Sürrealist manifestolar

André Breton

ALTIKIRKBEŞ

sanat

SÜRREALİST MANİFESTOLAR

André Breton

Türkçeleştirenler
Yeşim Seber Kafa
Artemis Günebakanlı
Ayşe Güngör
Düzelti ve kontrol
Ayşe Güngör

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

Sürrealist Manifestolar 1.baskı: Ocak 2009
Yayın Yönetmeni
Kaan Çaydamlı
Dizi Yönetmeni
Şenol Erdoğan

Kapak Tasarımı

Erol Egemen

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

Kadıköy’ün yağmurlu ve puslu sokaklarında hazırlanan bu kitap sizi uçurumdan aşağı atabilecek güce sahip olabilir.

Herhangi bir şekilde ve özellikle izinsiz olarak iktibas edildiğinde Kadıköy’ün o bilinen, serin ve rutubetli lâneti, yıllar boyunca bunu yapanı takip eder, saçları dökülür, rüyasında sürekli olarak Kadıköy sokaklarından akın akın geçerek yıllık intiharlarını gerçekleştirmeye giden lemur sürüleri görür ve derin bir yalnızlığa gömülür.

ALTIKIRKBEŞ YAYIN

bir Kaybedenler Kulübü tribidir.

Lise sk çaydamlı apt no:7 d:9 Acıbadem Tel-Fax: (0–216) 346 05 79 – 04 78

www. altikirkbes.com.tr kopotak@gmail.com ALTIKIRKBEŞ YAYIN

Kadıköy

SÜRREALİST MANİFESTO

(1924)

Hayattaki -demek istediğim, gerçek hayattaki- en kırılgan şeylere dair inanç öylesine güçlüdür ki, en sonunda bu inanç kaybolup gider. Her geçen gün kaderinden daha çok hoşnutsuz olan müzmin hayalperest insanoğlu kullanmaya yöneltildiği nesneleri, kayıtsızlığının yoluna çıkardığı veya en azından şansını (ya da şans dediği şeyi!) denemeyi reddetmeyip çalışmayı kabul ettiğinden, hemen hemen her zaman kendi çabalarıyla kazandığı nesnelere değer biçme sıkıntısını yaşar. Bu noktada, kendisini son derece alçakgönüllü hisseder: Ne gibi kadınlara sahip olduğunu, ne aptalca ilişkilere karıştığını bilir; yoksulluğu veya zenginliği onu etkilemez, bu anlamda o hâlâ yeni doğmuş bir bebektir ve vicdanının onayına gelince, size onsuz da gayet iyi idare ettiğini itiraf edebilirim. Eğer içinde hâlâ bir parça sağduyu kalmışsa, tek yapabileceği yol gösterenleri ve akıl hocaları her ne kadar mahvetmiş olursa olsun, yine de ona bir şekilde büyüleyiciymiş gibi gelen çocukluğuna dönüp bakmaktır. Oradayken, bilinen tüm sınırlamaların yokluğu aynı anda yaşanan birkaç hayatın bakış açısına sahip olmasına olanak tanır; bu yanılsama içinde iyice kök salar ve artık tek ilgilendiği her şeyin faniliği, aşırı derecede kolay oluşudur. Çocuklar her güne dünyada hiçbir endişeleri olmadan başlarlar. Her şey yakında, ellerinin altındadır, en kötü maddi koşullar bile güzeldir. Ormanlar ya beyaz ya siyahtır; insan hiç uyumasa da olur.

Ancak, o kadar uzağa gitmeyi göze alamayacağımız doğrudur; yalnızca mesafe ile ilgili bir mesele değil bu. Tehdit tehdit üstüne biner ve insan teslim olarak arazinin bir kısmını istilaya terk eder. Hiçbir sınır tanımayan bu hayal gücünün o andan sonra zalim bir faydacılığın kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalarak işlemesine izin verilir; hayal gücüyse bu alt düzeydeki rolü çok uzun süre sürdüremeyeceğinden genellikle yirmi yaş civarında insanoğlunu ışıksız yazgısına terk etmeyi tercih eder.

Her ne kadar ağır adımlarla yaşamak adına tüm sebepleri kaybettiğini, aşk gibi olağandışı bir durumun katına yükselebilmekten aciz hale geldiğini hissederek zaman zaman kendini toplamaya çalışsa da, pek başarılı olamayacaktır. Bunun nedeni, artık ruhen ve bedenen sürekli dikkatini vermesini talep eden zorunlu bir pratik gerekliliğe ait olmasıdır. Hareketlerinden hiçbiri taşkın olmayacak, fikirlerinden hiçbiri cömert veya ileriye yönelik olmayacaktır. Ruhunun gözünde, gerçek veya hayal edilen olaylar yalnızca kendisinin dahil olmadığı, ölü doğmuş olaylardan mürekkep benzeri bir olaylar bütünüyle ilişkili oldukları şekilde görülecektir. Söylemek istediğim şu: Bunları, sonuçları diğerlerine kıyasla daha güven verici olaylardan biriyle olan ilişkisine göre yargılayacaktır. Onları hiçbir durumda kendi kurtuluşu olarak göremeyecektir.

Sevgili hayal gücü, senin en çok sevdiğim tarafın merhametsizliğin.

“Özgürlük”ün sözcüğü dahi beni hâlâ heyecanlandırmaya yetiyor. Onun insanoğlunun bildik bağnazlığını sonsuza dek korumaya muktedir olduğunu düşünüyorum. Bu, kuşkusuz benim tek meşru emelimi de tatmin eden bir şey. Mirasçısı olduğumuz pek çok bahtsızlık bir yana, bize en geniş düşünce özgürlüğü alanının tanındığını kabul etmek adilane olacaktır. Bunu kötüye kullanmamak bize kalmış. Her ne kadar amiyane şekilde mutluluk adı verilen şeyin ortadan kaldırılması anlamına geliyorsa da, hayal gücünü tutsaklaştırmak, insanın kendi öz varlığındaki mutlak adalet duygusuna ihanet etmektir. Yalnızca hayal gücü bana olabileceklere dair bir imada bulunuyor ve bu, korkunç öğüdü de bir yere kadar silip atmak için yeterli; ayrıca, hata (sanki daha büyük bir hata yapmak mümkünmüş gibi) yapma korkusu olmaksızın kendimi ona adamama olanak verilmesi için de yeterli. Hayal gücü nerede kötüleşmeye başlar ve akli denge nerede tehlikeye düşer? Söz konusu akıl olduğunda, hata yapma olasılığı aslında iyilik ihtimalini de barındırmaz mı?

Geriye bir tek “delilik”, güzelce tanımlanmış şekliyle “kilit altında tutulan delilik” kalıyor. Şu veya bu delilik... Aslında hepimiz delilerin bu hapisliği çok az sayıda yasal anlamda suç teşkil edebilecek eyleme borçlu olduğunu ve şayet bu eylemler olmasaydı özgürlüklerinin (veya özgürlükleri olarak gördüğümüz şeyin) tehdit altına alınmamış olacağını biliyoruz. Bir yere kadar onların hayal güçlerinin kurbanı olduklarını kabul etmeye hazırım; şöyle ki, hayal gücü onları hepimizin bildiği ve saygı duyduğu varsayılan, türlerin dışında kaldıklarında kendilerini tehlike altında

hissettiği birtakım kuralları dikkate almamak adına teşvik eder. Ancak, onları yargılama şeklimize ve hatta kendilerine biçilmiş çeşitli cezalara karşı besledikleri derin kayıtsızlık, hayal güçlerinde büyük bir rahatlık ve teselli bulduklarına, deliliğin keyfini bunun geçerliliğinin kendileri dışına çıkmadığı düşüncesine katlanacak kadar çıkardıklarını düşünebiliriz. Ve gerçekten de, sanrılar, yanılsamalar ve türevlerinin önemli zevk kaynakları oldukları açıktır. En iyi şekilde kontrol altına alınmış şehvet duygusundan nasiplerini almışlardır ve Taine'nin L'Intelligence'ının son sayfalarına gelindiğinde bazı tuhaf kötülüklere dalan o güzel eli seve seve ehlileştirebileceğim pek çok akşamın yaşandığını biliyorum. Tüm yaşamımı delilerin sırlarını keşfetmeye adayabilirim. Bu insanlar aşırı biçimde dürüst insanlardır ve naiflikleri ancak benimki ile yarışabilir. Kristof Kolomb, bir gemi dolusu deliyle Amerika'yı keşfetmek üzere yola koyulmuş olmalı. Ve bu çılgınlığın nasıl bir şekil aldığına ve devam ede geldiğine bir bakın.

Delilik korkusunun bizi hayal gücünün bayrağını dürülmüş şekilde tutmak zorunda bırakmasına izin vermeyeceğiz.

Materyalist bakış açısına karşı duruşu takiben, gerçekçi bakış açısına karşı duruşun da incelenmesi gerek. Gerçekçiliğe kıyasla daha şiirsel olan materyalizmin, insanoğlunun üzerine elbette canavarca olmakla birlikte, yeni ve daha eksiksiz bir çürümeyi temsil etmeyen canavarsı türde bir gurur yüklediğini kabul etmek gerek. Bunun her şeyden önce spiritüalizmin birtakım saçma eğilimlerine karşı olumlu bir tepki olarak değerlendirilmesi gerekir.

Bunun tersine Aquinas'lı Aziz Thomas'tan başlayarak Anatole France'a uzanan çizgide seyreden pozitivizmden ilham alan gerçekçi bakış açısı bana açıkça tüm entelektüel veya ahlaki ilerlemelere karşı düşmanmış gibi gelir. Bayağılıktan, nefretten ve sıkıcı bir kibirden ibaret olduğu için ondan nefret ediyorum. Günümüzde bu saçma kitapların, bu küçük düşürücü tiyatro oyunlarının ortaya çıkmasına neden olan da işte bu bakış açısıdır. Daimi olarak gazetelerden beslenir ve gücünü onlardan alır ve bıkıp usanmadan zevklerin en düşüğünü pohpohlayarak hem bilimi hem de sanatı aptallaştırır; aptallıkla komşu açıklık, adeta bir köpeğin hayatı. En üstün zekâların eylemleri bile onun etkilerinden nasibini alır; nihayetinde en düşük ortak payda yasası, tıpkı başkalarına yaptığı gibi, onlar üzerinde de hâkimiyet kurar. Örneğin edebiyatta, bu gidişatın eğlenceli sonuçlarından biri bol sayıda roman üretilmesi olmuştur. Herkes kendi kişisel "küçük"

gözlemini diğerlerininkine ekler. Tüm bunlara karşı iyileştirici bir panzehir olarak, B. Paul Valéry geçenlerde olabilecek en çok sayıda romandaki giriş pasajlarının sunulduğu bir antoloji derlenmesini önerdi; sonuçta ortaya çıkacak çılgınlığın büyük bir aydınlanma kaynağı olacağını öngörüyordu. Buna en ünlü yazarlar da dahil edilecekti. Böyle bir düşünce, bir süre önce romanlardan bahsederken kendisi söz konusu olduğu sürece "Markiz saat beşte çıktı" yazmaktan uzak durmaya devam edeceğine dair beni temin eden Paul Valéry'ye büyük itibar kazandırıyor. Peki, acaba Valéry sözünü tuttu mu?

Az önce yukarıda alıntı yapılan cümlenin başlıca örneklerinden biri olduğu katıksız bilgilendirici üslubun roman biçeminde istisnadan çok neredeyse bir kural olmasının nedeni, tüm açıklığıyla yazarın tutkularının şiddetli şekilde kısıtlanmış olmasıdır. Her yorumun taşıdığı ayrıntılı, gereksiz derecede sarih nitelikler beni gülebileceğim bir şaka hazırladıkları düşüncesine götürüyor. Benden tek bir karakterin değişkenlikleri dahi esirgenmiyor: Adam açık renk saçlı mı olacak? Adı ne olacak? Onunla ilk kez yazın mı tanışacağız? Tesadüflerin yönlendirdiği şekilde, ilk ve son olarak yanıtlanan pek çok soru; bana kalan tek isteğe bağlı güç, ilk sayfanın yakınlarında bir yerde yapmaya özen gösterdiğim, kitabı kapatma eylemi. Hele o tasvirler! Anlamsızlıklarını karşılaştırabileceğim başka hiçbir şey bulamıyorum; bunlar, yazarın istediği zaman bir kez ve bir kez daha yararlandığı bir stok katalogundan alınmış, pek çok üst üste gelen imgeden başka bir şey değildir. Yazar bana kartpostallarını yutturmaya kalkar, klişeler hakkında onunla hemfikir olmam için çaba gösterir:

Delikanlının girdiği yer küçük bir odaydı. Duvarları sarı kâğıtla kaplanmıştı, pencerelerinde ıtır çiçekleri ve tül perdeler görülüyordu. Oda batmakta olan güneşin ışınlarıyla apaydınlıktı... Fakat odanın akılda kalıcı en ufak bir ayrıcalığı, özelliği yoktu. Odanın tüm mobilyası eski sarıağaçtan yapılmıştı Bunlar da tahta arkalığı eğrilmiş kocaman bir sedirden, sedirin önünde oval bir masadan, iki pencere arasına yerleştirilmiş aynalı bir tuvalet masasından, duvar boyunca dizilmiş iskemlelerden ve ellerinde kuşlarla Alman kızlarını gösteren sarı çerçeveli, ucuz türden birkaç tablodan ibaretti.[1]*

Aklın, geçici dahi olsa, kendisini bu tür konularla meşgul etme hevesinde olabileceğini kabul edecek bir ruh halinde bulunmuyorum. Bu okul çocuğu tasvirinin de bir yeri olduğu ve kitabın bu bağlamında yazarın bana sıkıntı

vermek adına sebepleri olduğu tartışılabilir. Ancak, onun odasına girmeyi reddettiğim için zamanını boşa harcadığı söylenebilir. Başkalarının tembelliği veya bitkinliği beni ilgilendirmiyor. Yaşamın sürekliliğine dair, depresyon veya zayıflık anlarımı en iyi anlarıma denk tutamayacak ya da bunlarla karşılaştıramayacak kadar fazlasıyla değişken düşüncelere sahibim. İnsanın, artık hissetmediği anda, sessiz kalması gerektiğine inananlardanım. Ve özgünlük noksanlığını bu şekilde suçlamadığımın veya lanetlemediğimin anlaşılmasını isterim. Sadece yaşamımın boş anlarını özellikle dikkate almadığımı, herhangi bir insanın da kendisine böyle görünen anları kristalleştirmesinin değerli olmayabileceğini söylemeye çalışıyorum. İzninizle, bu odanın ve bunun gibi pek çoğunun tasvirini görmezden geleceğim.

Orada biraz duralım: Ciddiye almaya özen göstereceğim bir dal olan psikolojinin alanına giriyorum.

Yazar bir karaktere hücum eder ve onu ortaya çıkardıktan sonra, kahramanını dünyanın bir orasına, bir burasına koşturur. Ne olursa olsun, eylemleri ve tepkileri hayran olunası derecede öngörülebilir olan bu kahraman her ne kadar bozacakmış izlenimini verse de, öznesinin kendisi olduğu hesapları altüst etmemeye veya bozmamaya mecburdur. Hayatın akışı onu yükseltiyormuş, başka taraflara fırlatıyormuş, alaşağı ediyormuş gibi görünebilir; ancak, o her şeye rağmen bu standart imalat ürünü insan tipine ait olacaktır. Beni zerre kadar ilgilendirmeyen basit bir satranç oyunu; adam, her kim olursa olsun, benim için vasat bir rakipten başka bir şey değil. Asıl katlanamadığımsa, böyle veya şöyle bir hamleye dair şu sefil tartışmalar; çünkü mesele kazanmak ya da kaybetmek değil. Ve eğer bu astarı yüzünden pahalıya geliyorsa, eğer nesnel mantık gerçekten de kendisine başvuranın amaçlarına hizmet ederek yaptığı gibi korkunç bir işi gerçekleştiriyorsa, bu kategorilerle olan tüm bağlardan kurtulmak uygun ve yerinde bir şey değil mi? “Çeşitlilik öylesine büyük ki, her değişik ses tonu, her adım, öksürük, her burun silme, her hapşırık ...”[2]* Eğer bir üzüm salkımında iki tane bile birbirine özdeş üzüm tanesi yoksa neden bu üzüm tanesini diğerine göre, tüm diğerlerine göre anlatmamı istiyorsunuz, neden hoşa giden bir üzüm tanesi yaratmamı istiyorsunuz? Beyinlerimiz onulmaz bir bilinmeyeni bilinir ve sınıflandırılabilir kılma çılgınlığıyla uyuşturulmuş. Tahlil etme arzusu duyguları ele geçiriyor.[3]* Sonuç, ikna etme kuvveti yalnızca tuhaflıklarına atfedilebilen ve okuru sadece sözcük dağarcıklarının soyut nitelikleriyle etki altına alan, üstüne üstlük kötü

tanımlanmış manasız uzunlukta ifadelerdir. Felsefenin şimdiye kadar tartışma konusu olarak ortaya attığı genel düşünce akımları mutlak doğalarıyla daha geniş ve daha genel bir alana kesin saldırılarını açığa çıkarmış olsaydı, haberleri mutlulukla karşılayan ilk insan ben olurdum. Ancak bunlar şu ana kadar yersiz bir hazırcevaplıktan öteye gidemedi; zekâ parıltıları ve diğer güzellikler, başarı elde etmek üzerine yoğunlaşmak yerine, bizden kendi kendisini arayan gerçek düşünceyi saklamak için adeta yarışıyorlar. Her eylemin, en azından onu ifa etme gücüne sahip kişi için kendi haklı gerekçesini de oluşturduğu, buna en küçük pırıltının dahi söndürebileceği ışık saçan bir gücün bahşedildiği kanısındayım. Hatta bu pırıltı yüzünden bir anlamda kendi oluşu da sona erer. Bu biçimde ayırt edilmekten dolayı hiçbir kazancı olmaz. Stendhal'in kahramanları yorumlara ve söz konusu yazar tarafından yapılan az çok başarılı, ancak onların zaferine bir nebze katkısı olmayan değerlendirmelere maruz kalır. Onları tekrar bulduğumuz yer, Stendhal'in onları kaybettiği noktadan başka bir yer değildir.

Hâlâ mantığın saltanatı altında yaşıyoruz; bu, elbette sözü getirmek istediğim noktaydı. Fakat günümüzde ve bu çağda mantıksal yöntemler yalnızca ikincil öneme sahip problemleri çözmek için kullanılıyor. Hâlâ moda olan mutlak rasyonalizm, yalnızca doğrudan deneyimimizle bağlantılı gerçekleri dikkate almamıza izin verir. Oysa mantıksal sonuçlar gözümüzden kaçmakta. Deneyimin kendi kendisini gitgide daha fazla kısıtlanmış olarak bulduğunu eklemek de anlamsızdır. Çıkarılmasının gittikçe daha zor bir hal aldığı kafeste bir ileri, bir geri gider gelir. O da destek almak üzere çıkarına en uygun düşen şeye sırtını yaslar ve sağduyunun nöbetçileri tarafından korunur. Uygarlık ve ilerleme bahanesiyle, doğru veya yanlış şekilde batıl ya da hayal ürünü olarak adlandırılabilecek her şeyi zihnimizden çıkarıp atmayı başardık; kabul edilen davranış kalıplarına uygun olmayan herhangi türden bir doğruluk arayışı yasaklanmıştır. Görünüşe bakılırsa, tamamen şans eseri olarak zihin dünyamızın artık ilgilenmiyormuş gibi göründüğümüz bir bölümü ve benim düşünceme göre, en önemli bölümü ışığa çıkarıldı. Bunun için Sigmund Freud'un keşiflerine şükranlarımızı sunmamız gerekiyor. Bu keşifleri esas alarak, araştırmacı kişinin bundan böyle kendisini yalnızca en özet halindeki gerçekliklerle sınırlandırmaması koşuluyla, incelemelerini çok daha ileri taşıyabileceği araçlar sayesinde nihayet bir düşünce akımı oluşmaktadır. Belki de hayal gücü varlığını yeniden hissettirme, haklarını

yeniden talep etme noktasında bulunuyor. Şayet zihnimizin derinlikleri kendi içerisinde, yüzeyde bulunan şeyleri büyütmeye veya bunlara karşı muzaffer bir savaş açmaya muktedir tuhaf güçler barındırıyorsa, bunları ele geçirmek - önce ele geçirmek, ardından gerekirse mantığımızın kontrolüne bırakmak - için her türlü gerekçemiz var. Psikanalistlerin kendileri de bundan pek çok kazanım elde edebilir. Ancak, bu teşebbüsü yerine getirmek üzere deney öncesi hiçbir aracın tahsis edilmediğini, sonraki bir emre kadar bunun akademisyenlerin yanı sıra şairlerin alanı olarak yorumlanacağını ve başarısının izlenecek öyle veya böyle değişken yollara bağlı olmadığını dikkate almakta yarar var.

Freud, çok doğru şekilde eleştirel melekelerini rüyalar üzerinde yoğunlaştırmıştır. Aslında, ruhsal faaliyetin hatırı sayılır kısmını oluşturan bu olgunun (en azından insanın doğumundan ölümüne kadar düşünce hiçbir süreklilik çözümü sunmadığından, zamanın bakış açısından değerlendirildiğinde ve yalnızca katıksız rüya halinin, diğer deyişle uykudaki rüyaların süresi dikkate alındığında rüyada geçen anların toplamı gerçeklik anlarından ya da daha kesin şekilde sınırlandırmak gerekirse, uyanık anlardan daha az önemli değildir) günümüzde hâlâ fazlasıyla ihmal edilmiş olması kabul edilebilir şey değildir. Sıradan bir gözlemcinin rüyalarda meydana gelenlerle kıyaslandığında, uyanık durumdaki olaylara çok daha fazla itimat etme ve çok daha fazla önem atfetme biçimi beni daima hayrete düşürmüştür. Bunun nedeni, uykusu sona erdiğinde insanoğlunun her şeyden önce belleğinin oyuncağı olması ve normal durumunda belleğin rüyada olup bitenleri ona hayal meyal getirmekten, gerçek önemini soyup soğana çevirmekten ve tek belirleyici etkeni adamın onu birkaç saat önce bıraktığını düşündüğü noktadan uzaklaştırmaktan zevk almasıdır: Bu sarsılmaz umut, bu alâka. İnsan, zahmete değecek bir şeyi sürdürebilme düşüncesine kapılmıştır. Böylelikle, rüya tıpkı gece gibi kendini yalnızca bir paranteze indirgenmiş olarak bulur. Ve tıpkı gece gibi, rüyalar da genel olarak anlayışımızı ilerletmemize çok az katkıda bulunabilir. Bu merak uyandırıcı genel durum bana birtakım düşünceleri çağrıştırıyor:

1) Faaliyet gösterdikleri (veya faaliyet gösterdiklerinin sanıldığı) sınırlar dahilinde rüyalar sürekli olduklarına dair her türlü kanıtı sunmakta ve örgütlenme belirtileri göstermektedir. Yalnızca bellek rüyalardan alıntı yapma, geçişleri görmezlikten gelme ve bize rüyanın kendisinden çok bir dizi rüyayı resmetme hakkını kendisine mal etmiştir. Aynı şekilde, herhangi

bir anda eşgüdümü isteğe bağlı olan gerçeklikler hakkında yalnızca belli belirsiz bir fikre sahibizdir.[4]* Asıl dikkate almaya değer olan ise hiçbir şeyin bize rüyanın oluşturulduğu öğelerin daha geniş bir kapsamdaki dağınıklığını peşinen kabul etme olanağı tanımamasıdır. Bundan, prensipte rüyayı dışarıda bırakan bir formüle göre söz etmek zorunda olduğum için üzgünüm. Acaba ne zaman uyuyan mantıkçılarımız, uyuyan felsefecilerimiz olacak? Kendimi, beni fal taşı gibi açılmış gözlerle okuyanlara teslim ettiğim şekilde, düş görenlere teslim etmek için uyumak isterdim; bu alemde, düşüncelerimin bilinçli ritmini empoze etmeye bir son vermek adına. Belki de dün geceki rüyam evvelki gecenin rüyasını izliyordu ve bu ibret verici bir disiplinle, sonraki gece de devam edecekti. Alışıldık tabiriyle, bu oldukça mümkündür. Ve böyle yaparak, beni sürekli meşgul eden “gerçekliğin” rüya halinde varolmaya devam ettiği, çok uzak bir geçmişe gömülüp kalmadığı en ufak şekilde dahi kanıtlanmadığından niçin rüyalara zaman zaman gerçekliğe bahşetmeyi kabul etmediğim şeyi, diğer deyişle kendi zamanı içinde benim reddedişime açık olmayan bu kendinden menkul kesinlik değerini bahşetmeyeyim ki? Neden rüyadaki işaretten, gün içinde daha keskin olan bir bilinç düzeyinden beklediğimden daha fazlasını beklemeyeyim ki? Rüya hayatın temel sorularının cevabını bulmak için de kullanılamaz mı? Bu sorular, tıpkı tek bir vakada olduğu gibi başka bir vakada da aynı mıdır veya bu sorular rüyada da varlıklarını sürdür mü? Rüya, geri kalan her şeyden daha az kısıtlayıcı veya cezalandırıcı mıdır? Yaşlanıyorum ve belki de beni yaşlandıran, tabi olduğuma inandığım gerçeklikten çok, rüyalar ve rüyaları ele alırken gözettiğim ayrımdır.

2) Tekrar uyanık hale geri döneyim. Bunu bir müdahale olgusu olarak düşünmekten başka seçeneğim yok. Zihin, bu haldeyken yalnızca dayanaklarını yitirmeye (sırları bize yeni yeni açıklanmaya başlanan sürçmeler ve hatalarla da kanıtlandığı üzere) yönelik tuhaf bir eğilim sergilemekle kalmaz, ancak daha da önemlisi, işlevlerini normal şekilde yerine getirdiğinde aslında kendisini emanet ettiğim karanlık gecenin derinliklerinden ona gelen önerilere cevap vermekten başka bir şey yapmadığı izlenimini vermez. Her ne kadar koşullanmış olursa olsun, dengesi izafidir. Nadiren kendisini ifade etme cüretini gösterir ve şayet bunu yaparsa, kendisini şu veya bu fikrin ya da şu veya bu kadının üzerinde bir etki yarattığını tasdik etmekle sınırlandırır. Sayesinde öznelliğinin derecesini ifşa etmekten başka hiçbir işe yaramayacak hangi izlenim olabileceğini söylemek zor. Bu fikir, bu kadın onu rahatsız eder ve bunu

daha az şiddetli kılma eğilimindedir. Bunların tek yaptığı, zihni bir saniye için çözücüsünden yalıtmak ve olabilecek en güzel tortunun ta kendisi olan cennete havale etmektir. Her şey yetersiz kaldığında ise tüm sapkınlıklarını atfettiği diğer şeylerden bile daha muğlâk bir tanrısal nitelik olan tesadüfe başvurur. Onu etkileyen bu fikrin sunulduğu bakış açısının, söz konusu kadının gözünde hoşuna giden şeyin onu rüyasına götüren, kendi hatasıyla kaybına yol açtığı bu temel gerçekliklere bağlayan şey olmadığını kim kesin olarak bana söyleyebilir ki? Ve eğer meseleler başka türlü olsaydı, nelere muktedir olabilirdi? Ona bu koridora açılan anahtarı sunmak isterdim.

3) Rüya gören insanın zihni başına gelenlerden dolayı tamamıyla tatmin olmuş durumdadır. Istırap verici olasılık soruları artık geçerli değildir. Öldürebilir, daha hızlı uçabilir ve canınızın istediği gibi sevebilirsiniz. Ve şayet ölecek olursanız, ölülerin arasında tekrar dirileceğinizden emin olmaz mısınız? Kendinizi olayların akışına bırakın, olaylar sizin müdahalenize tolerans göstermeyecektir. Siz isimsiz birisinizdir. Her şeyin rahatlığı paha biçilemez değere sahiptir.

Sorarım size, hangi sebep, diğerlerinden çok daha engin hangi sebep, rüyaların son derece normal görünmesine ve şu anda yazarken dahi beni hayrete düşürecek kadar tuhaf bir epizotlar kargaşasını kayıtsız şartsız kabul etmeme olanak tanımaktadır? Ve buna rağmen gözlerime, kulaklarıma inanabilirim; işte bu büyük gün geldi, bu canavar dile geldi.

Eğer insanın uyanışı daha zor oluyorsa, eğer büyü çok ani şekilde bozuluyorsa bu, insanın kendisine fazlasıyla zavallı bir kefaret kavramı oluşturmaya yöneltilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

4) Yöntemsel bir incelemeye tabi tutulduğu andan itibaren, ancak henüz belirlenmemiş olan araçlarla rüyaların içeriğini eksiksiz şekilde kaydetmeyi başardığımızda (ve bu bir kuşaktan diğerine uzanan bir bellek disiplinini öngörmektedir; fakat biz yine de en bariz gerçekleri dikkate alarak işe başlayalım) grafiği benzeri görülmemiş bir hacim ve düzenlilikle yükseldiğinde aslında sır olmayan sırların büyük Sırrın çözülmesine yardımcı olacağını umut edebiliriz. Rüya ve gerçeklik olmak üzere, ilk bakışta çok çelişkili gibi görünen bu iki halin gelecekte, tabiri caizse bir tür mutlak gerçeklik olan sürreallikte bütünleşeceğine inanıyorum. İşte ben bu sürreallik arayışının peşinden gidiyorum; bulamayacağımdan emin olmama

rağmen, kendi ölümüme karşı ona sahip olmanın getireceği mutlulukları az da olsa hesaplamayacak kadar fazlasıyla aldırışsızım.

Saint-Pol-Roux'nun çok eski zamanlarda, Camaret'deki malikânesinin kapısına her gece yatmaya gitmeden önce üzerinde ŞAİR ÇALIŞIYOR yazılı duyuruyu astığına dair bir hikâye anlatılır.

Çok daha fazla şey söylenebilirdi, ancak geçerken yalnızca kendi başına çok uzun ve çok daha ayrıntılı tartışmayı gerektirecek bir konuya değinmek istedim; buna tekrar döneceğim. Bu bağlamda, niyetim sadece birtakım insanların içinde adeta kaynayan masalsı olana karşı beslenen nefreti, onu altına gömmeye çalıştıkları bu saçmalığı göstererek bir noktaya dikkat çekmekti. Ağzımızda gevelemeyelim: Masalsı olan her zaman güzeldir, masalsı olan herhangi bir şey güzeldir, aslında yalnızca masalsı olan güzeldir.

Edebiyat dünyasında, sadece masalsı olan roman gibi veya daha genel şekilde söylemek gerekirse, hikâye anlatımını içeren daha alt düzeyde bir kategoriye ait olan yapıtlar verimli olma gücüne sahiptir. Lewis'in The Monk'u bunun mükemmel bir örneğidir. Her tarafına masalsı olanın varlığı sinmiştir. Yazar ana karakterlerini tüm geçici kısıtlamalardan özgür bırakmadan çok önce, insan onların eşi görülmemiş bir kibirle davranmaya hazır oldukları hissine kapılır. Onları daimi şekilde huzursuz eden ebediyet tutkusu onların ve benim çektiğim işkencelere unutulmaz bir yoğunluk katar. Şunu söylemek isterim ki, bu kitap başından sonuna kadar ve hayal edilebilecek en katıksız şekilde zihnin yalnızca dünyayı terk etmeye can atan bölümü üzerinde yüceltici bir etki yaratmakta ve yazıldığı döneme ait olan kurgusunun önemsiz bölümlerinden arındırıldığında, bir doğruluk ve masum ihtişam örneği oluşturmaktadır.[5]* Bana bundan daha iyisi yapılmamış gibi geliyor ve özellikle Mathilda karakteri insanın edebiyattaki şu sembolik modasına yorabileceği en dokunaklı yaratım. Bir karakterden çok, adeta daimi bir günah çağrısı. Ve şayet bir karakter günah çağrısı da değilse, başka ne olabilir ki? O, fevkalade bir günah çağrısı. The Monk'taki "deneme cüretini gösteren kişi için hiçbir şey olanaksız değildir" deyişi ona eksiksiz, ikna edici kapsamını kazandırıyor. Eleştirel akıl tartışmak üzere onları yakalamadığından, hayaletler kitapta mantıksal bir rol üstlenmekte. Benzer şekilde, Ambrosio'nun cezası da meşru bir şekilde ele alınıyor, çünkü bu eleştirel mercii tarafından nihayet doğal bir akıbet olarak kabul ediliyor.

Masalsı olanı tartışırken her ülkenin dini edebiyatı bir yana hem Kuzey Avrupa edebiyatının hem de Doğu edebiyatlarının zaman zaman ödünç aldığı bu modeli seçmem benim açımdan keyfi olarak değerlendirilebilir. Bunun nedeni, söz konusu edebiyatların bana sunabileceği örneklerden pek çoğunun çocuklara yönelik olmak gibi son derece basit bir sebepten dolayı çocuksuluk izleri taşımalarıdır. Çocuklar küçük yaşlarda masalsı olanın etkisi altında yetiştirilir ve daha sonraları, peri masallarının tadını layıkıyla çıkarmak için gereken ruh bekâretini korumayı başaramazlar. Bunlar ne denli büyüleyici olursa olsun, yetişkin bir insan kendisini peri masallarıyla besleyerek çocukluğa döndüğünü düşünebilir ve bu masalların ona uygun olmadığını kabul eden ilk insan ben olurum. Yaşımız ilerledikçe tapınılası belirsizliklerden oluşan yapının biraz daha ustalıkla örülmesi gerekir ve biz hâlâ bu tür bir örümceği bekleme aşamasındayız... Ancak, eğilimler kökten şekilde değişmez. Korku, olağandışının çekiciliği, şans, aşırılıklardan duyulan haz gibi duygulanımların tümü aldatılma korkusu olmaksızın başvurabileceğimiz araçlardır. Yetişkinler için yazılabilecek peri masalları vardır; hâlâ hüzünlü olan peri masalları.

Masalsı olan, tarihin her döneminde aynı olmamıştır: Bugün bize yalnızca parçaları kalmış olan bir tür genel aydınlanmaya karanlık şekilde iştirak eder; bunlar romantik harabeler, modern insan modeli veya insan duyarlığını bir dönem etkileme yeteneğine sahip başka herhangi bir semboldür. Bizleri gülümseten bu alanlarda, her şeye karşın insanoğlunun onulmaz huzursuzluğu tasvir edilmiştir ve bunları dikkate almamın ve diğerlerine kıyasla acı verici şekilde onlardan mustarip bazı deha yaratımlarından ayrılamaz oldukları yargısına varmamın nedeni budur. Bunlar Villon’un darağaçları, Racine’in Yunanlıları, Baudelaire’in divanlarıdır. Onlar, zevk kavramı büyük bir nokta görüntüsünden ibaret benim gibi birinin tahammül etmek üzere yaratıldığı zevk tutulmasıyla uyuşmaktadır. Çağımın kötü zevklerinin ortasında başka birilerinden daha ileri gitmeye uğraşıyorum. Şayet 1820’de yaşamış olsaydım, “kanayan rahibe” ben olabilirdim, taklitçi Cuisin’in hakkında “gizleyelim” dediği bu hilekâr ve basmakalıp lafı sarf etmemiş olan ben olabilirdim, “gümüşi halka”nın tüm safhalarını onun dediği şekilde muazzam mecazlarla ifşa eden yine ben olabilirdim. Bugün ise yarısı illa ki harabe halinde olması gerekmeyen bir şatoyu düşlüyorum; bu şato bana ait, onu kafamda Paris’in pek uzağında olmayan kırsal bir dekorun ortasındaymış gibi canlandırıyorum. Ek binaları söz edilemeyecek kadar çok sayıda ve iç

mekâna gelince, konfor açısından insanı hiçbir şey talep edemeyecek durumda bırakacak şekilde, adeta dehşet verici biçimde restore edilmiş. Otomobiller ağaçların gölgesinde gizlenmiş bir yere, kapının önünde park edilmiş. Dostlarımın birkaçı burada daimi konuklar olarak yaşamakta; işte şurada Louis Aragon çıkmak üzere, yalnızca merhaba diyecek kadar vakti var; Phillipe Soupault yıldızlarla birlikte uyanıyor ve Paul Eluard, büyük Eluard'ımız henüz eve dönmemiş. İşte, binanın dışında yerlere yayılmış düello üzerine çok eski bir fermanı dikkatle inceleyen Robert Desnos ve Roger Vitrac; Georges Auric, Jean Paulhan; mükemmel şekilde kavga çıkarabilen Max Morise ve kendini kuşlarla ilgili denklemlerine vermiş Benjamin Péret ve Joseph Delteil ve Jean Carrive ve Georges Limbour ile Geoges Limbour'lar (tamamı Georges Limbour'lardan oluşmuş bir çit var); ve Marcel Noll; işte tutsak bulunduğu balonundan bize el sallayan T. Fraenkel, Georges Malkine, Antonin Artaud, Francis Gérard, Pierre Naville, J. -A. Boiffard ve onların ardından gelen Jacques Baron ile yakışıklı ve candan kardeşi ve onların yanı sıra pek çok diğerleri ve eklemem gerekir ki, muhteşem kadınlar. Hiçbir şey bu genç adamlar için fazla iyi değil; arzuları, mal-mülkle karşılaştırıldığında, pek çok talebi barındırıyor. Francis Picabia bizi ziyarete geliyor ve geçen hafta aynalı salonda o zamana kadar tanımamış olduğumuz Marcel Duchamp adında birini kabul ettik. Picasso yakın civarlarda ava çıkıyor. Ahlaksızlık şatoyu mesken tutmuştur ve diğer insanlarla temas etmek konusu olduğu her anda bununla başa çıkmak zorundayız, ama kapılar her zaman açık ve tahmin edebileceğiniz gibi, insanlar ortalıkla birbirine "teşekkür" edip durmuyor. Üstüne üstlük engin bir yalnızlık hâkim, sık sık birbirimizle karşılaşmıyoruz. Ve zaten asıl mesele kendilerimizin efendisi, kadınların efendisi ve de aşkın efendisi olmak değil midir?

Şiir sahtekârlığından suçlu bulunduğum hükmüne varılacak: Herkes Fontaine[6]* sokağında yaşadığımı söyleyerek ve oradan akan sulardan hiçbirini kabul etmediklerini söyleyerek ayağa kalkacaktır. Elbette öyle! Ancak, o kendisini içtenlikle davet ettiğim bu şatonun bir görüntüden ibaret olduğundan emin mi? Bu şato gerçekten varsa, ne olacak! Konuklarım onun gerçekten varolduğunu kanıtlamak üzere oradalar; hevesleri şatoya çıkan parlak yoldur. Fantezilerimizi özgür bıraktığımızda, gerçekten onlarla yaşamamız mümkündür. Ve orada, insanın duygusal kovalamacadan güvenle korunabildiği ve fırsatların randevulaştığı o yerde, birisinin yaptığı bir şey bir başkasına nasıl rahatsızlık verebilir ki?

İnsanoğlu hem niyet eder, hem elde eder. Tamamıyla kendisinin efendisi olup olmadığını, diğer deyişle her geçen gün daha korkunç bir hal alan, tutkularından oluşan kütleyi bir kargaşa içinde tutup tutmadığını yalnızca ve yalnızca kendisi belirleyebilir. Şiir, insana bunu nasıl yapacağını ona öğretir. Kendi içinde katlandığımız acıların mükemmel bir telafisini barındırır. Şayet, daha az kişisel olan bir hayal kırıklığının sonucunda onu ciddiye almayı düşünüyorsak, bir düzenleyici olarak da kullanılabilir. Paranın sonunu ilan edeceği ve dünya için kendi başına cennetin ekmeğini parçalara ayıracağı zaman yaklaşıyor. Ancak, insanlar meydanlarda toplanacak ve asla katılma cüretini gösteremeyeceğiniz hareketler olacak. Saçma seçimlere, karanlık dipsiz kuyu rüyalarına, çekemezliklere, süresi uzayan sabra, mevsimlerin geçişine, yapay fikirler düzenine, tehlike yokuşuna elveda; her şey için zamanımız var! Yalnızca şiir uygulaması yapma zahmetine girmeniz yeterli. Hâlihazırda ekmeğini ondan kazanan bizlerin üzerine düşen, davamız olduğunu iddia ettiğimiz şeyi daha ayrıntılı şekilde incelemeye çalışmak ve empoze etmek değil midir?

Bu savunma ile onu takip edecek açıklama arasında belirli bir oransızlık olup olmaması önem taşımıyor. Bu, hayal gücünün kaynaklarına inme ve daha da önemlisi, orada kalma meselesidir. Ben böyle yapmış olduğumu iddia etmiyorum. İnsanın meskenini her şeyin ilk başta son derece biçimsiz ve güç olarak göründüğü -hele insan yanına başka birisini de almayı istemeye görsün- o uzak diyarlarda kurmaya çalışması büyük ölçüde sebat gerektirir. Ayrıca, insan hiçbir zaman gerçekten orada bulunup bulunmadığından emin olamaz. Eğer insan bu sıkıntıların tümüne katlanacaksa, başka bir yerlerde mola vermesi daha hayırlı olacaktır. Her ne olursa olsun, asıl gerçek bu diyarlara giden yolun belirgin şekilde işaretlenmiş olduğu ve gerçek hedefe ulaşmanın artık yalnızca yolcuların katlanma yeteneğine bağlı olmasıdır.

Kat edilen yolun az çok farkındayız. Bir çalışma sırasında Robert Desnos'un ENTRÉE DES MÉDIUMS[7]* adındaki vakasından, "dikkatimi kişinin tamamıyla yalnızken ve uykuya dalmanın eşiğindeyken, bunları harekete geçiren şeyin ne olduğunu keşfetmek mümkün olmamasına karşın zihin tarafından algılanabilen kısmen bölük pörçük cümleler üzerine yoğunlaştırmaya" yöneldiğimi açıklamaya özen göstermiştim. İşte bundan sonra şiirsel maceraya en az sayıda riski alarak çıktım; diğer deyişle, emellerim bugünkülerle aynı olmasına rağmen formülün içerdiği yavaşlığın beni yararsız bağlantılardan, bütünüyle tasvip etmediğim bağlantılardan,

uzak tutabileceğine dair bir güven duydum. Bu tavır, bir takım izlerini bugün de taşımakta olduğum düşünsel bir tevazuu barındırıyordu. Hayatımın sonuna geldiğimde, kuşkusuz büyük çaba harcayarak diğer insanların konuştuğu gibi konuşmayı, sesim ve diğer bazı bedensel hareketlerim için özür dilemeyi başaracağım. Sarf edilen sözcüğün (ve daha da önemlisi yazılı sözcüğün) erdemi, bana kendimi öznesi haline getirdiğim şiirsel veya diğer birtakım az sayıda gerçeğin teşhirinin (çünkü burada teşhir söz konusudur) çarpıcı şekilde özleştirilmesi yeteneğinden kaynaklanıyormuş gibi geliyor. Rimbaud'nun da daha farklı şekilde hareket etmediğini sonucuna varmıştım. Daha da iyisini hak eden bir çeşitlilik kaygısıyla Mont de piété'nin son şiirlerini yazıyordum; bir bakıma bu kitaptaki boş satırlardan inanılmaz bir avantaj sağlamayı başardım. Bu satırlar, okurdan gizlemek zorunda olduğuma inandığım düşünce faaliyetlerine karşı gözlerini kapatmıştı. Bu benim açımdan bir aldatmacadan çok, okuru şoke etme aşkımdan kaynaklanıyordu. Her geçen gün terk etmemin daha güç bir hal aldığı, olası bir suç ortaklığı yanılsamasına kapılmıştım. Sözcüklere aşırı biçimde, çevrelerinde bıraktıkları alana, ağzımdan çıkmamış diğer pek çok sözcükle oluşturdukları tanjantlara göre muamele etmeye başlamıştım. KARA ORMAN şiiri tamamıyla bu ruh halinin ürünüdür. Bunu yazmak altı ayımı almıştı ve ister inanın, ister inanmayın, bir gün bile durup dinlenmemiştim. Ancak bu o günlerde oldukça fazla olan kendimi beğenmişliğimden kaynaklanıyordu, lütfen beni çok acımasızca yargılamayın. Bu aptalca itiraflar hoşuma gidiyor. O sıralarda, sahte kübist şiir varlığını kabul ettirmeye çalışıyordu, Picasso'nun beyninden savunmasız şekilde doğmuştu ve benim bulaşık suyu kadar sıkıcı olduğum düşünülüyordu (ve hâlâ da öyleyim). Üstüne üstlük, şiirin bakış açısından değerlendirildiğinde yanlış yolda bulunduğuma dair bir şüphe içimi kemirip duruyordu, ama lirizme tanımlardan ve formüllerden (Dada fenomeni sahneye çıkmak üzere hazırlanmış, kanatlanmaya hazır şekilde beklemekteydi) ibaret salvolarla meydan okuyarak ve şiirin reklâma (Dünyanın iyi bir kitapla değil, cennetin veya cehennemin güzel bir reklâmıyla son bulacağını öne sürecek kadar ileri gitmiştim) uyarlanması arayışındaymışım gibi görünerek kendimi olabilecek en iyi biçimde güvenceye almıştım.

O günlerde, en azından benim kadar sıkıcı bir adam olan Pierre Reverdy şunları yazıyordu:

İmge katıksız olarak zihnin bir yaratımıdır.

İmge, kıyaslamadan değil, birbirinden az çok uzak iki gerçekliğin yan yanalığından doğar.

İki yan yana gerçeklik arasındaki ilişki ne kadar birbirinden uzak ve yerindeyse, imge ve imgenin duygusal gücü ve şiirsel gerçekliği de o denli güçlü olacaktır...[8]*

Bu sözcükler, her ne kadar bilgi sahibi olmayanlara kehanet gibi görünse de son derece aydınlatıcıydı ve ben uzun süre bunlar üzerine kafa yordum. Ama imge benim elimden kaçıyordu. Reverdy'nin estetiği, tamamıyla sonuçtan nedene varan bir estetik, etkileri sebeplerle karıştırmama yol açtı. İşte tüm bunların ortasındayken bakış açımdan geri dönülmezcesine vazgeçmeye karar verdim.

Böylece, bir akşam uykuya dalmadan önce bilincimin onayladığı üzere o sırada içinde bulunduğum olaylarla görünürde herhangi bir ilişkisi olmadan bana gelen tuhaf bir cümleyi o denli net olarak algıladım ki tek bir sözcüğünü dahi değiştirmek olanaksızdı, ama buna karşın herhangi bir ses belirtisinden yoksundu; bana son derece ısrarcı gibi gelen bir cümle, cüretkâr şekilde ifade etmem gerekirse adeta pencereye vuran bir cümle. Bunu gelişigüzel şekilde not aldım ve cümlenin yaşayan doğası dikkatimi çektiği sırada konudan uzaklaşmak üzere hazırlanıyordum. Gerçekten de bu cümle beni hayrete düşürmüştü: Ne yazık ki tam olarak hatırlamamama rağmen, şuna benzer bir şeydi: "Pencereyle ikiye bölünmüş bir adam var", fakat bedeninin eksenine dikey olarak inen bir pencereyle yarısına kadar ayrılmış halde yürüyen bir adamın silik görsel imgesi[9]* de cümleye eşlik ettiğinden herhangi bir belirsizlik sorusu söz konusu olamazdı. En küçük şüphe gölgesine yer bırakmaksızın gördüğüm şey, uzaydaki bir pencerenin dışına sarkan adamın basit bir canlandırmasıydı. Ancak bu pencere adamla birlikte başka biçimlere girdiğinden, oldukça ender rastlanan türden bir imgeyle karşı karşıya bulunduğumu fark ettim ve tek aklıma gelen, bunu şiirsel yapı malzemelerime katmak oldu. Ona bu gücü vermemle beraber, gerçekten de ardından aralarında sadece kısa duraklamalar bulunan, beni daha bile az şaşkına çeviren ve kendi kendime uyguladığım kontrolün bana yanıltıcı gelmesine yol açacak kadar rastgele oldukları izlenimini veren bir cümleler silsilesi gelmişti; tek düşünebildiğim şeyse, içimde kaynayan bitmek tükenmek bilmez kavgaya bir son vermekti.[10]* Hiç şüphesiz şu sözcüklerle tasvir ettiği görüntüler açık şekilde benzerlik taşımaktadır:

“Sabaha karşı çok erken uyandım. Gözlerimi açtığımda hava oldukça karanlıktı. Ancak uzun bir süre sonra alt kattaki saatin beşi vurduğunu duydum. Yine uyumak istediysem de başaramadım. Uykum adamakıllı dağılmıştı. Yattığım yerde gözlerim açık, kafamdan bin bir düşünce geçirmeye başladım.”

“Birdenbire aklıma bir taslağa, bir makaleye yerleştirilebilecek çok güzel birkaç cümle geldi. Benzerini hiç görmediğim bir düşeşti, piyangodan çıkmış ikramiyeydi bu cümleler. Yattığım yerde sözcükleri tekrarlayınca hepsini mükemmel buldum. Kısa bir süre sonra daha başkaları da eklendi. O anda üstümdeki ağırlık bütün bütüne gitti. Yatağımın arkasındaki masada duran kâğıda kaleme sarıldım. Sanki içimde bir damar kopmuştu; sözcükler sözcükleri izliyor, belirli bir düzende birleşiyor, belirli durumları oluşturuyordu. Sahneler arasında bağlantılar kuruluyor, hareket ve konuşmalar kafamdan kâğıda kendiliğinden dökülüveriyordu. Tadına doyulması olanaksız bir huzur doldurmuştu içimi. Bir an ara vermeksizin, kendimden geçercesine çalakalem yazıyordum. Düşünceler öylesine çabuk ve yoğun geliyordu ki, bütün gücümü harcamama karşın yeterince çabuk yazamadığımdan, bir sürü ayrıntıyı unutuyordum. Çağlayanın arkası hâlâ kesilmemişti; tümüyle, işlediğim konunun içindeydim, sözler sanki kalemimden öylesine dökülüveriyordu.”[11]*

O sıralarda hâlâ tamamıyla Freud ile meşguldüm ve savaş sırasında bazı ender durumlarda birtakım hastalara uygulama fırsatını bulmuş olduğum muayene yöntemlerine aşina olmam nedeniyle, kendimden de onlardan elde etmeye çalıştığımız şeyi çıkarmaya karar verdim; diğer deyişle, olabildiğince hızlı şekilde eleştirel melekeler açısından herhangi bir müdahale olmaksızın konuşulan bir monolog, nihayetinde en küçük bir kontrol altında tutma yükünden arındırılmış ve olabildiğince yakın şekilde dile getirilmiş düşünceye benzer bir monolog. İkiye bölünmüş adam hakkındaki cümlenin, bana gelme şeklinin bir emaresi olduğu üzere, düşünce hızının konuşma hızından daha fazla olmadığını ve düşüncenin illa ki dile ve hatta çabuk şekilde hareket eden kaleme karşı koymak zorunda olmadığını düşünmüşümdür ve halen aynı fikirdeyim. İşte böyle bir ruh halindeyken, başlangıçta vardığım sonuçları kendisine açtığım Phillippe Soupault ve ben edebi bakış açısına göre doğuracağı sonuçlara takdire layık bir küçümseme besleyerek, biraz yazıp çizmeye karar verdik. Gerisi, yapış tarzının kolaylığıyla halledildi. Birinci günün sonunda bu şekilde hazırlanmış yaklaşık elli sayfayı birbirimize okuyabilecek ve sonuçlarımızı

karşılaştırmaya başlayacak duruma gelmiştik. Sonuç itibarıyla, Soupault'nun sayfalarının ve benimkilerin şaşırtıcı derecede benzerlik taşıdığı ortaya çıktı: Aynı fazlalıklı yapı, benzer nitelikler taşıyan eksiklikler, ancak aynı zamanda her ikimiz açısından da olağanüstü bir şevk yanılsaması, bol miktarda hissiyat, tek bir tanesini bile el yazısıyla hazırlamaktan aciz olduğumuz nitelikte hatırı sayılır görüntü seçimi, çok özel bir pitoresk nitelik ve farklı farklı yerlerde güçlü bir komiklik etkisi. Bana kalırsa, metinlerimiz arasındaki tek farklılık temelde ayrı olan mizaçlarımızdan kaynaklanıyordu; Soupault benimkine kıyasla daha az durağan bir mizaca sahipti ve şu tek küçük eleştiriyi yapmamın onun için bir sakıncası yoksa işin doğrusu tahminimce hayrete düşmüş bir ruh hali içinde birkaç sözcüğü başlık niyetine bazı sayfaların başına koymak gibi bir hataya düşmüştü. Öte yandan, hakkının vermek gerekir ki, her ne kadar küçük de olsa bana başarısız görünen cinsten pasajlara rötuş yapma veya düzeltme yönündeki tüm çabalarıma sürekli ve kuvvetli şekilde karşı çıkmıştır. Bu konuda muhakkak ki son derece haklıydı.[12]* Aslında, varolan çeşitli öğeleri yeterli şekilde değerlendirmek güçtür; hatta insan ilk okumada değerlendirmenin mümkün olmadığını söyleyecek kadar ileri gidebilir. Bu öğeler, yüzeysel olarak bakıldığında, yazan kişiye de başka herhangi birine görüneceği kadar tuhaf gelebilir ve insan doğal olarak bunlardan kuşku duyar. Şiirsel olarak ifade edersek, bunların sizi derinden etkileyen tarafı her şeyden çok aşırı derecedeki anlık saçmalık düzeyidir; yakından incelendiğinde bu saçmalığın içerdiği niteliğin kabul edilebilir olan her şeyin, meşru olan her şeyin -Son tahlilde, diğerlerine kıyasla daha az nesnel olmayan birtakım değerlerin ve gerçeklerin açığa çıkışı- yolunu açtığı görülebilir.

Yakın zamanda hayata veda etmiş olan ve her ne kadar bunu vasat edebi yollara feda etmemiş olsa da, bize kimi durumlarda bu tür bir disiplinin izinden gidiyormuş izlenimini veren Guillaume Apollinaire'in anısı önünde saygıyla durarak, Soupault ile ben kullanımımıza sunulmuş bulunan ve dostlarımıza da aktarmayı arzuladığımız bu yeni katıksız ifade modelini SÜRREALİZM olarak adlandırdık. Bugün, artık bu sözcük üzerinde daha fazla durmanın bir anlamı olmadığı ve ona ilk başta atfettiğimiz anlamın genel olarak Apollinaire'in verdiği anlamı geride bıraktığı kanaatindeyim. Hatta dürüst olmak gerekirse, Gérard de Nerval tarafından Filles de feu'deki[13]* ithaf yazısında kullanılan SÜPERNATÜRALİZM sözcüğünü devralmış olsaydık muhtemelen daha doğru davranmış olurduk. Öyle

görünüyor ki, aslında Nerval akrabalık bağımız olduğunu iddia ettiğimiz ruhu tamamıyla taşıyordu; oysa tam aksine, Apollinaire hâlâ eksikler taşıyan Sürrealizmin lafından başka bir şeye sahip değildi ve bunun geçerli bir teorik fikrini sunabilmekten aciz olduğunu göstermişti. Aşağıda bana bu bakımdan son derece önemli gibi görünen, Nerval'e ait iki pasaj bulunuyor:

Sevgili Dumas, sana kısa bir süre önce bahsetmiş olduğun olguyu açıklayacağım. Senin de bildiğin gibi, hayal güçlerinde yarattıkları karakterlerle özdeşleşmeden keşifte bulunamayan birtakım hikâye anlatıcıları var. Eski dostumuz Nodier'nin nasıl ikna edici şekilde Devrim sırasında giyotine gitmesinin ne büyük bir bahtsızlık olduğunu anlatıp durduğunu hatırlarsın; insan onun söylediklerine öylesine kendini inandırıyordu ki, nasıl olup da kafasını yeniden yerine yapıştırttığını merak etmeden duramıyordu.

...Ve sen, Almanların deyişiyle, bu SÜPERNATÜRALİST rüya halinde yazılan sonelerden bir tanesinden alıntı yapmak ihtiyatsızlığını gösterdiğinden, hepsini dinlemek zorunda kalacaksın. Bunları cildin sonunda bulabilirsin. Hiçbir şekilde, Hegel'in metafiziğinden veya Swedenborg'un MEMORABILIA'sından daha muğlâk değiller ve sanki böylesi mümkünmüş gibi, açıklanırlarsa büyülerini kaybedebilirler; en azından ifadenin değerini kabul et..."[14]*

Biz ortaya çıkmadan önce bu sözcüğün hiçbir geçerliliği olmadığı kuşku götürmediğinden, bizim onu anladığımız çok özel bağlamda SÜRREALİZM kelimesini kullanma hakkımıza karşı çıkanlar son derece sahtekârca davranıyorlar. Bu nedenle, sözcüğü ilk ve son defa tanımlıyorum:

SÜRREALİZM, (isim). Kişinin, düşüncenin gerçek işleyişini sözel, yazılı ya da başka herhangi bir şekilde ifade etmeyi seçtiği katıksız ruhsal otomatizm. (felsefe, özdevim). Estetik veya ahlaki kaygılardan arınmış olarak, mantık tarafından uygulanan hiçbir kontrolün geçerli olmadığı, düşüncenin kendini ortaya koyduğu bir düzlem.

ANSİKLOPEDİ. Felsefe. Sürrealizm, daha önceleri ihmal edilmiş birtakım çağrışım biçimlerinin fevkalade gerçekliğine, rüyaların mutlak kudretine, tarafsız düşünce oyunlarına yönelik inancı esas alır. Diğer tüm ruhsal mekanizmaları ilk ve son olarak yıkma ve hayatın temel sorunlarını çözümlemek adına bunların yerine kendisini koyma eğilimindedir. Aşağıda adı geçenler MUTLAK SÜRREALİZM eylemlerinde bulunmuştur: Aragon,

Baron, Boiffard, Breton, Carrive, Crevel, Dèlteil, Desnos, Eluard, Gérard, Limbour, Malkine, Morise, Naville, Noll, Péret, Picon, Soupault, Vitrac.

Bunlar, şimdiye kadar yegâne şahıslar gibi görünüyor ve şayet, kendisi hakkında yetersiz bilgi sahibi olduğum Isidore Ducasse vakası olmamış olsaydı, bunun hakkında hiçbir belirsizliğe yer kalmayacaktı. Ve elbette onları yalnızca getirdikleri sonuçlarla yüzeysel şekilde yargılamak gerekirse, Dante'den ve daha iyi anlarında olması koşuluyla Shakespeare'den başlayarak çok sayıda şair Sürrealist olarak anılabilirdi. Deha olarak adlandırılan şeyi, güveni kötüye kullanarak, indirgemek üzere bulunduğum çeşitli girişimlerin seyri içinde son tahlilde bundan başka bir yönteme atfedilebilecek hiçbir şey bulamadım.

Young'ın Nights'ı başından sonuna kadar Sürrealisttir; ne yazık ki, konuşan bir papazdır; kuşkusuz ki kötü bir papaz, ne de olsa bir papaz.

Swift kötülükte Sürrealisttir.

Sade sadizmde Sürrealisttir.

Chateaubriand egzotizmde Sürrealisttir.

Hugo aptal olmadığında Sürrealisttir.

Desbords Valmore aşkta Sürrealisttir.

Bertrand geçmişte Sürrealisttir.

Rabbe ölümde Sürrealisttir.

Poe macerada Sürrealisttir.

Baudelaire ahlakta Sürrealisttir.

Rimbaud yaşama biçiminde ve başka bir yerlerde Sürrealisttir.

Mallarmé sırlarını açarken Sürrealisttir.

Jarry absentte Sürrealisttir.

Nouveau öpücükte Sürrealisttir.

Saint-Pol-Roux sembolleri kullanımında Sürrealisttir.

Farque atmosferde Sürrealisttir.

Vaché bende Sürrealisttir.

Reverdy kendi evinde Sürrealisttir.

Saint-Jean-Perse uzaklarda Sürrealisttir.

Roussel hikâye anlatıcısı olarak Sürrealisttir.

Vb.

Bir noktayı önemle belirtmek isterim: Onlar daima Sürrealistler olmamıştır; diğer deyişle, her birinde son derece naif bir şekilde (!) tutundukları önceden idrak edilmiş birtakım fikirler sezinliyorum. Bu fikirlere tutunmaktalar çünkü ölümün arifesinde ve fırtınaların tepesinde vaaz vermeye devam eden Sürrealist sesi duymamışlardır, çünkü sadece olağanüstü orkestra partisyonunu yazmak amacına hizmet etmek istememişlerdir. Onlar fazla gururdan koltukları kabarmış enstrümanlardı ve her zaman uyumlu bir ses verememiş olmalarının nedeni budur.[15]·

Ancak, arıtmak için öyle veya böyle hiçbir çaba göstermemiş olan bizler, yapıtlarında kendilerini pek çok yankının toplandığı basit bir depoya dönüştüren bizler, yaptıkları resimlerin karşısında hipnotize olmayan mütevazı kayıt cihazları olan bizler belki de çok daha yüce bir amaca hizmet etmekteyiz. İşte bu suretle, bizlere ödünç verilmiş olan “yeteneği” dürüst bir şekilde iade ediyoruz. Eğer isterseniz, bu platin cetvelin, bu aynanın, bu kapının ve gökyüzünün yeteneğinden de dem vurabilirsiniz.

Bizde yetenek diye bir şey yok; Phillippe Soupault’ya sorun:

“İmalat ürünü anatomi mahsulleri ve düşük gelirli haneler en uzun boylu kentleri harap edecektir.”

Roger Vitrac’a sorun:

“Mermerden amirale yol verir vermez Kuzey yıldızının görüntüsü karşısında arka ayaklarıyla şaha kalkmış bir at gibi topuklarının üzerinde döndü ve bana iki köşeli kukuletasının düz kısmında hayatımı geçireceğim bir yer gösterdi.”

Paul Eluard’a sorun:

“Bu benim sık sık anlattığım bir hikâye, tekrar tekrar okuduğum ünlü bir şiirdir: Yeşillikli kulaklarım ve dudaklarım yanarak buz kesildi.”

Max Morise’e sorun:

“Mağaraların ayısı ve dostu balaban kuşu, kanatlı yaratık ve uşağı rüzgâr, Leydisi ile birlikte Lord Şansölye, serçelerin korkuluğu ve suç ortağı serçe, test tüpü ve kızı iğne, karnivor ve erkek kardeşi karnaval, çöpçü ve monoklu, Mississippi ve küçük köpeği, mercan ve süt testisi, Mucize ve Ulu Tanrısı gitseler ve deniz yüzeyinden yok olsalar iyi olacak.”

Joseph Delteil’e sorun:

“Ne yazık! Ben kuşların erdemine inanırım. Ve bir tüy gülmekten ölmem için yeterlidir.”

Louis Aragon’a sorun:

“Partide verilen kısa bir ara sırasında oyuncular alevler içindeki bir punch kâsesinin etrafında toplanırken, ağaca hâlâ kırmızı kurdelesinin olup olmadığını sordum.”

Ve kendini bu önsözün kafa karıştırıcı satırlarını oluşturan bu yılansı şeyi yazmaktan alamamış bana sorun.

Belki de Sürrealist gerçeğe hepimizden daha çok yaklaşmış bulunan, halen yayımlanmamış yapıtlarında[16]* ve kendisinin taraf olduğu çok sayıda deney sırasında Sürrealizm’e bağladığım umudu tamamıyla haklı çıkaran ve bundan çok başka şeylerin de doğacağına inanmamı sağlayan Robert Desnos’a sorun. Desnos istediği gibi Sürrealist olarak konuşur. Düşüncelerini sözel şekilde izlemekteki olağanüstü çevikliği bizim için Desnos’un onları kaydetmektense yapacak daha şeyleri olduğundan artık yitip gitmiş olan bazı muhteşem konuşmaları kadar kıymetlidir. Kendisini tıpkı açık bir kitap gibi okur ve hayatının rüzgârlı seyrinde uçup giden sayfaları tutmak için hiçbir şey yapmaz.

SİHİRLİ SÜRREALİST SANATIN SIRLARI

Yazılı Sürrealist eser veya

ilk ve son taslak Kendinizi, zihninizin kendisi üzerinde yoğunlaşmasını olanaklı kılabilecek kadar uygun bir konumda yerleştirdikten sonra, yazma malzemelerinin size gelmesini sağlayın. Olabildiğince pasif veya alıcı bir ruh haline geçin. Dehanızı, yeteneklerinizi ve başka herkesin yeteneklerini bir kenara koyun. Kendi kendinize sürekli edebiyatın her şeyin öncüsü olan en kasvetli yollardan biri olduğunu hatırlatın. Çabuk şekilde önceden tasarlanmış herhangi bir konu olmaksızın, yazdıklarınızı hatırlamayacak ve yazmış olduklarınızı yeniden okumanın baştan çıkarıcılığına kapılmayacak kadar, hızlı yazın. İlk cümle kendiliğinden gelecektir; gerçek o denli zorlayıcıdır ki, geçen her saniyede yalnızca duyulabilmek için feryat eden ve bilincimiz tarafından bilinmeyen bir cümle bulunmaktadır. Sonraki cümle hakkında bir fikir oluşturmak bir miktar sorun teşkil etmektedir; şayet kişi ilkinin yazılmış olması gerçeğinin en az düzeyde algılamayı gerektirdiği düşüncesine katılırsa, bunun kuşkusuz hem bilinçli faaliyetlerimizden hem de diğerinden beslendiği söylenebilir. Bununla birlikte, bunun sizin açınızdan hiçbir önem taşımaması gerekir; bu, büyük ölçüde Sürrealist oyunun en ilginç ve şaşırtıcı yönlerinden biridir. Her ne kadar titreşimli kablolardaki düğümlerin düzeni kadar gerekli görünse de, noktalama işaretlerinin hiç kuşkusuz bizi ilgilendiren akışın mutlak sürekliliğine direndiği gerçeği hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Nasıl isterseniz öyle devam edin. Mırıltıların bitmez tükenmez tabiatına güvenin. Şayet bir hata - muhtemelen dikkatsizlikten kaynaklanan bir hata - yapacak olduğunuzda, sessizliğin sizi ele geçirmesi tehdidiyle karşılaşırsanız hiç tereddüt etmeden son derece temiz bir satırla ilişiğinizi kesin. Kaynağı size

kuşkulu görünen bir sözcüğün ardından, ne olduğuna bakmaksızın herhangi bir harf yazın; örneğin, “B” harfini, her zaman için “B” harfini[17]* yazın ve bunun sonraki sözcüğün ilk harfi olmasını sağlayarak gelişigüzel akışı geri getirin.

Başkalarıyla beraberken artık sıkılmamak için ne yapılmalı Bu oldukça güçtür. Hiç kimse için evde olmayın ve zaman zaman, sizi Sürrealist faaliyetinizin ortasında bölen herhangi birinin zorla içeri girmemesi durumunda siz de kollarınızı kavuşturup, “Hiç önemi yok, kuşkusuz yapılacak veya yapılmayacak daha iyi şeyler var. Hayata yönelik ilgi savunulamaz. Şu anda içimde vuku bulmakta olan yalınlık her şeye rağmen benim için usandırıcı bir şey!” veya başka bir tiksinti verici bayağılık dile getirebilirsiniz.

Konuşmalar yapmak Tam seçimlerin öncesinde halkın kendini bu şekilde ifade etmesinin girilen zahmete değer olduğu hükmünü veren ilk ülkede, siz de oylamaya katılın. Hepimizin içinde bir hatip potansiyeli vardır: Çok renkli pareolar, camdan sözcük incik boncukları. Sürrealizm sayesinde umarsızlığı kendi yoksulluğunda gafil avlayacaktır. Bir gece, bir sahnede kendi başına ebedi cenneti, şu Peau de l’ours’u parçalarına ayıracak. O kadar çok vaatte bulunacak ki, tuttuğu sözler bir hayret ve umutsuzluk kaynağı olacak. Tüm insanların isteklerine cevaben kısmi ve gülünç bir oy verecek. En azılı düşmanların ülkeleri havaya uçuracak gizli bir arzuya iştirak etmesini sağlayacak. Ve böylelikle sadece merhamette karışıp yok olan ve nefretle dönüp duran o uçsuz bucaksız sözcüğün kendisini harekete geçirmesine izin verdiğinden bunda başarılı da olacak. Başarısızlığa muktedir olmadığından, tüm başarısızlıkların kadifemsiliğinde eğlenecek. Gerçekten de seçilecek ve kadınlar onu her şeyi tüketen bir tutkuyla sevecek.

Sahte romanlar yazmak

Kim olursanız olun, eğer o ruh sizi de harekete geçirirse, birkaç defneyaprağını tutuşturup bu zayıf ateşe mukayyet olmayı düşünmeksizin siz de bir roman yazmaya başlayacaksınız. Sürrealizm bunu yapmanıza olanak verecektir: Tek yapmanız gereken “adil” işaretini taşıyan ibreyi “eylem”e ayarlamaktır, gerisi kendiliğinden gelecektir. Görünüm bakımından oldukça farklı birtakım karakterler bulunmaktadır; sizin el yazınızda onların isimleri sadece bir büyük harf meselesidir ve “yağıyor”, “-yor”, “-meli, malı” sözcüklerinde bulunan şahıs olmayan zamirdeki gibi etkin fiillerinde de onlar aynı rahatlıkla kendi kendilerini idare edeceklerdir. [18]* Tabiri caizse, bunlara komuta edeceklerdir ve gözlem, tefekkür ve genelleştirme melekesinin size hiçbir faydası olmadığının kanıtlandığı tüm yerlerde onların asla kafanızda olmayan binlerce niyetle sizi kazançlı çıkaracağına dair içiniz rahat olabilir. Böylelikle, size gerçekte çok az şey borçlu olan ve kendilerine azıcık fiziksel ve ahlaki vasıf bahşedilmiş olan bu varlıklar, sonraları da sizin üzerinde daha fazla endişe etmemeniz gereken belirli bir hareket tarzından bir zerre dahi sapmayacaktır. Buradan, her bir noktasıyla daha az umursayamayacağınız bu duygusal veya rahatlatıcı akıbeti haklı çıkaran, görünüşe bakılırsa az çok zekice bir kurgu doğacaktır. Sahte romanınız mükemmel düzeyde gerçek bir romanmış gibi görülecektir; zengin olacaksınız ve herkes “gerçekten de çok cesur” olduğunuz üzerinde hemfikir olacak; çünkü söz konusu malum şeyin bulunduğu yer de bu mecra olmaktadır.

Elbette, analojik bir yöntem kullanarak ve eleştirdiğiniz şeyi göz ardı etmeniz koşuluyla, kendinizi başarıyla sahte edebiyat eleştirilerine de adayabilirsiniz.

Nasıl sokakta karşılaştığınız bir kadının Gözüne çarpabilirsiniz . . . . . .
. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Ölüme karşı

Sürrealizm size gizli bir dernek olan ölümün yolunu gösterecektir. Elinize, Hafıza sözcüğünün başındaki derin H harfini gömerek, eldiven geçirecektir. Son istekleriniz ve vasiyetnameniz için gereken düzenlemeleri yapmayı unutmayın: Şahsen ben, mezarlığa bir nakliye aracı içinde götürülmek isterim. Dostlarım Bir Nebze Gerçekliğe dair Konuşma metninin tüm son nüshalarını imha etsinler.

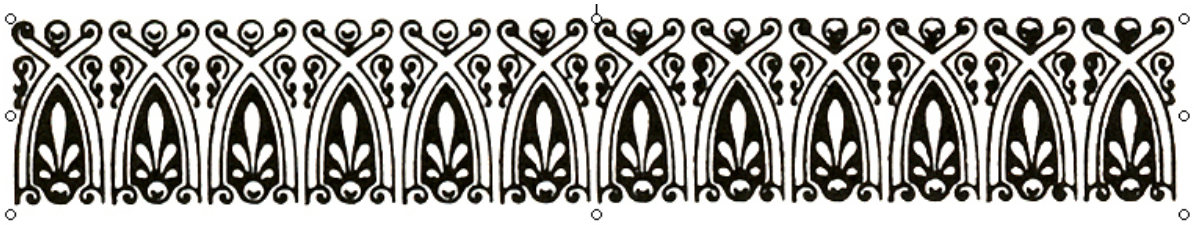

Dil, insanoğluna onu Sürrealist biçimde kullanabilmesi için verilmiştir. Başkaları tarafından anlaşılmasını sağlayacak ölçüde, kendini az çok ifade etmeyi becerir ve bunu yaptığında, en bayağılar arasından seçilip bir araya getirilmiş birtakım fonksiyonları yerine getirmiş olur. Bunları yaptığı sırada kendisine ortalamanın üzerinde bir hedef belirlemiş olmaması şartıyla, diğer deyişle kendisini birisiyle yapılan bir sohbeti (salt sohbet etme zevki uğruna) sürdürmekle sınırlandırdığı durumda, konuşmak, bir mektup okumak onun için gerçek bir sorun teşkil etmez. Çıkacak olan sözcükler veya tamamlamak üzere olduğu cümlenin ardından gelecek cümle hakkında hiçbir endişeye kapılmaz. Son derece basit bir sorunun karşısında, yıldırım gibi bir cevap verebilecektir. Başkalarıyla temas sonucunda edinilmiş küçük tiklerin yokluğunda, hiçbir telaşa kapılmadan sınırlı sayıda konular üzerinde bir fikir yürütebilir; bunu yapmak için konuşmadan önce “ona kadar sayması” ya da vaktinden önce herhangi bir şey tasarlaması gerekmez. Daha hassas ilişkiler kurmaya karar verdiğinde, bu ilk taslak melekesinin sadece ona zararının dokunacağı konusunda onu kim ikna edebilmiştir ki? Üzerinde konuşmayı, hakkında üretken biçimde yazı yazmayı reddedeceği hiçbir şey yoktur. İnsanın kendisini dinlemesinden, yazdıklarını okumasından kaynaklanan her şey doğaüstü olanın, o hayranlık verici yardımın askıya alınmasına karşılık gelir. Kendimi anlamak için hiç acelem yok (Yeter! Kendimi her zaman anlayabilirim). Bana ait olan şu ya da bu cümlenin en azından bir an için, bir şekilde hayal kırıklığına uğrattığı ortaya çıkarsa, onun günahlarını affettirmek için güvenimi bir sonraki cümleye bağlarım: Öncekine tekrar tekrar başlamaktan veya parlatıp cilalamaktan dikkatle kaçınırım. Benim için ölümcül olabileceği kanıtlanmış tek şey en küçük ivme kaybıdır. Sözcükler, birbirini izleyen sözcük

grupları kendi aralarında en büyük dayanışmayı sergiler. Bir grubun diğerine kıyasla daha iyi olduğu kararını vermek bana kalmamıştır. Müdahale etmek mucizevî bir eşdeğere kalmıştır ve gerektiğinde o müdahale eder.

Sonsuza dek geçerli kılmaya çalıştığım bu sınırlandırılmamış dil, bana yaşamın tüm koşullarına ayak uydurabilecekmiş gibi görünen bu dil yalnızca beni elimdeki araçlardan yoksun bırakmakla kalmayıp, aynı zamanda tam aksine olağanüstü bir berraklık kazandırmakta ve bunu kendisini en az beklediğim alanda yapmaktadır. Hatta bana ders verdiğini öne sürecek kadar ileri gideceğim ve gerçekten de, anlamlarını unutmuş olduğum sürreal sözcükleri kullanma fırsatım oldu. Sonradan bunları kullanma biçimimin tanımlarıyla mükemmel şekilde uygun düştüğünü doğrulayabilecek duruma geldim. Bu, insanı aslında "öğrenmediği", tek yaptığı şeyin "yeniden öğrenmek" olduğu düşüncesine götürür. Kendimi bu şekilde bilgilendirdiğim mesut konuşma fırsatları olmuştur. Ve ben burada, sadece kendileriyle binlerce kez tekrarlanan ruhsal bir temasın ardından edinebildiğim nesnelerin şiirsel bilincinden söz etmiyorum.

Sürrealist dil biçimleri kendilerini en iyi şekilde diyaloglara uyarlamaktadır. Burada iki düşünce birbiriyle karşı karşıya gelir: Bir tanesi iletilmek üzereyken, diğeri bununla meşguldür; ancak bununla nasıl meşgul olmaktadır? Bunu kendi bünyesine dahil ettiğini varsaymak, her ne kadar fazlasıyla olasılık dışı olsa da, onun için tamamıyla diğer düşüncenin sırtından geçinmesinin mümkün olduğu bir süre zarfının bulunduğunu kabul etmekle eşdeğerdir. Ve aslında, verdiği dikkat tamamıyla dışsaldır; insanın elinden gelebilecek tüm anlayış kuvvetiyle, düşüncenin yalnızca onaylayacak veya reddedecek -genellikle reddedecek- kadar süresi vardır. Üstüne üstlük, bu dil biçimi meselenin kalbinin inceden inceye anlaşılmasına da olanak tanımaz. Tüm edebiyle reddedemeyeceği bir temenninin esiri olan benim dikkatim muhalif düşünceye düşmanmış gibi muamele eder; sıradan sohbette kullandığı sözcüklerle, konuşma simgeleriyle hemen hemen her zaman onu "ele geçirir"; beni onları gerçek anlamlarından saptırarak verdiğim cevapla avantajlı konuma getirir. Bu öyle bir dereceye kadar doğrudur ki, duyu merkezinden kaynaklanan bozuklukların hastanın tüm dikkatini kapladığı bazı patolojik ruh hallerinde hasta bir taraftan soruları yanıtlamaya devam ederken kendisini karşısında konuşulan son sözcüğü ya da birtakım izlerini kendi zihninde bulduğu Sürrealist cümlenin son bölümünü yakalamakla sınırlandırır.

S. "Kaç yaşındasın?" Y. "Sen." (Ekolali)[19]*

S. "Adın nedir?" Y. "Kırk beş ev." (Ganser sendromu ya da konu dışı yanıtlar)

Bu bozukluğun bir miktar izinin bulunmadığı hiçbir sohbet yoktur. Onu dikte eden sosyal olma çabası ve bu konuda sahip olduğumuz hatırı sayılır deneyim, bunu geçici olarak gizlememizi sağlayan tek şeylerdir. Elinden gelenin en iyisiyle -bununla en talepkâr okurları kastediyorum- sürekli şekilde çatışma halinde olmak, bu kitabın da büyük bir zayıflığıdır. Yukarıda alıntı yaptığım, doktor ile akıl hastası arasında geçen o çok kısa diyalogda aslında alışverişten kârlı çıkan akıl hastası olmuştur. Çünkü yanıtlarıyla onu muayene eden doktorun dikkatini zorla kendisinin üzerinde toplamıştır ve çünkü soruları soran kişi kendisi değildir. Bu, söz konusu noktada onun düşüncesinin daha güçlü olduğu anlamına mı gelmektedir? Belki. Artık yaşını ya da adını önemsemeyecek kadar özgürleşmiştir.

Bu çalışmanın konusu olan Şiirsel Sürrealizm, her iki konuşmacıyı da nezaketin gerektirdiği tüm yükümlülüklerden kurtararak bu noktaya kadar çalışmalarını diyalogun mutlak gerçekliğinde yeniden oluşturulması üzerinde odaklamıştır. Her ikisi de bundan herhangi özel bir diyalektik zevk almaya çalışmaksızın ve komşusuna, ne olursa olsun, herhangi bir şey empoze etmeye uğraşmaksızın yalnızca kendi iç monologunu sürdürür. Karşılıklı olarak dile getirilen yorumlar, genellikle olduğu üzere her ne kadar önemsiz de olsa bir tez geliştirmeyi amaçlamaktan uzaktır; bunlar olabildiğince muhalif niteliktedir. Ortaya çıkardıkları yanıta gelince; bu, prensipte konuşan kişinin şahsi gururuna tamamıyla kayıtsız kalmaktadır. Sözcükler, imgeler yalnızca dinleyicinin zihnine yönelik pek çok atlama tahtalarıdır. İlk katıksız Sürrealist yapıt olan Les Champs magnétiques’de Barrières başlığı altında toplanan, Soupault ile benim kendimizi kısmi konuşmacılar olarak gösterdiğimiz sayfalar da bu şekilde değerlendirilmelidir.

Sürrealizm, kendilerini ona adayan kişilerin canları istediğinde onu yüzüstü bırakmasına izin vermez. Zihin üzerinde uyuşturucularınkine çok benzer bir etkisi olduğuna inanmak için her türlü sebebimiz vardır; tıpkı uyuşturucular gibi belirli bir ihtiyaç hali yaratır ve insanı korkunç başkaldırılara sürükleyebilir. Bunun aynı zamanda sahte bir cennet olduğu da söylenebilir ve insanın ondan aldığı zevk Baudelaire’in başkalarıyla aynı sebeplere dayanan eleştirisinden kaynaklamaktadır. Böylelikle, yaratabileceği gizemli etkilerin ve özel zevklerin tahlili, Sürrealizm’in pek çok açıdan yalnızca mutlu azınlıkla sınırlandırılmaması gerekiyor gibi gözüken yeni bir kötülük olarak ortaya çıktığını göstermektedir; tıpkı haşhaş gibi, her çeşit zevki tatmin etme yeteneğine sahiptir -söz konusu tahlilin de hâlihazırdaki çalışmada yer alması gerekir.

1. Tıpkı afyonun yarattığı imgelerde olduğu gibi, Sürrealist imgeleri de insanın çağırmadığı doğrudur; işin doğrusu, bunlar “ona kendiliğinden, adeta zorbalıkla gelmektedir. Onları kovamaz; çünkü şimdiki halde iradesi güçsüzdür ve artık melekelerini kontrol edememektedir.”[20]* Eğer başkaları da benim gibi, Reverdy’nin tanımını kabul ederse, “iki uzak gerçeklik” olarak adlandırdığı şeyi isteyerek bir araya getirmenin mümkün olmadığı görülecektir. Uzun lafın kısası, yanyanalık sağlanır veya sağlanamaz. Şahsen ben Reverdy’nin yapıtındaki

Derede, akan bir şarkı var

veya

Gün, beyaz bir masa örtüsü gibi katlandı

veya:

Dünya tekrar çuvala giriyor

gibi imgelerin en alt düzeyde dahi olsa önceden tasarlandığına inanmayı kesinlikle reddediyorum. Kanımca, “zihnin” birbirleriyle karşılıklı duran iki gerçekliğin “ilişkisini kavradığını” öne sürmek hatalı olacaktır. Her şeyden önce zihin bilinçli olarak hiçbir şey yakalamamıştır. Sanki iki sözcüğün tesadüfî yanyanalığından muazzam şekilde duyarlı olduğumuz bir ışık, imgenin ışığı doğmuştur. İmgenin değeri, elde edilen kıvılcımın güzelliğine bağlıdır; bu, sonuç olarak iki iletken madde arasındaki potansiyel farkının fonksiyonudur. Fark, bir karşılaştırmada[21]* olduğu gibi, sadece bir parça varsa o halde kıvılcım eksiktir. Şimdi, söyleyebileceğim kadarıyla bu denli birbirinden uzak iki gerçekliğin birlikteliğini sağlamak insanın elinde değildir. İdrak ettiğimiz üzere, fikirlerin birliği prensibi bunun aleyhine bir etkide bulunur. Aksi halde, Reverdy’nin de benim kadar şiddetle tasvip etmediği “eliptik” bir sanata dönüş yapmamız gerekecekti. Bu yüzden, zihnin kıvılcımı yaratmak gibi belirli bir amaç doğrultusunda imgenin iki halini birbirlerinden çıkarsama yoluyla oluşturmadığını, bunların Sürrealist olarak adlandırdığım faaliyetin kendiliğinden ortaya çıkan ürünleri olduğunu, mantığın rolünün ise ışıklar saçan olgunun notlarını almak ve onu kavramakla sınırlandırıldığını kabul etmek mecburiyetindeyiz.

Ve kıvılcım boyutlarının artarak, tıpkı yoğunluğu azaltılmış gazlarda meydana gelen büyüklüğe erişmesi durumunda herkesin kolayca ulaşabileceği bir noktaya yerleştirmek istediğim otomatik yazıyla yaratılan Sürrealist atmosfer olabilecek en güzel imgelerin üretilmesi açısından özellikle iletkendir. Hatta insan imgelerin bu baş döndürücü koşuda yalnızca zihnin işaret direkleri gibi göründüğünü söyleyecek kadar ileri gidebilir. Yavaş yavaş zihin bu imgelerin yüce gerçekliğine ikna olur. İlk başta kendisini onlara teslim etmekle sınırlandırmasına karşın, kısa bir süre sonra mantığını pohpohladıklarını ve böylece bilgisini artırdıklarının farkına varır. Zihin arzularının açığa çıktığı, avantajların ve dezavantajların sürekli şekilde tüketildiği, muğlâklığının kendisine ihanet etmediği sınırsız düzlemlerin bilincine varır. Onu kendinden geçiren, ona parmaklarındaki ateşi üflemesi için neredeyse hiç zaman bırakmayan bu imgelerle taşınarak ileri gider. Bu, bütün gecelerin en güzeli, şimşeklerle dolu gece; bununla kıyaslandığında, gün adeta gecedir.

Sürrealist imgelerin sayılamayacak kadar çok türü bugün yapmak niyetinde olmadığım bir sınıflandırmayı gerekli kılar. Onları özel benzerliklerine göre gruplandırmak beni çok uzaklara götürecektir; temelde bahsetmek istediğim şey, bunların ortak özellikleridir. Benim için, itiraf etmem gerekir ki, en büyük özellikleri son derece gelişigüzel olan şey ile kullanılan dile tercüme edilmesi en uzun süreyi alan şeydir; bunun nedeni, görünüşte muazzam miktarda çelişki barındırması veya sözcüklerinden birinin tuhaf bir şekilde gizlenmiş olmasıdır; ya da kendisini sansasyonel bir şey olarak sunmasına rağmen, zayıf bir şekilde (çünkü birdenbire pergelinin açısını daraltmaktadır) sonlanıyor gibi görünmesi veya kendi kendisinden gülünç bir resmi haklı çıkarma oluşturması veya sanrılara yol açan türden olması veya çok doğal şekilde, soyuta somut ya da somuta soyut maskesi takması veya bazı fiziksel özelliklerin inkâr edildiğini ima etmesi veya kahkahalara sebep olması bunun nedenleri arasında olabilir. Aşağıda, sırayla buna ait birkaç örnek sunulmuştur:

Şampanyanın yakutları. (LAUTRÉAMONT)

Büyüme eğilimi, organizmalarının bünyesine dahil ettiği moleküllerin miktarıyla orantılı olmayan yetişkinlerdeki göğüsün kavruk kalma yasası kadar güzel. (LAUTRÉAMONT)

Bir kilise bir çan kadar göz kamaştırıcı şekilde duruyordu. (PHILIPPE SOUPAULT)

Rrose Sélavy’nin uykusunda,

bir kuyudan çıkıp geceleri ekmeğini yemeye gelen bir cüce var. (ROBERT DESNOS)

Köprüde, tekir kedi başlı bir çiğ tanesi uykuya dalıyor. (ANDRÉ BRETON)

Biraz solda, sezinlemiş olduğum gökyüzümde, özgürlüğün rahatsızlıklarının ışıldayan camını görüyorum; ancak, bu kuşkusuz bir kan ve cinayet sisinden başka bir şey değil. (LOUIS ARAGON)

Alevler içindeki ormanda

Aslanlar tazeydi. (ROBERT VITRAC)

Bir kadının çoraplarının renginin gözleriyle benzerlik taşıması şart değildir; bu, ismi şu anda lazım olmayan bir filozofun şunları söylemesine yol açmıştır: “Dört ayaklı hayvanlarla karşılaştırıldığında, kafadan bacaklıların ilerlemeden nefret etmek için daha çok sebebi var.” (MAX MORISE)

1’incisi. Biz hoşlansak da hoşlanmasak da, zihnin kendi içinde çeşitli taleplerini tatmin edecek yeterli şey bulunmaktadır. Tüm bu imgeler zihnin genel olarak kendisine izin verdiği iyicil zevklerden daha fazla bir şey için

hazır olduğunu açıkça göstermektedir. Bu, kendisine emanet edilen ideal miktardaki olayın onun işine yaramasını sağlamanın tek yoludur.[22]* Bu imgeler ona olağan dağılma yeteneğinin kapsamını ve bunun kendisi için sakıncalı olabilecek yönlerini gösterir. Son tahlilde, söz konusu imgelerin zihne rahatsızlık vermesi onlar açısından o kadar da kötü bir şey değildir; çünkü zihni rahatsız etmek onu yanlış yola sevk etmektir. Yukarıda alıntı yaptığım cümleler bunun için yeterli ortamı sağlamaktadır. Ancak, bunların tadına varan zihin oradan hareketle, doğru yolda olduğu kanaatine varır. Zihin bir başınayken yersiz itirazlarla kendisini suçlu çıkarabilmekten acizdir; korkacak hiçbir şeyi olmadığı gibi, üstüne üstlük her şeyi kucaklamaya gayret etmektedir.

2'incisi. Sürrealizm'in derinliklerine dalan zihin çocukluğunun en güzel kısımlarını parıldayan bir heyecanla yeniden yaşar. Bu, böylesi bir zihin açısından boğulan insanın bir saniyeden daha az sürede yaşamının tüm aşılamaz anlarını bir kez daha gözden geçirdiği kesinlikle benzerlik taşımaktadır. Kimileri bana bu benzerliğin fazla yüreklendirici olmadığını söyleyebilirler. Fakat benim hiçbir şekilde bana bunu söyleyenleri yüreklendirmek gibi bir niyetim yok. Çocukluk hatıralarından ve birkaç başka hatıradan, önce bir bütünleşmemişlik, ardından varolanların içinde en üretkeni olduğunu iddia ettiğim yanlış yola sapmış olma duygusu doğar. Belki de insanın "gerçek yaşamı"na en yakın duran şey çocukluktur; kişinin tasarrufundaki şeylerin ötesinde, sınırlardan özel geçiş kartlarından ayrı birkaç bedava bilete tekabül eden çocukluk; her şeyin her şeye rağmen insanın verimli ve tehlikesiz şekilde kendi kendisine sahip olmasını sağlamak üzere işbirliği ettiği çocukluk. Sürrealizm sayesinde bu fırsat ikinci kez kapımızı çalıyor. Sanki hâlâ kurtuluşumuza veya mahvoluşumuza doğru koşuyoruz. Gölgelerin içinde tekrar kıymetli bir dehşetle karşılaşıyoruz. Tanrıya şükürler olsun ki, bu yalnızca Araf'mış. Bir ürpertiyle, gizem düşkünlerinin tehlikeli bölge adını verdikleri yerden geçiyoruz. Uyandığımda, pusuda bekleyen canavarları da kaldırıyorum; henüz bana karşı fazla kötü niyetli değiller ve ben de, onlardan korktuğum müddetçe, kaybolamam. İşte, Soupault ile beni birazdan ayaklarımızın üzerine kapatılacak işkence aleti içinde korkudan titretmiş olan "kadın kafalı filler ve uçan aslanlar", işte beni hâlâ biraz korkutan "eriyen balık". ERİYEN BALIK; yoksa ben eriyen balık değil miyim? Balık burcundanım ve insan kendi düşüncelerinde eriyebilir! Sürrealizmin florası ve faunası tinseldir.

3'üncüsü. Yakın bir gelecekteki herhangi bir zamanda basmakalıp bir Sürrealist modelin kurulacağına inanmıyorum. Az önce alıntı yaptığım ve bize tek başlarına bir mantıksal analiz ve dikkatli bir dilbilgisi analizi vaat

edebilecek diğer pek çok metin de dahil olmak üzere, bu türden tüm metinlerin ortak karakteristikleri Sürrealist düzyazının zaman için geçirebileceği evrimi engellememektedir. Son beş yıl içinde bu tarzda yazmış olduğum ve çoğunu son derece düzensiz bulacak kadar müsamahakâr davrandığım yazıların oluşturduğu çok sayıda makalenin ardından gelen ve bu cildi dengeleyen kısa anekdotlar bana söylediklerime dair göz kamaştırıcı bir kanıt sunmaktadır. Okura Sürrealist katkının onun bilinci üzerinde yaratabileceği yararlı etkilerin tasvirini yapmaları nedeniyledir ki, bunların çok daha değersiz oldukları hükmüne varmıyorum.

Dahası, Sürrealist yöntemler kendilerine kulak verilmesini talep edecektir. Mesele birtakım bağlantılardan arzu edilen anındalığı yakalamaya gelince her yol mubahtır. Picasso ve Braque'ın eserlerine yerleştirdikleri kâğıt parçaları en sertinden edebi bir tahlile yazılan önsözdeki basmakalıp laflarla aynı değeri taşımaktadır. Hatta gazetelerden kesilmiş manşetlerle ve manşet parçalarıyla olabilecek en gelişigüzel bir araya getirme yöntemiyle (mümkünse, sözdizimine dikkatle bakın) elde ettiğimiz şeyin ŞİİR olarak adlandırılmasına da izin verilebilir:

ŞİİR

Seylan adasındaki safirden Bir kahkaha

En güzel samanlar bile Kilit altında SOLUK BİR RENGE SAHİPTİR

Ücra bir çiftlikte GÜN BE GÜN

güzel

Gitgide kötüleşmektedir Bir at arabası yolu sizi bilinmeyenin kıyısına götürür kahve

azizi için vaaz veriyor GÜZELLİĞİNİZİN GÜNLÜK ZANAATKÂRI BAYAN,

bir çift

ipek çorap

değildir

Uzaya doğru bir sıçrayış

BİR ERKEKLER TOPLANTISI Her şeyden önce aşk Her şey öylesine güzel çözümlenebilirdi ki PARİS BÜYÜK BİR KÖYDÜR

Güzel havanın ateşini kapatan DUAYA

Dikkat edin

Biliniz ki

Ultraviyole ışınları görevlerini tamamladı kısa ve tatlı ŞANSA DAİR

İLK HÜKÜMET RAPORU

Kırmızı olacaktır[23]*

Gezgin şarkıcı NEREDE O?

Anılarda
Evinde
DAMAT ADAYLARI BALOSU’NDA Yaparım
Dansederken
İnsanların yaptıkları şeyi, yapacakları şeyi

Ve daha çok çok örnekler sunabiliriz. Tiyatro, felsefe, bilim, eleştiri; bunların hepsi orada kendilerine ait bağlantıları bulmayı başaracaktır. Şunu da aceleyle ekleyeyim ki, gelecekteki Sürrealist teknikler beni alakadar etmemektedir.

Yeterince çok defa üstü kapalı olarak belirttiğim kendi görüşüm uyarınca[24]* Sürrealizm'in eyleme uyarlanmış halleri çok daha büyük önem taşımaktadır. Muhakkak ki, Sürrealist sözcüğünün kehanetimsi doğasına inanmıyorum. "Söylediklerim, kâhinin sözleridir."[25]* Evet, bence de öyle, ama kâhinin kendisine ne olacak?[26]* İnsanların sofuluğu beni kandıramaz. Cumae'yi, Dodona'yı ve Delphi'yi sarsan Sürrealist ses bana daha az öfkesi burnunda konuşmalarımı dikte eden sesten başka bir şey değildir. Benim zamanım onun zamanı olmamalıdır, neden bu ses yazgımın çocukça sorununu çözmeme yardım etmeli ki? Ne yazık ki, sunduğu teklifleri dikkate almak adına iki çeşit çevirmene başvurmak mecburiyetinde kalacağım bir dünyada oynuyormuş gibi yapıyorum: Çevirmenlerden biri dünyanın benim hakkındaki yargılarını tercüme edecek, diğeri ise hemcinslerime öğrenilmesi olanaksız bir şey olan, kendilerinden ne anlayabildiğimi aktaracak. Katlandıklarıma katlandığım bu dünyayla (gidip görmeye kalkışmayın), bu modern dünyayla, demek istediğim, Tanrı aşkına ona ne yapmamı istiyorsunuz? Belki de Sürrealist ses susturulacak, artık ortadan kaybolanların izini sürmeyi bıraktım. Her ne kadar kısa da olsa, yıllarımın ve günlerimin olağanüstü ayrıntılı bir tasvirine girmeyeceğim. Son yılında Rus balesine kabul edilen ve gördüğü manzaranın ne olduğunun farkına varmayan Nijinski gibi olacağım. Yalnız olacağım; kendi içimde yapayalnız, dünyadaki tüm baletlere kayıtsız kalacağım. Ne yaptıysam, neyi yapılmamış olarak bıraktıysam bunları size veriyorum.

Her ne kadar, son tahlilde her türlü bakış açısına göre yakışıksız kaçsa da, o zamandan beri bilimsel düşüncelere dalınmasına hoşgörü göstermek adına büyük bir arzu hissettim. Radyolar? İyi. Frengi? Eğer isterseniz. Fotoğrafçılık? Olmaması için herhangi bir sebep göremiyorum. Sinema? Karartılmış odalar için üç alkış. Savaş? Bizi amma da güldürmüştü. Telefon? Alo. Gençlik? Büyüleyici beyaz saç. Bana, teşekkür ederim dedirtmeye çalışın.: "Teşekkür ederim". Teşekkür ederim. Şayet sıradan insanın, uygun şekilde söylemek gerekirse, laboratuar ortamına ait olan şeyler hakkında yüksek düşünceleri varsa, bunun nedeni söz konusu

araştırmaların sokaktaki adamın kendisini doğrudan etkilediği kanaatinde olduğu bir makinenin imalatıyla veya bir serumun keşfiyle sonuçlanmasıdır. Bunların, kendi yazgısını iyileştirme çabasını gösterdiğinden son derece emindir. Akademisyenlerin hangi noktaya kadar insancıl amaçlarla motive olduğundan pek fazla emin olmama karşın, bu etkenin son derece belirgin bir iyilik düzeyine karşılık geldiğini sanmıyorum. Ben, elbette patentleri alan her türden bayağılaştırıcı ve popülerleştirici kimseleri değil, gerçek akademisyenleri kast ediyorum. Tüm diğerlerinde olduğu gibi bu alanda da, kendisinden önceki herkesin başarısız olduğu konusunda ikaz edilmiş olan, yenilgiyi kabul etmeyi reddeden, makul bir yol dışındaki başka herhangi bir yolu izlemek üzere seçtiği nokta her ne ise oradan yola çıkan ve gelebileceği yere kadar gelen adamın tattığı Sürrealist zevke inanırım. İlerlemesini göstermesi açısından faydalı olabileceğini düşündüğü ve belki de halkın takdirini kazanmasıyla sonuçlanabilecek şu ya da bu imge, benim açımdan itiraf etmeliyim ki, tamamıyla kayıtsız kalınabilecek bir konudur. Tıpkı kendisine zorla yüklemesi gerektiğini düşündüğü malzemeler gibi; onun cam tüpleri veya benim metalik tüylerim... Onun yöntemine gelince, buna da kendi yöntemime verdiğim kadar değer vermeye niyetliyim. Taban derisi refleksinin mucidini çalışma sırasında görmüştüm; durup dinlenmeksizin deneklerini ustaca idare ediyordu; yaptığı, bir “muayene”den çok daha fazla bir şeydi; herhangi bir belirlenmiş planı izlemediği aşikârdı. Arada sırada, çekici hiçbir zaman hareketsiz şekilde durmaksızın, bir yandan iğnesini de elinden bırakmadan uzak bir tavırla bir görüş belirtiyordu. Adam, hastalara şifa vermek gibi beyhude bir vazifeyi başkalarına bırakmıştı. Onu yakıp bitiren bu kutsal ateşti ve kendisini tümüyle ona adamıştı.

—Sürrealizm, onu tasavvur ettiğim şekliyle, eksiksiz konformizm karşıtlığımızı o denli açık şekilde beyan etmektedir ki, bunu gerçek dünyanın mahkemesinde bir savunma kanıtına dönüştürmek söz konusu bile olamaz. Bu, tam tersine burada aşağıda görüldüğü şekilde gerçekleştirmeyi umduğumuz zihin karışıklığı durumunu sadece mazur göstermeye yarayabilir. Kant’ın kadınlara dair dalgınlığı, Pasteur’ün “üzümler” hakkındaki dalgınlığı, Curie’nin taşıtlara ilişkin dalgınlığı bu bağlamda son derece semptomatiktir. Bu dünya, sadece fazlasıyla izafi olarak düşünceyle uyum içindedir ve bu türden vakalar katılmaktan gurur duyduğum bir savaşın yalnızca en aşikâr epizotlarını oluşturmaktadır. Sürrealizm, bir gün düşmanlarımızı yenilgiye uğratmamızı sağlayacak olan

“görünmez ışık huzmesi”dir. “Artık titremiyorsun, kadavra.” Bu yaz güller mavi renkli; ahşap ise camdan. Yeşillikli pelerinini kuşanmış toprak, üzerimde tıpkı bir hayalet gibi küçük bir etki bırakıyor. Yaşıyor ve hayali çözümleri yaşamaktan vazgeçiyor. Varoluş başka bir yerde.

İKİNCİ SÜRREALİST MANİFESTO

(1930)

ANNALES MEDICO-PSYCHOLOGIQUES

JOURNAL

DE

L’ALIÉNATION MENTALE

ET DE

LA MÉDECINE LÉGALE DES ALIÉNÉS

Rapor

Meşru Müdafaa

Dr. A. Rodiet, Annales médico-Psychologiques'in son sayısındaki ilginç makalesinde, akıl hastanesinde çalışan doktorların aldığı mesleki risklerden bahsetti. Son günlerde birçok meslektaşımızın maruz kaldığı saldırıları hatırlattı ve psikiyatrın akıl hastaları ve aileleriyle olan sürekli temasının yarattığı tehlikeden etkin bir biçimde korunmasının yollarını araştırdı.

Ancak akıl hastası ve ailesinin arz ettiği tehlike "endojen"dir (iç kaynaklı), bu görevimizin bir parçasıdır; onun doğal bir sonucudur. Bunu kabul ederiz. "Ekzojen" (dış kaynaklı) tehlikeler için ise aynı şey söylenemez ve bunlara dikkat edilmesi gerekir. Görünüşe göre bu tür tehlikeler, bizde daha güçlü tepkiler uyandırmalı.

İşte size kayda değer bir örnek: hastalarımızdan biri, zarar görme kompleksi olan zor ve tehlikeli bir deli, bana hafif bir alaycılıkla hastane sakinleri arasında elden ele dolaşan bir kitabı okumamı önerdi. Nouvelle Revue Française tarafından basılan bu kitap, kaynağı ve kurallara uygun ve zararsız sunumuyla gözümüze çarptı. Sözü edilen eser, André Breton'un Nadja'sıydı. Kapağın içinde kasti tutarsızlığıyla, sırası zekice bozulmuş bölümleriyle sürrealizm filizleniyordu, okurun ayağını kaydıran şu hassas sanat. Tuhaf sembolik çizimlerin ortasında, Profesör Claude'un fotoğrafı seçilebiliyordu. Aslında, bir bölüm özellikle bize adanmıştı. Zavallı, iftiraya uğramış psikiyatrlara açıkça hakaret ediliyordu, ve (bize kitabı ödünç verme nezaketinde bulunan hasta tarafından mavi kalemle altı çizilmiş) bir pasaj dikkatimizi çekti. Şu cümleleri içeriyordu: "Biliyorum ki eğer deli olsaydım ve günler boyu hapsedilseydim, aklımın başımda olduğu bir anlık süreyi şunlardan tesadüfen yoluma çıkan birini soğukkanlılıkla öldürmek için kullanırdım, tercihen doktoru. En azından vahşi hastalara yapıldığı gibi tek başıma bir hücreye kapatılırdım. Belki beni yalnız bırakırlardı."

Eğer bu cinayete teşvik değilse, hiçbir şey değildir. Buna ya tam bir hor görme, ya da kesin bir aldırmazlıkla tepki verebiliriz.

Böyle durumlarda sorunu daha yüksek otoritelere taşımak, korku içindeymişiz gibi haksız bir izlenim yaratacağından bu yola başvurmamayı tercih ederiz. Ancak bu tür olayların sayısı her gün artmaktadır.

Kanaatimce, en büyük suçumuz uyuşukluktur. Sessizliğimiz, samimiyetimizden kuşkuya düşürüyor ve her türlü küstahlığı cesaretlendiriyor.

Neden mesleki derneklerimiz, tıp birliğimiz bu kolektif veya bireysel olaylara tepki göstermiyor? Neden Nadja gibi bir kitabı basan yayıncıya bir protesto mektubu yollamıyoruz, ve mesleğimiz söz konusu olduğunda saygı sınırlarını aşan bir yazarla ilgili hukuki işlem başlatmıyoruz?

İnanıyorum ki bizim için en iyisi (ve kendimizi savunmamızın tek yolu) –şimdilik tıp birliğimiz çerçevesi içinde– özellikle bu konuyla ilgilenecek bir komite oluşturmaktır.

Dr. Rodiet makalesini şöyle sonlandırıyordu: “Bir akıl hastanesinde çalışan doktor, kendisinin savunduğu toplum tarafından koşulsuz olarak korunmasını istemekte tamamen haklıdır. . . .”

Ama görünüşe göre bu toplum, bazen görevlerinin karşılıklı doğasını unutuyor. Ona bu görevleri hatırlatmaksa bize düşüyor.

Paul Abély.

SOCIÉTÉ MÉDICO-PSYCHOLOGIQUE

Bay Abély kendilerini Sürrealist olarak adlandıran yazarların eğilimleriyle ve akıl sağlığı uzmanlarına yaptıkları saldırılarla ilgili bir bildiri yayımladı, bu yayın aşağıdaki tartışmayı tetikledi:

TARTIŞMA

DR. DE CLÉRAMBAULT: Profesör Janet’a söz konusu kişilerin akli durumlarıyla ortaya koydukları iş arasında nasıl bir bağlantı bulduğunu sormak istiyorum.

PROFESÖR JANET: Sürrealist manifesto, ilginç bir felsefi giriş içeriyor. Sürrealistler, gerçekliğin tanım itibarıyla çirkin olduğunu iddia ediyor; güzellik ancak gerçek olmayandadır. Güzelliği dünyaya sunan insandır. Güzellik üretmek için, kişi gerçeklikten mümkün olduğunca uzaklaşmalıdır.

Sürrealistlerin çalışmaları her şeyden önce takıntılı ve kuşkulu insanların itiraflarıdır.

DR. DE CLÉRAMBAULT: Bazen tüm geleneği kınayan manifestolar yardımıyla saygısız bir moda başlatan ekstremist yazar ve sanatçıların hepsi, bence, teknik açıdan “metotçu” diyebileceğim kategoriye giriyor – kendilerine ne ad verirlerse versinler, yahut hangi sanat veya dönemden bahsedilirse bahsedilsin. Metotçuluk, düşünme ve hatta gözlemleme zahmetine katlanmadan, eşsiz, şematik ve basmakalıp bir etki yaratmak için, bir metot veya önceden belirlenmiş formüle güvenmektir: bu sayede kişi bir miktar biçim benzerliğiyle süratle üretir, ve hayatla arasındaki benzerliğin kolaylaştıracağı eleştirileri önlemiş olur. Çalışmalardaki bu bozulma özellikle plastik sanatlarda kolayca fark edilebilir, ama sözlü alanda da aynı açıklıkla gösterilebilir.

Metotçuluğu ortaya çıkaran veya cesaretlendiren gururlu tembellik, sadece bizim çağımızla sınırlı değildir. On altıncı yüzyıldaki Concettist’ler, Gongorist’ler ve Euphuist’ler; on yedinci yüzyıldaki Precieuse’lerin hepsi metotçuydu. Vadius ve Trissotin metotçuydu – sadece bugünkülerden daha mütevazı ve çalışkanlardı, belki de daha seçkin ve bilgili bir halka hitap ettiklerinden.

Plastik sanatlarda metotçuluğun ortaya çıkışı ise geçtiğimiz yüzyıla dayanıyor.

PROFESÖR JANET: Dr. de Clérambault’nun düşüncesi, bana Sürrealistlerin bazı metotlarını hatırlattı. Örneğin, bir şapkadan rastgele beş kelime çekiyorlar ve bu beş kelimeyle çeşitli çağrışım serileri yapıyorlar.

Sürrealizm’e Giriş’te şu iki kelimeyle koca bir öykü anlatıyorlar: hindi ve şapka.

DR. DE CLÉRAMBAULT: Bay Abély bildirisinde bir karalama kampanyasından söz ediyordu. Bu nokta daha çok yorum gerektiriyor.

Karalama ve iftira, bir akıl sağlığı uzmanının alması gereken temel mesleki risklerdendir; bizler, zaman zaman, adil olmayan suçlamalarla karşı karşıya kalıyoruz, hem idari vazifelerimiz, hem de tıp uzmanları olarak bize emanet edilen görev yüzünden: adil olan, bizi bulunduğumuz makama getiren güçlerin aynı zamanda bizi korumasıdır.

. . . . . .

Tıp uygulayıcısı, ne türden olursa olsun tüm mesleki risklere karşı, kendisine acil ve kalıcı garantiler verecek, açıkça belirlenmiş kurallar ve düzenlemelerle korunmalıdır. Bu riskler sadece fiziksel değil, ahlakidir de. Risklere karşı koruma şunları içermelidir: fiziksel yardım, para yardımı, hukuki destek, tazminat, ve son olarak aynı derecede önemli olan kalıcı emeklilik çözümleri. Acil durumlarda maliyetler bir Ortak Sigorta Fonu’ndan ödenebilir. Ama son tahlilde bu maliyetler, yaralanmanın gerçekleştiği servisin sorumluları tarafından da karşılanmalıdır.

. . . . . .

Oturum 18:00’de sona ermiştir.

Bir sekreter, Guiraud.

Sürrealizm’e yakın olduğunu iddia etmiş –ve hala etmekte– olanların çeşitli çabalarına rağmen, şu eninde sonunda kabul edilmelidir: Sürrealizm her şeyden çok, entelektüel ve ahlaki açıdan, vicdana yönelik en genel ve ciddi türden bir saldırıya yol açmaya çalışmıştır, ve sadece bunun ne boyutta başarılıp başarılamadığı, onun tarihsel başarı veya başarısızlığını belirleyebilir.

Entelektüel açıdan bu (o zaman, ve bugün hala), ikiyüzlülükle insandaki herhangi bir olağandışı mayayı önlemek için planlanmış eski çelişkilerin aldatıcı doğasını, her türlü araçla kesin bir şekilde sınama ve ne pahasına olursa olsun ispat etme meselesiydi. Ve bunu sadece insana elindeki araçlar hakkında muğlak bir fikir vererek, ona anlamlı bir dereceye kadar evrensel zincirlerinden kaçması için meydan okuyarak yapıyordu. Ölümün öcüsü, öbür dünyanın fazla basitleştirilmiş, teatral betimlemesi, uykudaki en güzel nedenin enkazı, geleceğin şaşkına çeviren perdesi, Babil kulesi, kararsızlığın aynaları, sıçrayan beyinlerle kirlenmiş, aşılmaz gümüş duvar – insanlığın felaketinin bütün bu imgeleri, belki de, imgeden başka bir şey değildir. Her şey bize, zihinde hayat ve ölümün, gerçek ve hayal edilenin, geçmiş ve geleceğin, söylenebilir olanla söylenemez olanın, yüksek ve alçağın çelişkili olarak algılanmayacağı bir noktanın varolduğunu düşündürüyor. Şimdi, ne kadar araştırılırsa araştırılsın, Sürrealistlerin etkinliklerinin arkasında, bu noktayı bulma ve belirleme umudu dışında motive edici bir güç bulunamayacaktır. Buradan hareketle, Sürrealizm’i yalnızca yapıcı veya yıkıcı olarak tanımlamanın anlamsızlığı ortaya çıkıyor: işaret ettiğimiz nokta daha ziyade, yapım ve yıkımın artık birbiriyle çarpıştırılamayacağı o nokta. Açık olan bir diğer nokta da Sürrealizm’in kendisi dışında gerçekleşen hiçbir şeye ciddi olarak itibar etmediğidir, sanat kılığında, hatta anti-sanat, felsefe kılığında veya anti-felsefe–kısaca, varlığın yok edilmesine yönelik olmayan hiçbir şeye. Hala dünyadaki konumlarıyla ilgilenen insanlar, Sürrealist deneyden ne bekleyebilir? Bizce, üstün keşif kahramanlığı gibi tehlikeli bir amacı olmayan kimsenin yola çıkamayacağı bu zihinsel bölgede, gelip geçenlerin ayak seslerine en ufak bir dikkat yöneltmek bile aynı şekilde söz konusu değildir, çünkü bu ayak sesleri, Sürrealizm’in tanım itibariyle duyacak kulağının olmadığı bir bölgededir. Sürrealizm’in şu veya bu insan grubunun geçici heveslerinin merhametine kalmasını istemeyiz; eğer kendi araçlarıyla düşünceyi,

acımasızlığı giderek artan bir esaret durumundan söküp yeniden tam kavrayışın yoluna yöneltebileceğini, onu asıl saflığına geri döndürebileceğini ilan ediyorsa – bu onun yalnızca yapmış olduğu ve sözlerini tutmak için yapacak olduğu şeylerle değerlendirilmesi için yeterlidir.

Devam etmeden önce, Sürrealizm'in ne tür ahlaki erdemlere sahip çıktığını bilmek yararlı olacaktır, o köklerini hayatın içine daldırır, ve şüphesiz tesadüfi olmayarak, bu devrin hayatının içine. Çünkü ben bu hayatı gökyüzü, bir saatin sesi, soğuk, bir keyifsizlik gibi anekdotlarla dolduruyorum, yani, ondan kaba bir tavırla bahsetmeye başlıyorum. Böyle şeyleri düşünmek, fırtınalarla yıpranmış bu merdivenin herhangi bir basamağında durmak–hiçbirimiz, çileciliğin son derecesini de geçmedikçe, böyle şeylerin ötesinde değiliz. Yetersiz olanın, saçmanın, güzel ve çirkin, doğru ve yanlış, iyi ve kötü arasındaki farkın ötesine geçme arzusu, aslında bu anlamsız zihinsel imgelerin iğrenç kazanından doğmuş ve ayakta kalmıştır.

Ve, zihnin nihayet yaşanabilir bir dünyaya doğru kaçınılmaz uçuşunu belirleyen şey, bu mükemmel fikrin karşılaştığı direnişin derecesi olduğuna göre, Sürrealizm'in tam isyan, katıksız baş kaldırma, kurallara uygun sabotajı kendine prensip edinmekten neden kaçınmadığı, ve neden hala şiddetten başka bir beklentisi olmadığı anlaşılabilir. En basit Sürrealist eylem, elde tabancayla sokakta koşarak, tetiği olabilecek en seri şekilde çekerek kalabalığa körlemesine ateş açmaktır. Hayatında bir kere olsun, yürürlükteki küçük düşürme ve aptallaştırmaya dayalı önemsiz sisteme bu şekilde son vermeyi düşlememiş herkesin, o kalabalıkta karnı namlunun seviyesinde olacak şekilde yeri hazırdır.* Böylesi bir eylemin gerekçesi, kanımca, Sürrealizm'in * Bu son iki cümlenin uzun zamandır kendimle çelişmemi bekleyen bir kısım ahmağı sevindireceğini biliyorum. Öyleyse, gerçekten de "en basit Sürrealist eylem…" mi diyorum? Diyorsam ne olacak! Ve bazıları, biledikleri baltalarıyla "neyi beklediğimi" sorma fırsatını yakalarken, diğerleri çığlık çığlığa anarşiden bahsediyor ve beni devrimci disiplinsizlik eylemi içinde suçüstü yakalamış gibi yapmaya çalışıyor. Benim için bu insanları sahip olabilecekleri ucuz etkiden yoksun bırakmaktan kolay bir şey yok. Evet, kendime bir insanda şiddetin uzlaşıp uzlaşmadığını sormadan önce, o insanın şiddetle kutsanmış olup olmadığını öğrenmekle ilgileniyorum. Kabul etmeme anlamında meydana gelen her şeyin, spontane ya da değil, mutlak erdemine inanıyorum, ve uzun, devrim-

öncesi sabrın ilham aldığı genel fayda nedenlerinden hiçbiri –boyun eğdiğim nedenler– kazanılanla kaybedilen, razı olunanla çekilen acı arasındaki korkunç orantısızlığın her an bizden söktüğü feryada sağır kalmama neden olamaz. En basit olarak tanımladığım eylem içinse: niyetimin, basit olduğu için onu diğerlerinden daha çok önermek olmadığı açıktır, ve bu noktada benimle kavgaya girmek, burjuva tarzında, topluma ayak uydurmayan herhangi birine neden intihar etmediğini, veya herhangi bir devrimciye neden tası tarağı toplayıp S.S.C.B.'ye gitmediğini sormakla eşdeğerdir. Bana böyle hikayelerle gelmeyin! Bazılarını ancak ortadan kaybolmam koşuluyla mutlu edecek olan acele, ajitasyona olan doğal eğilimimle birleşince, iyi bir sebep olmadan buradan sıvışmamam için yeterli neden oluşuyor.

keşfetmeye çalıştığı, içimizde parlayan ışığa olan inançla bağdaşmaz değildir. Sadece insanın umutsuzluğu unsurunu işin içine katmak istedim, işin bu tarafında hiçbir şey o inancı haklı çıkaramayacaktır. Birine razı olup diğerine olmamak imkansızdır. Bu umutsuzluğu samimiyetle paylaşmadan bu inancı kabul ediyormuş gibi yapan herkes, çok geçmeden düşman olarak ele verilecektir. Sürrealist olarak adlandırdığımız ve böylece kendisiyle meşgul olduğunu gördüğümüz bu zihin hali, tarihsel emsallere gittikçe daha az ihtiyaç duyuyor gibi görünüyor ve, muhabirler, adli uzmanlar ve diğerlerinin onu özellikle modern olarak ele almasına itirazım yok. Şu ana, düşüncemin şu anına olan güvenim, insanların bitmiş bir eser veya yolunun sonuna ulaşmış bir insan hayatı olarak okumaya çalışacağı her şeyin toplamına olan güvenimden daha çok. Son tahlilde, ölünün şu daimi sorgulanmasından daha verimsiz bir şey yoktur: Rimbaud ölümünün arifesinde din değiştirdi mi? Lenin'in vasiyetinde Üçüncü Enternasyonal'in şimdiki politikasını mahkum edecek yeterli delil var mıydı? Alphonse Rabbe'nin pesimizminin asıl nedeni, dayanılmaz ve tamamen kişisel bir rezalet miydi? Sade, Ulusal Kongre'nin genel oturumunda karşıdevrimci bir eylemde bulundu mu? Bu soruların sorulmasına izin vermek, artık aramızda olmayanların kanıtlarının kırılganlığını takdir etmek için yeterlidir. Takip edemeyeceğim kadar çok düzenbaz ve serseri bu ruhani yol soygunculuğunun başarısıyla ilgileniyor. İsyan söz konusu olunca, hiçbirimizin atalara ihtiyacı olmamalı. Şunu açıklığa kavuşturmak isterim ki; bence kült insanlara derin bir şüpheyle yaklaşılmalıdır, ne kadar yüce görünürlerse görünsünler. Bir istisna dışında – Lautréamont– ardında sorgulanabilir bir iz bırakmamış bir tanesi bile yoktur. Yeniden Rimbaud

örneğini vermek faydasız: Rimbaud yanlış anlaşıldı, Rimbaud bize numara yapmak istedi. Bizim gözümüzde o, Paul Claudel tarafından yapılanlar gibi, düşüncesinin değerini düşüren yorumlamalara izin verdiği için suçludur. Baudelaire için daha da kötüsü geçerlidir (“O Satan. . .”) ve hayatının şu “ebedi kural”ı: “her sabah Tanrı’ya dua etmek, bütün kudretin ve adaletin kaynağı, aracı olan babama, Mariette’e, ve Poe’ya.” Tekzip hakkı, biliyorum, ama gerçekten! Tanrı’ya, Poe’ya? Bugün polis dergilerinde (Sherlock Holmes’ten Paul Valéry’ye kadar. . .) bilimsel polislerin ustası olarak sunulan Poe. Her zaman polis olan bir polis tipinin dünyaya bir polis metodu ihsan etmesini entelektüel bir çekicilikle sunmak utanç verici değil midir? Geçerken, Edgar Poe’ya da tükürelim.* Eğer, Sürrealizm aracılığıyla, “olan” şeylerin tek bir oluş imkanı olduğu fikrini tereddütsüz reddediyorsak, ve eğer “olan” bir yolla, insanlara gösterip izlemelerine yardım edebileceğimiz bir yolla, insanların “olmadığı”nı iddia ettikleri bir şeye varılabildiğini ilan ediyorsak, batı düşüncesinin alçaklığını damgalamaya yetecek kelimeler bulamıyorsak, mantığa karşı silahlanmaktan korkmuyorsak, rüyalarda yaptığımız bir şeyin uyanıklık halinde yaptığımız bir şeyden daha az anlamlı olduğuna yemin etmeyi reddediyorsak, zamanı ortadan kaldırmayacağımızdan bile emin değilsek; şu kötü eski saçmalığı, şu sürekli raydan çıkan treni, çılgın nabız atışını, içinden çıkılmaz kırık ve bozuk canavarlar yığınını; bizden, ne çeşit olursa olsun bir sosyal koruma aygıtına şefkat göstermemizi, hatta hoşgörülü olmamızı nasıl beklersiniz? Bizce gerçekten kabul edilemez olan tek delilik budur. Aile, ülke, din düşüncelerini yıkmak için her şey yapılmalı, her yol denenmelidir. Sürrealistlerin bu konudaki duruşu ne kadar iyi bilinse de, uzlaşmaya yer olmadığı vurgulanmalıdır. Bu duruşu korumayı görev edinenler, bu inkarı ilerletmekte ve herhangi diğer bir değer ölçütünü küçümsemekte ısrarcıdır. Onlar burjuvaların, Fransız bayrağının önünde vahşice gülmeye, tiksintilerini her papazın suratına kusmaya, ve “temel ödevler” türüne uzun menzilli cinsel kinizm silahını doğrultmaya duydukları sabit ve inatçı ihtiyacı –kaçınılmaz olarak o alçak tavırlarıyla birkaç “gençliğe özgü” hatayı affetmeye hazır biçimde– derin bir kederle karşılamalarının tadını çıkarmaya niyetlidirler. Ne şekilde ortaya çıkarlarsa çıksınlar, şiirsel aldırmazlık, sanatın başka yöne çekilmesi, bilimsel araştırma, saf spekülasyonla mücadele ediyoruz; büyük ya da küçük, zihinlerini bir tasarruf bankasını kullanacakları gibi kullananlarla hiçbir işimiz olsun istemiyoruz. Bütün terk edilmiş tanıdıklar, bütün feragat

etmeler, kitaptaki bütün ihanetler bu lanet saçmalığa bir son vermemize engel * Marie Roget'nin orijinal baskısında, dipnotlar gereksiz bulunmuştu. Ama hikayenin temel aldığı olayın üzerinden yıllar geçti, ve onları genel durumla ilgili birkaç açıklamayla birlikte yeniden ele almanın yararlı olacağını düşündük. Mary Cecilia Rogers adında bir kız, New York yakınlarında öldürülmüştü; ve ölümü büyük merak uyandırsa da bu parçanın yazıldığı ve yayımlandığı sırada (Kasım 1842) etrafındaki gizem hala çözülememişti. Burada, Parisli bir kızın yazgısını anlatma bahanesiyle yazar, titizlikle ana olguları izledi, aynı zamanda gerekli olmayan ve Mary Rogers cinayetiyle paralellik taşıyan olguları da verdi. Böylece, hikaye üzerine kurulan her iddia, gerçeğe de uygulanabilir; ve amaç gerçeği aramaktır.

"The Mystery of Marie Roget suçun tiyatrosu olmanın çok ötesindeydi, ve yazarın gazetelerden başka araştırma yapma imkanı yoktu. Yani, eğer ülkede olsaydı ve semti inceleseydi yararlanabileceği büyük sayıda belgeden yoksundu. Her şeye karşın, eserin yayımlanmasından sonra ve farklı zamanlarda yapılan iki itirafın (biri romanda Madame Deluc olarak geçen kişiye aitti) sadece genel sonucu değil, bu sonucun temellendiği varsayımsal detayları da doğruladığını ifade etmekte yarar vardır." (The Mystery of Marie Roget'nin önsözü.) olamaz. Şu da önemlidir ki, onlarsız idare etmeyi bizim için kaçınılmaz hale getirenler, sadece kendi yöntemlerine bırakılır bırakılmaz dayanaklarını yitirdiler, kendilerini yasa ve düzenin savunucularına –hepsi de gururlu eşitlik yanlılarıdır- yeniden sevdirmek için en zavallıca çarelere başvurmaya zorlandılar. Çünkü Sürrealizm'in yükümlülüklerine sonsuz bağlılık, bir ilgisizliği, riskin küçük görülmesini, uzlaşmanın reddini gerektirir ki çok az insan uzun vadede buna muktedir olduğunu kanıtlamıştır. Sürrealizm'in standartları yoluyla anlam şanslarını, gerçeğe olan arzularını ölçen o ilk kişilerden geriye kimse kalmasa bile, Sürrealizm yaşamaya devam edecektir. Ne olursa olsun, tohumun insan tarlasında diğerlerine baskın çıkan korku ve diğer çeşitli yabani otlarla birlikte filizlenip büyümemesi için artık çok geç. İşte bu yüzden, Sürrealist Manifesto'nun yeni basımının (1929) önsözünde de belirttiğim gibi, kanımca kendilerine yeteri kadar tanınırlık sağlamış olan bir grup şahsı sessizce üzücü kaderlerine terk edeceğim konusunda kendime söz verdim: Manifesto'da (1924) belirtilen Artaud, Carrive, Delteil, Gérard, Limbour, Masson, Soupault, Vitrac ve o zamandan beri diğer birçokları için durum buydu. Bu beylerden ilki o kadar utanmazca şikâyet edip durdu ki,

bu konuyla ilgili maksatlarımı yeniden ele almaya karar verdim: Bay Artaud 10 Eylül 1929'da Intransigeant'a şöyle yazıyor, "geçtiğimiz 24 Ağustos'ta l'Intran'da yayımlanan Sürrealist Manifesto'yla ilgili makalede, birçok şey düşündüren bir cümle vardı: 'Bay Breton eserinin bu yeni basımında herhangi bir düzeltme –özellikle isimlerle ilgili– yapmayı gerekli görmedi ve bu tamamen onun takdiridir, ama düzeltmeler kendi kendilerine yapıldı.'" Bay Breton'un üstteki düzeltmelerin ilgilendirdiği bir grup insanı yargılarken onur kavramını hatırlatması, şimdiye dek sadece yazınsal bir azınlığa bulaşan dar görüşlü bir ahlakı kapsamaktadır. Ancak bu küçük kâğıt oyunlarını Sürrealistlere bırakmalıyız. Ayrıca, bir yıl önceki The Dream meselesine karışan hiç kimse, onurdan bahsedecek konumda değildir.

"Onur" kelimesinden ne anladığımı bu mektubun yazarıyla tartışmak benden uzak olsun. Servet ve şöhret peşinde olan bir oyuncunun, kendisinin en ufak bir önem vermediği Strindberg'in bir oyununu şatafatlı bir şekilde sahneye koymayı üstlenmesi, benim için elbette önemsiz olurdu. Eğer bu oyuncu bir düşünce, öfke, kan adamı olduğunu iddia etmemiş olsaydı. Eğer La Révolution surréaliste'in bazı sayfalarında, sözlerine inanırsak, her şeyi yakmak için yanıp tutuştuğunu, "kendisini sınırlayan bağları koparmak için, kararlılık ve umutsuzlukla kendisine yönelen zihnin bu çığlığı" dışında hiçbir şey beklemediğini söyleyen adamla aynı kişi olmasaydı. Yazık! Bu onun için diğerleri gibi bir roldü; Strindberg'in The Dream'ini "sahneye koyuyordu", İsveç büyükelçisinin ödeme yapacağını duymuştu (Bay Artaud söylediklerimi kanıtlayabileceğimi biliyor), ve bunun girişiminin ahlaki değeriyle ilgili bir hüküm olduğunu gözden kaçırmış olamaz; ama zararı yok. Bu Bay Artaud, hayalimde hep yanında iki polisle Alfred Jarry Tiyatrosu'nun kapısında, önceki akşam "sahip olduğum biricik arkadaşlarım" dediği ve yakalanmaları için karakolda çoktan pazarlık yaptığı insanların üzerine polisleri salarken göreceğim adam, şüphesiz Bay Artaud benim onurdan bahsedecek konumda olmadığımı düşünür.

Aragon ve ben, Varietés'nin "Le Surréalisme en 1929" başlıklı özel sayısındaki eleştirel işbirliğimiz vasıtasıyla şunu not ettik: çeşitli insanların ahlaki niteliklerinin derecelerine değer biçmede eksikliğini günden güne hissettiğimiz sınırlama, Sürrealizm'in verilen ilk ödünde kolayca şu veya bu kişiye sevgi dolu bir elveda demesiyle gurur duyması, gazetecilikle ilgili birtakım ahmakların beğenisine uygun değildir, bunlar için bir adamın saygınlığı en fazla alaycı gülüşlere konu olabilir. Kimsenin aklına, şimdiye

kadar en az izlenmiş alandaki insanları –birkaç romantik istisna, intihar ve diğerleri dışında– soruşturmak geldi mi? Neden canına tak etmiş ve midesi bulanmış rolünü oynamaya devam edelim? Bir polis, birkaç eşcinsel köpek, iki üç kalem pezevengi, akli dengesi bozuk bir sürü insan, bir aptal, "energumen"[*] diyebileceğimiz birkaç duyarlı, kararlı ve dürüst ruhu da ekleyebiliriz: bu eğlenceli, zararsız bir takım değil mi, hayatın sadık bir kopyası, parça başı ücret alan, puan kazanan adamlardan oluşan bir takım.

SİKTİR.

Sürrealizm'in güveni iyi ya da kötü konumlandırılamaz, çünkü bir konumu yoktur. Ne hissedilebilir dünyada, ne açıkça bu dünyanın dışında, ne varlığımızı doğal bir talep veya üstün bir hevesle onaylayan akli kurumların sonsuzluğunda, ne de zihnin kendisini bizim geçici müşterimiz olarak ayırma merakında. Sürrealizm'e güvenmekle işe başlayanların değişen talihinde de olmadığını söylemeye gerek yok. İsyanı kanallarla kurutulan insan, bu isyanın gürlemesini önleyemez, adını anacağınız hiçbir insan –ki tarihte bunların diz çökmediği anlar az bulunur– bu isyanın, büyük gizemli anlarda, sürekli yeniden doğan "bu daha iyidir" canavarını evcilleştirmesini engelleyemez. Bugün hala liselerde, hatta atölyelerde[*] , sokaklarda, dini okullarda ve kışlalarda, canını dişine takıp çalışmayı reddeden saf genç insanlar var. Onlara, sadece onlara hitap ediyorum, sadece onlar için Sürrealizm'i, diğerleri gibi entelektüel bir eğlence olduğu suçlamasına karşı savunmaya çalışıyorum. Bırakın yapmaya çalıştığımız şeyi objektif bir biçimde ortaya çıkarsınlar, bırakın bize yardım etsinler, ihtiyaç olursa teker teker yerimizi alsınlar. Her zaman kapalı bir daire oluşturmak istediğimiz iddiası, yalanlama zahmetine bile değmez ve böyle dedikoduların yayılmasından çıkar sağlayabilecek kişiler ancak bir anlığına bizimle aynı fikirde olan, fakat bizim tarafımızdan kusurlu bulunup kınananlardır. Bunlardan biri bir otel koridorunda Pierre Unik tarafından tokatlanırken yardım için annesine seslenen Bay Artaud'dur. Bir diğeri Bay Carrive'dir, politik veya cinsel problemi Gaskonya terörizminin bakış açısı dışında ele almaktan aciz bir adam, son tahlilde Bay Malraux'nun Garine'i için zayıf bir savunmacı. Bir diğeri Bay Delteil'dir: La Révolution surréaliste'in 2. sayısındaki aşkla ilgili iğrenç makalesine (Neville tarafından yayına hazırlanmıştır) ve Sürrealizm'den kovulmasından sonra "Les Poilus" ve "Jeanne d'Arc"takilere bakın: bu nokta üzerinde fazla durmayayım. Bir diğeri türünün tek örneği Bay Gérard'dır, aslında doğuştan geri zekâlılık yüzünden atılmış bir adam: bir önceki kişiden daha

farklı bir evrim; La Lutte des classes ve La Verité'de zararsız görevler, ciddi bir şey yok. Bay Limbour da var, hemen hemen gözden kayboldu: şüphecilik, kelimenin en kötü anlamıyla edebi naz. Bay Masson, Sürrealist kanaatlerini ne kadar yüksek sesle duyurursa duyursun, Le Surréalisme et la peinture (Sürrealizm ve Resim) adlı kitabı okumaya dayanamadı. Kitabın yazarı sıra hiyerarşiye geldiğinde önemsiz bir dikkatsizlikten fazlasıyla, Masson'u –bir alçak olduğunu düşündüğü– Picasso'dan veya –kendisi kadar iyi resim yapamamakla suçladığı– Max Ernst'ten daha üstün tutmamıştı: bu açıklamaları kendi ağzından duydum. Ve sonra Bay Soupault var, onunla birlikte yeni bir alçaklık seviyesine ulaşıyoruz –altına imzasını attığı makaleleri bırakalım, onun yerine imza atmadığı şu küçük parçalarla ilgili birkaç şey söyleyelim, kafesinde dönüp duran bir fare gibi "asla böyle bir şey yapmadığını" söylerken ağzından kaçmasına izin verdiği dedikodu parçalarıyla ilgili– Aux ecoutes gibi skandal sayfalarında çıkan parçalar: "Sürrealist grubun lideri Bay André Breton, grubun Jacques-Callot caddesindeki buluşmalarında görünmüyor [eski Galerie Surréaliste'den bahsediyor]. Sürrealist bir arkadaştan öğrendiğimize göre onunla birlikte tuhaf Latin Mahallesi topluluğunun hesap defterlerinden çoğu da ortadan kaybolmuş. Ancak, Bay Breton'un sürgünü hoş bir Sürrealist sarışın sayesinde daha çekilir hale gelmiş." René Crevel ve Tristan Tzara da hayatlarıyla ilgili böyle şaşırtıcı açıklamaları, iftira niteliğindeki imaları kime borçlu olduklarını biliyor. Kişisel olarak, Bay Artaud'nun en küçük bir kışkırtma olmaksızın, beni sahtekâr bir adam gibi göstermeye çalıştığını ve Bay Soupault'nun garezinden beni hırsızlıkla suçladığını bilmekten zevk aldığımı kabul ediyorum. Son ve aynı derecede önemli olarak Bay Vitrac var, gerçek bir fikir orospusu –"saf şiir"i o ve diğer hamamböceği l'abbé Bremond'a havale edelim– kusursuz saflığıyla bir tiyatro adamı olarak idealinin –doğal olarak Bay Artaud'nun da paylaştığı bir ideal– güzellikte polis baskınlarıyla yarışabilecek gösteriler düzenlemek olduğunu itiraf edecek kadar ileri giden zavallı, talihsiz bir adam (Alfred Jarry Theater'ın beyanatı, Nouvelle revue française'de[*] yayımlandı). Görüldüğü gibi insanın yüreğini ısıtıyor. Diğerleri, –faaliyetleri çok önemsiz olduğu veya hilelerini daha az göze çarpan bir alanda gerçekleştirdikleri, ya da mizaha başvurarak sıyrılmaya çalıştıkları için– bu sıralamada yer almayanlar, karşımıza çıkanlar arasında çok az insanın Sürrealistlerin titiz standartlarına uyacak çapta olduğunu kanıtlama işini üstlendiler. Aynı zamanda ilk zayıflık belirtisinde onları mahkûm edip kaçınılmaz sonlarına yollamanın –

geride kalanların sayısı düşenlerin sayısından az olsa da– tamamıyla bu standartların yararına olduğuna bizi ikna ettiler.

Bütün bunlar üzerine yorum yapmamamı beklemek, benden çok fazla şey istemek olacaktır. Gücüm olduğu ölçüde aşağılık heriflerin, sahtekârların, fırsatçıların, yalancı şahitlerin ve muhbirlerin serbestçe dolaşmasına izin vermeyeceğim. Onların karşısına çıkabilmek için beklemekle geçen zaman hala telafi edilebilir ve ancak onların aleyhine işleyebilir. Bu kesin ayrımın ulaşmaya çalıştığımız amaca uygun olduğuna, bu hainlerin aramızdaki varlığının eritici etkisini hafife almanın mistik körlükle eşdeğer ve hala başlangıç aşamasında olan bu hainlerin böyle bir cezai önlemden etkilenmeden kalabileceklerini sanmanın talihsiz bir pozitivist hayal olacağına inanıyorum.[*]

Tanrı Sürrealist düşünceyi veya sevgi düşüncesinin bir varlık yaratmaya, devrim kavramının o devrim gününü meydana getirmeye yönelmesi gibi, olabilecek en içten şekilde somut bir biçim almaya yönelen her düşünceyi nasıl olursa olsun anlamlarını yitirmekten korusun – Sürrealizm düşüncesinin hedefinin, kendimiz içine baş döndürücü bir iniş, gizli yerlerin sistematik aydınlanması ve diğer yerlerin artan kararması, yasak bölgenin ortasına aralıksız geziler vasıtasıyla kendi ruhsal gücümüzü yeniden kazanmak olduğu gerçeğini gözden kaçırmayalım. Ve faaliyetlerinde, insan bir hayvanı bir alev ya da taştan ayırt edebildiği sürece gerçek bir tehlike olmadığı gerçeğini de. Diyorum ki, Tanrı Sürrealist düşünceyi iniş ve çıkışları olmadan ilerlemeye başlamaktan korusun. Belirli şüpheler geliştirmeye cüret etmek adına sanki gerçekten “dünyanın parçasıymışız” gibi davranmak bizim için kesinlikle şart. Bizi hapsettikleri yüksekliklerden sık sık aşağı indiğimizi görüp umutsuzluğa kapılanlara tüm saygımla, 1929’un sonunda bizim olabilecek politik, “artistik” ve tartışmalı tavırlardan bahsetmeye ve bu tutumdan başka, bugün en tipik ve karakteristik belirli bireysel davranışların buna karşı ne sunduğunu göstermeye çalışmalıyım.

Tek başıma, Cadavre’ın (bana adadıkları kitapçığa, gerçek bir amacı olmaksızın, bu ismi vermişlerdi) on iki imzacısına, bazıları için artık varolmayan, diğerleri içinse hiçbir zaman tam olarak güçlü olmamış bir şevk ve canlılık gösterme fırsatını sağlamış olmak canımı sıkmadı. Bu sefer uğraşmayı üstlendikleri konunun onları en azından, başka hiçbir konunun yapamadığı şekilde heyecanlandırdığını fark ettim; insan, içlerinde en

nefessiz kalmış olanların, yaşam alevlerini yeniden tutuşturmak için benim son nefesimi beklediklerini sanıyor. Teşekkür ederim, hala iyi durumdayım: bazılarının yıllar süren dostluk kurma çalışmaları sonunda hakkımda edindikleri derin bilginin, sıra bana yükledikleri "ölümcül" şikâyetlere gelince onları şaşkınlık içinde bıraktığını ve ancak –tonunu göstermek için bu manifestonun 191-193. sayfaları arasında taklit ettiğim– çekilmez hakaretler ileri sürebildiğini görmek benim için sevindirici. Birkaç resim satın almak ve sonra kendimi onlara esir etmeyi reddetmem –suçun ciddiyetini tahmin edebilirsiniz–, bu beylere inanacak olursak suçumun toplamı bundan ibaret…hayır: bu manifestoyu yazdığım için de suçluyum.

Gazetelerin, bana karşı oldukça kötü huylu olmalarına rağmen herhangi bir motivasyon olmaksızın, bu durumda bana hangi ahlaki suçun yüklenebileceğini anlayamadıklarını kabul etmesi, bu konu üzerinde daha fazla durmamam için yeterlidir ve düşmanlarımın ısrarla beni incitmeye çalışırken bana iyilik yaptığını açıkça göstermektedir: Bay A.R. bana şöyle yazıyor "Un Cadavre'ı yeni okudum. Arkadaşların seni daha fazla onurlandıramazdı.

"Cömertlikleri, sadakatleri göz alıcı. Bire karşı on iki.

"Beni tanımıyorsunuz, ama ben size yabancı değilim. Size olan saygımı belirtmeme ve selamlarımı yollamama izin verin.

"Eğer diğerlerine arkanızda toplanmaları için bir çağrıda bulunursanız, bu muazzam bir toplanma olacaktır ve sizden farklı ama sizin gibi cömert, samimi ve yalnız takipçilerinizin varlığını kanıtlayacaktır. Bana gelince, geçmiş yıllar boyunca yaptıklarınızın ve ifade ettiğiniz düşüncelerin fazlasıyla içinde yer aldım."

"Aslında kendi günümü değil, deyim yerindeyse bizim günümüzü bekliyorum, yürürken diğerleri gibi kollarımızı sallamamamızdan –en acelesi olanlarımız bile, hiç fark ettiniz mi?– birbirimizi tanıyacağımız günü. Düşüncem satılık değil. Otuz dört yaşındayım ve düşüncemin, hiçbir düşüncesi olmayanlar ve bir zamanlar sahip oldukları düşünceyi satanları bir kahkaha patlaması gibi kamçılayabileceği fikrindeyim.

"Bir fanatik gibi görünmekte ısrarlıyım. Yerleşmeye eğilimli olanlar kadar barbarca olan yerleşik entelektüel gelenekleri onaylamayan ve nezaketsizlik talep eden herkes beni, bu yoldaki savaştan birkaç yara bereden fazlasıyla çıkmak isteyen bir adam olarak düşünmelidir. Edebiyat tarihi profesörlerinin derin, nostaljik özlemine rağmen. Geçen yüz yıl

boyunca ciddi çağrılar yayımlandı. Tatlı, çekici Hernani “muharebe”sinden çok farklı bir yerdeyiz.

Sürrealizm’in ilk çabalarını gösterdiği şiir alanındaki olası fetihlerini hesaplayıp, sosyal mücadeleyle ilgilendiğini görünce kaygılanıp bu alanda kaybetmesi için ellerinden geleni yapanların çocukça itirazlarına burada cevap vermemin bir anlamı var mı, hiçbir fikrim yok. Bu düpedüz onların tembelliği veya bizi sınırlama arzularının dolaylı bir ifadesidir. Hegel’in nihai olarak açıkladığı gibi: “ahlak alanında, sosyal alandan ayırt edilebildiği ölçüde, kişinin yalnız biçimsel bir kanaati vardır, eğer gerçek kanaatten bahsediyorsak bu, farkı belirtmek ve biçimsel kanaati gerçek kanaat olarak düşünme hatasını önlemek içindir, oysa ikincisi başlangıçta sadece sosyal hayatta bulunur.” (Hukuk Felsefesi.) Artık kimsenin bu biçimsel kanaatin yeterliliğine ikna olmaya ihtiyacı yoktur ve bizi ne pahasına olursa olsun buna bağlı kalmaya zorlama arzusu, çağdaşlarımızın onuruna, zekâsına veya samimiyetine itibar kazandırmaz. Hegel’den beri, sadece kendi yararına hareket eden ve kendi üzerine düşünmeye hevesli bir iradenin ilkelerinin, düşüncenin kendisinde yaratacağı boşluğu telafi etmekte, anında yıkılma riski olmaksızın başarısız olabilecek bir ideolojik sistem yoktur. Okuyucuya birkaç şey hatırlatmak istiyorum: Hegel’ci anlamıyla “bağlılık”, ancak öznel hayatın “tözel” hayat tarafından delinebilirliğinin bir işlevi olabilir ve diğer hususlarda ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, bu kavram oldukça farklı bakış açılarına sahip kişilerden hiçbir ciddi itirazla karşılaşmamıştır: kendine has bir meleke olarak bilinci reddeden Feuerbach; tamamen sosyal hayatın dış koşullarını baştan sona değiştirme ihtiyacıyla meşgul olan Marx; temelde kötümser bir bilinçdışı teorisinden, yaşama arzumuzun yeni ve iyimser bir teyidini türetmeyi başaran Hartmann; sürekli artan süper-egonun üstünlüğü vurgusuyla Freud – bütün bunlar göz önüne alındığında, Sürrealizm’in dikkatini psikolojik bir problemin çözümünden başka bir şeye yöneltmesinin şaşırtıcı olacağını sanmam, bu problem ne kadar ilginç olursa olsun. Bu gerekliliğin karşı konulmaz bilinci adına, altında yaşadığımız sosyal rejimi acilen sorgulamaktan, yani bu rejimi kabul edip etmediğimizi sormaktan kaçınmamızın imkânsız olduğuna inanıyorum. Yine bu bilinç adına, şu Sürrealizm mültecilerini –sürdürdüğüm şey onlar için çok zor veya ulaşabileceklerinin ötesinde– mahkûm etmekten bir dereceye kadar zevk alıyorum. Ne yaparlarsa yapsınlar, çekilmelerine hangi sahte sevinç naraları eşlik ederse etsin, bizim için hangi kaba hayal kırıklığını hazırlıyor olurlarsa

olsunlar –ve onlarla birlikte her rejimin aynı olduğunu, her halükarda insanlığın yenileceğini söyleyenler– inanıyorum ki her şeye, rejimlere de, etki eden “yüce” ironinin tadını onlar değil ben çıkaracağım, onlardan esirgenecek olan bir ironi, çünkü iki yüzlülük, olasılıkçılık, iyiyi arzulayan irade ve inanç (Hegel, Tinin Görüngübilimi)döngüsünün tanımlanmasına bağlı bulunan tüm iradi eylemin ötesinde olmakla beraber, öncesinde bunu gerektirir.

Sürrealizm, işlevinin özel bir bölümü gerçek ve gerçekdışı, mantık ve mantıksızlık, düşünme ve etki, bilgi ve “ölümcül” cehalet, yararlılık ve yararsızlık kavramlarını eleştirel bir gözle incelemek olsa da, en azından bir hususta tarihsel materyalizmle benzerdir. O da Hegel’ci sistemin “muazzam başarısızlığını” hareket noktası olarak almaya eğilimidir. Nihayet olumsuzlamaya ve olumsuzlamanın olumsuzlanmasına itaatkâr hale getirilmiş bir düşüncenin uygulamasına herhangi bir sınırlama koymak –örneğin ekonomik sınırlamalar– bana imkânsız görünüyor. Diyalektik metodun geçerli bir şekilde yalnızca sosyal problemlerin çözümüne uygulanabildiği nasıl kabul edilebilir? Sürrealizm’in bütün amacı, ona bilincin mevcut krallığı içinde rekabetçi olamayacak pratik olanaklar sağlamaktır. Devrimi desteklemekten neden sakınmamız gerektiğini –birtakım dar görüşlü devrimciye rağmen– anlayamıyorum, aşkın, düşlerin, deliliğin, sanatın ve dinin sorunlarına aynı açıdan bakmamız şartıyla.* Tereddüt etmeden söyleyebilirim ki Sürrealizm’den önce bu yönde hiçbir sistematik çalışma yapılmadı ve onu bulduğumuz noktada, Hegel’ci formuyla diyalektik metot da bizim için uygulanamazdı. Doğrusunu isterseniz bizim için de idealizme son verme ihtiyacı vardı, “Sürrealizm” kelimesinin icadı bunu teyit edecekti ve Engels’in klasik örneğinde olduğu gibi, kendimizi şu çocukça şeyle sınırlamama ihtiyacı: “Gül, güldür. Gül, gül değildir. Ama yine de gül, güldür.” Bunun yerine “gül”ü daha tehlikeli çelişkilere [*] Sözlerimi yanlış biçimde alıntılamak, son zamanlarda bana karşı sıklıkla kullanılan bir yöntem. Örnek olarak, Monde’un şu cümleyi nasıl kullandığına bakalım: “Aşkın, düşlerin, deliliğin, sanatın ve dinin sorunlarını devrimcilerle aynı bakış açısından değerlendirdiğini iddia eden Breton, şöyle yazmaya cüret ediyor…” vs. Aynı gazetenin bir sonraki sayısında: “La Révolution Surréaliste son sayısında bizi azarlıyor. Bu insanların aptallığının sınırları olmadığı, herkesçe bilinen bir gerçek.” (Özellikle Monde’a yazı yazma teklifinizi, cevap vermeye bile zahmet etmeden reddettikten sonra, değil mi? Öyle olsun.) Aynı şekilde, Cadavre’ın

iştirakçilerinden biri beni sözde şöyle yazmış olduğum için paylıyor: “Bir daha Fransız üniforması giymeyeceğime yemin ederim.” Üzgünüm, ama o ben değilim.

gebe bir hareket için ayartma ihtiyacı, burada sırasıyla bahçeden gelen, bir rüyada sıra dışı bir yere sahip olan, “optik buket”ten ayırmanın imkânsız olduğu, otomatik yazına geçerek özelliklerini tamamen değiştirebilecek olan, yalnızca ressamın Sürrealist bir resimde tutmaya lütfettiği özellikleri taşıyan ve sonunda, kendinden tamamen farklı olarak bahçeye geri dönen bir gül olacaktır. Bu, herhangi bir tür idealist görüşten çok farklıdır ve basite indirgeyici materyalizmin saldırılarının hedefi olmayı bırakabilsek, iddiayı çürütme zahmetine bile girmezdik. Adi muhafazakârlıkla ,düşünce ve madde arasındaki ilişkileri aydınlatmayı arzu etmeyenler ve yarım yamalak anlaşılmış bir devrimci mezhepçilik yüzünden, gerekenin aksine, bu materyalizmi Engels’in esasen ondan ayırdığı ve her şeyden önce kendini kanıtlayıp somut bir biçim almaya davet edilen bir “dünya sezgisi” olarak tanımladığı materyalizmle karıştıranlardan gelen saldırılar.

“Felsefenin evriminin seyri içinde, idealizm savunulması olanaksız hale geldi ve modern materyalizm tarafından reddedildi. Olumsuzlamanın olumsuzlanması olan ikincisi, önceki materyalizmin basit bir onarımı değildir: öncekinin dayanıklı altyapısına felsefe ve bilimin iki bin yıl boyunca biriktirdiği düşünceyi ve bu uzun tarihin ürününü ekler.”

Hareket noktalarımızdan biri de felsefenin bizce “sınıfının düşürülmüş” olmasıdır. Kanımca, gerçekliği sadece teorik olarak önemsemekten öte, ölüm kalım meselesi kabul edenlerin kaderi, Feuerbach’ın arzu ettiği gibi, bu gerçekliğe ateşli bir şekilde karşı durmaktır: bizim kaderimiz, yaptığımız gibi, tarihsel materyalizm ilkesine kayıtsız şartsız bağlı kalmaktır, onunki ise “insan, yediğidir”* fikrini ve insanlar daha iyi besleniyor olsa, bu örnekte patates yerine bezelyeyle, gelecekteki bir devrimin başarıya ulaşma şansının daha yüksek olacağı düşüncesini şaşkın ve alıklaşmış entelektüel dünyanın yüzüne vurmaktır.

Tarihsel materyalizm ilkesine bağlılığımız… bu sözleri istismar etmek mümkün değildir. Bu yalnızca bize bağlı olduğu sürece –yani komünizmin bizi sadece ortalıkta gezinip hayret ve şüpheyle rütbelerine bakar halde sergilenecek tuhaf hayvanlar olarak görmemesi şartıyla– devrimci görevlerimizi tamamen yerine getirmeye muktedir olduğumuzu kanıtlayabiliriz. Maalesef bu, bizden başka kimse için önemi olmayan bir

taahhüttür: örneğin, iki yıl önce Fransız Komünist Partisi genel merkezinin kapısından arzu ettiğim gibi serbestçe ve fark edilmeden geçemiyordum, polisler ve diğer istenmeyen kişilerin istedikleri gibi hoplayıp zıplayarak geçebildikleri kapıdan. Her biri saatler süren üç sorgulama boyunca, Sürrealizm'i aslında güçlü bir anti-komünist ve karşı devrimci yönelime sahip, politik bir hareket olduğu suçlamasına karşı savunmak durumunda kaldım. Elbette, kendilerini yargıçlarım olarak ileri sürenlerin, düşüncemin temel maddelerini incelerken böyle ince eleyip sık dokumalarını beklemiyordum. "Eğer Marksistsen," diye bağırdı Michel Marty bizden birine, "Sürrealist olmaya ihtiyacın yok." Tabii ki bu durumda Sürrealist olmayı vazife edinen biz değildik: "rölâtivist" isminin Einstein'in, "psikanalist" isminin Freud'un takipçilerinin önünden gitmesi gibi, bu isim de bize rağmen bizim önümüzden gidiyordu. On dokuzuncu yüzyılın en büyük beyinlerinden iki tanesinden, harika şekilde donanımlı olarak filizlenmiş bir partinin ideolojik seviyesindeki böylesine fark edilir bir düşüş karşısında kaygılanmamak mümkün müdür! Bu çok tanıdık bir hikâye: bu noktada şahsi deneyimlerimden toparlayabileceklerim, diğerlerininkine yakın. Bu özel "gaz hücresi" komitesi, İtalya'daki durumla ilgili bir rapor hazırlamamı istedi ve istatistik verilere (çelik üretimi, vs.) sıkı sıkıya bağlı kalmamı, her şeyden önce ideolojiye bulaşmamamı tembihledi. Bunu yapamazdım.

Buna rağmen, bir hata sonucu Komünist Parti içinde en istenmeyen entelektüellerden biri olduğumu kabul ediyorum. Aslında sosyal Devrimi benim için bu talihsizlikte, geçici de olsa, çok yıpranmış hale getirecek olanlara tüm kalbimle sadığım. Kabul etmediğim şey şu: ahlaki nitelikleri yakın bir incelemeye tabi olması gereken bazı entelektüeller, şiir veya felsefede şanslarını denedikten sonra devrimci galeyana başvuruyorlar ve devrimci hareket içinde yayılan genel karışıklık sayesinde, hareketin sunduğu belirli olanakları kullanarak, bir şey yapıyormuş izlenimi yaratmayı başarıyorlar, daha sonra adet yerini bulsun diye dönüp Sürrealizm'i mümkün olduğu kadar yüksek sesle reddediyorlar. Onları sahip oldukları düşünceleri açıkça anlatmaya zorlayan, dahası, onları yaptıklarının hesabını vermek ve insani bir düzeyde konumlarını ispatlamakla yükümlü kılan Sürrealizm'i. Fikir, bir rüzgâr horozu değildir; en azından sadece bir rüzgâr horozu değildir. Birinin, kendini birdenbire belirli bir faaliyete adamaya karar vermesi yeterli değildir ve birinin böyle bir adım attığında, o noktaya nasıl vardığını ve varmadan önce tam olarak

nerede olduğunu objektif bir şekilde açıklamaktan aciz olduğunu hissetmesi görülmedik şey değildir. Ve lütfen bana bazılarının yaşadıklarını ama bilinçle açıklayamadıklarını iddia ettikleri dini türden değişim hikâyeleriyle gelmeyin. Biri bu yolu seçtiğinde, hiçbir kopukluk sorunu olamaz, ya da düşüncenin devamlılığının izahı. Öbür türlü, oraya varmak için eski nezaket saçmalığını çekmek zorunda kalacaktı… Sadece şaka yapıyorum. Ama son derece şüpheli olduğum da ortada. Varsayalım bir adam tanıyorum: yani, nereden geldiğini tahmin edebiliyorum, nereye gittiği konusunda epeyce iyi bir fikrim var ve birden bu gönderenler sisteminin tamamen yanlış olduğuna, bu adamın gittiği yönden başka bir yere vardığına inanmam bekleniyor! Bu mümkün olsaydı, sadece hoş krizalit evresinde[*] gördüğümüz bu adamın, kendi kanatlarıyla uçmak için düşüncesinin kozasından çıkmış olması gerekecekti. Bir kere daha bunu inanması güç buluyorum. Kanımca Sürrealizm'den böyle ayrılanlar için, onu ideolojik bir incelemeye tabi tutmak ve kendi bakış açısından en kötü aksaklıklarının neler olduğunu bildirmek, yalnız pratik değil ahlaki düzlemde de kesinlikle elzem olmalıydı: kimse bunu yapmaya zahmet bile etmedi. Aslına bakılırsa, neredeyse istisnasız şekilde, en vasat türden hisler bu ani tavır değişikliklerine yol açıyor. Çoğu insandaki, ani bir mantık patlamasından çok ilerleyen bir bilinç kaybıyla –bu ikisi şüphecilikle inanç kadar birbirinden farklıdır– oluşan büyük istikrar eksikliğini açıklamak için, sırrın anahtarı bulunmalıdır. Sürrealizm'de uygulanan düşünce kontrolü, buna muhalefet edenleri memnun edecek şekilde, siyasi çevrelerde uygulanamaz, bu da derhal zaten varolan hırslarının ve –can alıcı nokta bu– sözde devrimci hizmet keşiflerinin dizginlerini bırakmalarına sebep oluyor. Onları her şeyi biliyormuş gibi, eski militanlara vaaz verirken görmelisiniz; onları, kalemlerinin bir iki satırı geçebileceğinden daha kısa sürede, burada her yerde olduğundan daha şiddetli olan eleştirel düşüncenin çeşitli evrelerini geçerken görmelisiniz: birini söylediğini desteklemek için elinde ucuz bir Lenin heykeliyle, bir diğerini parmağıyla Troçki'nin göbeğini dürterken görmelisiniz. Razı olmadığım bir başka şey ise kişisel temasımız olan ve geçtiğimiz üç yıl içinde samimiyetsizlikleri, fırsatçı eğilimleri ve karşı devrimci amaçlarını her fırsatta açığa vurduğumuz –kendi hesabımıza onları test etme fırsatımız oldu–Morhange'lar, Politzer'ler, Lefèvre'ler– çeşitli insanların Parti liderlerinin güvenini kazanmanın yolunu bulması, öyle ki, en azından onların açık onayıyla, iki sayı Revue de psychologie concrète, ve bizi adilikleri konusunda nihai şekilde aydınlatan yedi sayı

Revue marxiste yayımlayabildiler. Bu üçünden ikincisi, tam bir yıllık birlikte “çalışma” ve plan yapma döneminden sonra, “satmayan” somut psikolojiden kurtulma lafı dolaşıyor diye, Morhange’ı devrimci propagandayı ilerletmek amacıyla kendisine emanet edilen 200.000 frankı Monte Carlo’da bir günde çarçur ettiği suçlamasıyla Parti’ye ihbar etmeye karar veriyor. Ve suçlanan, yalnızca kullanılan metot yüzünden çileden çıkmış halde birden omzumda ağlamaya geliyor, bununla beraber suçlamanın doğruluğunu kabul ediyor. Onun için bugün, Bay Rappoport’un da yardımıyla, Fransa’da kimsenin umurunda bile olmadan Marx’ın adını suiistimal etmeye izin vardır. Bu koşullar içinde, biri bana devrimci ahlaka ne olduğunu söyleme nezaketinde bulunursa minnettar kalırım.

Kolaylıkla görülebilir ki, bu beylerin kendilerini –dün Komünist Parti’ye, yarınsa Komünizm karşıtı partilere– kabul edenleri ve edecek olanları rahatlıkla istismar etmesi, Sürrealizm’e de kabul edilmiş olan ve akabinde onun en sözünü sakınmaz iftiracılarına dönüşen bazı ilkesiz entelektüelleri şiddetli biçimde cezbetmiştir, hala da etmektedir.[*] Bazıları, Bay Baron gibi, açıkça Apollinaire’den aşırılmış şiirlerin yazarı, aynı zamanda zirzopça zevk peşinde koşan biri ve kendine ait orijinal fikirlerden tamamen yoksun, uçsuz bucaksız Sürrealizm ormanında durgun bir deniz üzerindeki zavallı bir günbatımı – dediğim gibi bazıları, “devrimci” dünyaya üniversite öğrencilerinin heyecanı, 14 Temmuz hayalleriyle donanmış “kaba” bir cehalet biçiminde katkıda bulunuyor. Bay Baron birkaç ay önce, beni paha biçilmez üslubuyla tamamen Leninizm’e dönüşünden haberdar etti. Elimde, en gülünç savların L’Humanité’den aşırılmış en korkunç klişeler ve dokunaklı dostluk sözleriyle yarıştığı mektubu var, ilgilenen herhangi bir partinin okuyabileceği bir mektup. Bunu tekrar gündeme getirmeyeceğim (beni zorlamadığı sürece). Diğerleri, kötü şöhrete olan doymak bilmez düşkünlüğünün yiyip bitirmesini sabırla beklediğimiz Bay Naville gibi – kısa sürede L’Oeuf dur’ün, La Révolution Surréaliste’in müdürü olmuş, öğrenci gazetesi L’Etudiant d’avant-garde’a el atmış, Clarté’nin, La Lutte des classes’ın müdürü olmuş, Camarade’ın müdürü olmaya çok yaklaşmıştı, ve şimdi de La Verité’nin yol göstericilerinden biri olduğunu görüyoruz– diğerleri herhangi bir amaç için göstermek zorunda kaldıkları en ufak sahte bağlılık için bile kendilerine kızıyor, hayır işlerine düşkün olup da fakir ve talihsiz insanlarla uğraşırken onları bir iki ucuz tavsiyeyle başlarından atan hanımefendilerinkine benzer bir tavırla. Bay Naville ne zaman geçse, Fransız Komünist Partisi, Rus Komünist Partisi, her ülkedeki muhalefet

partilerinin çoğu üyesi, en başta da bir şekilde borçlu olduğu insanlar – Boris Souvarine, Marcel Fourrier, Sürrealizm ve ben– üzgün bir tavır takınıyor. L'Allure poétique'in (şiirsel çekicilik) yazarı Bay Baron, bu çekicilik için neyse, Bay Naville de devrimci çekicilik için odur. Komünist Parti'de üç aylık bir deneme süresi yeterli, dedi Bay Naville kendi kendine, benim için önemli olan Parti'den ayrılmam olgusundan yararlanmak olduğuna göre. Bay Naville, ya da en azından Bay Naville'in babası çok zengindir. (Okurlarım bunu canlı bir şekilde ifade etmeme izin verirse, şunu eklemek isterim, La Lutte des classes'ın bürosu Grenelle caddesi 15 numarada, Bay Naville'in ailesine ait bir binada bulunur ve burası La Rochefoucauld düklerinin eski özel malikânesidir.) Böyle düşünceler bana hiç olmadığı kadar az önemsiz geliyor. Fark ettiğim bir başka şey ise Bay Morhange'ın La Revue marxiste'i çıkarmaya karar verdiği sırada, Bay Friedmann tarafından kendisine bu girişiminde 5.000.000 franka kadar mali destek sağlanmış olduğu. Rulet masasındaki kötü şansının onu çok geçmeden bu meblağın büyük bölümünü geri ödemeye zorlaması önemli değil, önemli olan bu aşırı para yardımı sayesinde bulunduğu konumu elde etmeyi ve meşhur yetersizliğini gözlerden kaçırmayı başarmış olmasıdır. Aynı zamanda yeni mirasa konan Bay Baron da, La Revue marxiste'in bağlı olduğu "Les Revues" teşebbüsünün bir kısım hisselerine talip olarak önünde yeni ufuklar açıldığına inanabiliyordu. Bay Naville birkaç ay önce Le Camarade'ı – ona göre muhalefetin eleştirilerine dinçlik kazandırma ihtiyacını karşılayan, ama gerçekte Bay Naville için çok keskin zekâlı olan Fourrier'den, o meşhur sessiz izinlerinden birini alabilmesine yarayacak olan bir gazete, yayımlama niyetinden bizi haberdar ettiğinde, bu yayının masraflarını kimlerin karşıladığını onun ağzından öğrenmek istedim, müdürü olacağı – tek müdürü olacağı bir yayın. Yoksa her gazetenin arka sayfasında uzun ve matrak söyleşileri yer alan, ve kâğıt fiyatlarına dikkatlerini çekmeye çalıştıkları şu gizemli "arkadaşlar" mı? Hayır. 20.000 franklık bir tutarın 15.000'ini bağışlayan yalnızca Bay Pierre Naville ve kardeşiydi. Geri kalanı Souvarine'in, Bay Naville'in adlarını bile bilmediğini itiraf etmek zorunda kaldığı sözde "arkadaşları" tarafından sağlandı. Gördüğünüz gibi, birinin bakış açısını bu konuda son derece dikkatli olması gereken çevrelerde dayatmak için, bakış açısının dayatılabilir nitelikte olup olmadığı, onun bir bankerin oğluna ait olmasından daha az önemlidir. Aklında önceden tahmin edilebilir sonuçlarla, çıkarı için insanları birbirine düşürme metodunu kurnazlıkla

kullanan Bay Naville'in, devrimci düşünceyi dikte etme amacına ulaşma yolunda hiçbir araçtan çekinmeyeceği apaçık ortada. Ama bir süre önce Bay Baron'un kurbağa-prense benzer sihrini sergilediği alegori ormanında, bu şüpheli görünüşlü boa yılanı için şimdiden birkaç izin günü geçti, neyse ki büyük ihtimalle Troçki'nin, ve hatta Souvarine'in hünerli ve güçlü koşu pabuçları, önünde sonunda bu güzide sürüngenin üstesinden gelecektir. Şimdilik, bildiğimiz tek şey minik kuş Francis Gérard'la birlikte Konstantinopolis'ten dönmekte olduğu. Gençliğimizin karakterinin şekillenmesine çok yardımcı olan seyahat, Büyük Naville'in cüzdanının şeklini değiştirmiyor. Üstelik Leon Troçki'yi sahip olduğu yegâne arkadaşlarına düşman etmek de büyük önem taşıyor. Bay Naville'e son bir soru: La Verité'ye, haftadan haftaya isminizin büyüdüğü, ve şimdi ilk sayfada kocaman yazıldığı, Komünist muhalefetin yayın organına mali desteği KİM sağlıyor? Teşekkürler.

Böyle konuları zaman ayırmaya değer buluyorsam bu, öncelikle, bugün Sürrealizm söz konusu olunca ucuz kurtulduklarını iddia eden eski işbirlikçilerimizin hepsinin, bizi inandırmaya çalıştıklarının aksine, bizim tarafımızdan kovulduklarını göstermek içindir: okuyucuyu bunun sebeplerinden haberdar etmek yersiz olmayacaktır. Sürrealizm kendini, belirttiğim bazı benzerlikler nedeniyle, Marksist düşünceye ve sadece bu harekete kaçınılmaz şekilde bağlı olarak görüyorsa da, şu anda, taktikler konusunda farklılık göstermelerine rağmen yüzde yüz devrimci olduklarını kanıtlamış olan insanları birbirine karşı kışkırtan iki geniş akım arasında seçim yapmayı reddetmektedir ve uzun süre de reddedecektir. Troçki, 25 Eylül 1929 tarihli bir mektubunda Enternasyonal'de "idari yönetimde sola doğru açıkça bir değişim olduğunu" kabul ediyor, ve esas itibariyle Racovsky, Cassior ve Okoudjava'nın aile ocağına geri alınma taleplerini tüm kalbiyle destekliyordu, kabul edilmesi halinde kendisinin yeniden entegrasyonunu da doğurabilecek bir talep. Böyle bir anda kendimizi ondan daha çetin göstermeye niyetimiz yok. Varolan en acı verici çatışmanın düşüncesinin bile, böyle insanlar arasında –bir anlığına esas şüphelerini unutarak– yeni saflar oluşmasına sebep olduğu bir zamanda, Bay Panaït Istrati'nin, veya onu kutlarken bir yandan da nazikçe azarlayan Bay Naville'in yaptığı gibi –"Istrati, kitabının bir bölümünü La Nouvelle revue française gibi bir dergide yayımlamaman daha tercih edilir olurdu," vs.– baskının hassas yarasına basmaya niyetimiz yok. Böyle meselelerle ilgilenmemiz sadece aklı başında insanları, devrimci hareketle ilgili ancak

kötü niyetleri olan, bir avuç ahmak, sahtekâr ve kurnaz entrikacı konusunda ikaz etmek içindir. Bu alanda şimdilik bu kadarını söyleme zorunluluğunu hissediyoruz. Bu kadar az olmasına öncelikle biz üzülüyoruz.

Henüz kendimi konumlandırdığım bu düzeyde, böylesi sapmalar, geri dönüşler ve güvenin suiistimal edilmesinin mümkün olması için genellikle işlerin kati olarak üzücü bir hal alması ve aynı anda birkaç adamın tarafsız ilgisine güvenilemeyeceği sonucuna varılması gerekir. Eğer devrimci görevin kendisi, başarılı olması için gerekli olan disipline rağmen, iyiyle kötüyü, samimiyle samimiyetsizi kendiliğinden ayıramıyorsa; eğer, kendi zararına olduğu halde, samimiyetsizlerin maskesini düşürmek ve samimilerin çıplak yüzlerini ölümsüzlüğün yansımasıyla süslemek için bir dizi olayı beklemekten başka seçeneği yoksa, bu görevle doğrudan bağlantılı olmayan konularda durumun daha kötü olmamasını nasıl bekleyebiliriz, somut bir örnek vermek gerekirse, devrimci çabayla tamamen çakışmayan Sürrealist çaba konusunda? Sürrealizm'in, esas önermelerinin –faaliyetinin ilk ilkesiyle birlikte kalplerin bir gün aşık olup bir gün sevmemelerinin sebebi hercailiğin sorgulanmasının anımsatıcısıdır– sürekli yeniden değerlendirilmesini gerektiren, kesintisiz bir sapmalar ve başarısızlıklar, zikzaklar ve kaçışlar silsilesi ortasında, ve belki pahasına belirmesi normaldir. Bu girişimi başarıyla sonuçlandırmak için her şeyin yapılmadığını söylemeliyim, bizim olarak tanımlanan araçları sonuna kadar kullanmak veya ilgili olduğumuz hareketin başlangıcında savunulan soruşturma usullerini derinlemesine sınamak gibi. Şunun altını tekrar çizmek isterim, sosyal eylem sorunu, Sürrealizm'in uğraşmaya koyulduğu daha genel bir sorunun biçimlerinden biridir, ve bu da her biçimiyle insan ifadesi sorunudur. İfadeden bahseden herkes, her şeyden önce dilden bahseder. Bu yüzden Sürrealizm'in öncelikle ve neredeyse yalnızca dil konusuyla ilgilenmesi kimseyi şaşırtmamalıdır, ne de fethedilmiş topraklarda seyahat etmenin zevki içinmiş gibi diğer alanlara yapılan baskınlardan sonra dile geri dönmesi. Aslında bu ülkenin fethedilmesini artık hiçbir şey engelleyemez. Kim ne derse desin, Dada ve Sürrealizm'in Pandora'nın kutusunu açar gibi salıverdiği sözcük sürüleri, iyi bir maksat olmaksızın geri çekilecek türden değildir. Yavaşça ama emin bir şekilde, bugün ve bu çağda hala öğretildiği gibi, edebiyatın budala kasaba ve şehirlerine girecekler ve, yoksul ve zengin kesimleri kolayca şaşırtarak, çok sayıda kuleyi sakince yok edecekler. Çabalarımız sayesinde şimdiye kadar temellerinden sarsılan tek yapının şiir olduğunu düşünen nüfus, hazırlıklı

değil; şuraya buraya önemsiz hendekler kazmakla yetiniyor. İnsanlar, cümlenin mantıksal mekanizmasının tek başına, insanda hayatı anlamlı kılan duygusal şoku ateşlemekten aciz olduğunu açığa vurduğu gerçeğine aldırmıyormuş gibi yapıyor. Kıyasla, bu kendiliğinden veya daha kendiliğinden, dolaysız veya daha dolaysız faaliyetin ürünleri, Sürrealizm'in kitaplar, resimler ve filmler şeklinde gitgide artan sayılarda sundukları gibi, insanın önce şaşkınlıkla baktığı, ama şimdi kucakladığı ve yerleşik düşünme biçimini yeniden örgütlemek için çekingenlikle güvenmeye başladığı ürünlerdir. Biliyorum: bu insan henüz her insan değil, ve böyle olması için ona zaman tanımalıyız. Haklarında en hafif tabirle "özellikle sağlıksız bir atmosferin içlerine işlediği" söylenen bir avuç tamamen modern eserin, nasıl takdire şayan biçimde ve ahlaksızca kamu bilincine girdiğini düşünün: sadece şiir alanında Baudelaire, Rimbaud (bahsettiğim şüphelere rağmen), Huysmans, Lautréamont. Bu sağlıksızlığı düstur edinmekten korkmayalım. Asla, bu gülünç mutluluk ve anlayış illüzyonunu yok etmek için elimizden geleni yapmadığımız söylenmemeli. Emin olmak için, bu miazma[*] hâkimiyetindeki güneş ışınlarını fanatikçe bir coşkuyla sevmekten vazgeçmedik. Ancak, Fransa'daki resmi görevlilerin romantizmin yüzüncü yıldönümünü törenlerle groteskçe kutlamaya hazırlandıkları bir anda, bugün kuyruk olarak değerlendirmeye hazır olduğumuz, öyleyse bile şaşırtıcı derecede kavrayışlı bir kuyruk olarak, bu romantizmin, özü itibarıyla bu resmi görevlileri ve törenleri reddettiğini ısrarla söylüyoruz, yüz yaşında olmak onun için hala gençliğinin baharında olmak demektir, yanlış bir şekilde "görkemli" olarak adlandırılan dönemi, ancak yeni doğmuş bir bebeğin ilk ağlamasıdır. Bu bebek bizim vasıtamızla arzularını bildirir ve, varolmadan önce "klasik olarak" düşünülen şeyin iyiyle eş anlamlı olduğunu kabul edersek, reddedilemez biçimde kötülük dışında hiçbir şey istememektedir.

Sürrealizm'in politika alanındaki gelişmesi nasıl olursa olsun, insanlığın kurtuluşu –zihnin birincil koşulu– için yalnızca proleter Devrim'e güvenmemiz emri ne kadar acil şekilde verilirse verilsin, şunu dürüstçe söyleyebilirim ki karakteristik olarak bize ait olan ve işimize yaradığını doğruladığımız ifade yollarıyla ilgili fikrimizi değiştirmek için geçerli bir sebep bulamadık. İsteyen herkes, bir girişin akışı içinde rasgele kullandığım şu veya bu Sürrealist tasviri ayıplayabilir, bu onu tasvirler söz konusu olduğunda başka zorunluluklardan kurtarmayacaktır. "Bu aile bir köpek yığını."[*] Herhangi biri böyle bağlam dışı bir cümleyi alıntılayarak bundan

şeytani bir zevk duyduğunda, aslında sadece bir sürü cahili bir araya toplamış olacaktır. Kimse neo-natüralist usulleri bizimkiler pahasına, yani natüralizmden bu yana zihnin en önemli zaferlerine katkıda bulunan her şeyi küçümseyerek onaylamayı başaramaz. Eylül 1928'de bana sorulan şu iki soruyu hatırlıyorum: 1) Sizce yazınsal ve sanatsal ürünler tümüyle bireysel olgular mıdır? Bunların insanlığın ekonomik ve sosyal evrimini belirleyen ana akımların yansıması olabileceğini veya olduğunu düşünmüyor musunuz?

2) İşçi sınıfının özlemlerini ifade eden bir edebiyat ve sanata inanıyor musunuz? Sizce bu edebiyat ve sanatın başlıca temsilcileri kimlerdir?

Cevaplarım şöyleydi: 1) Kati olarak, bu her düşünsel olgu gibi yazınsal ve sanatsal ürünler için de geçerlidir, bununla ilgili doğru olarak sorulabilecek tek soru, düşüncenin bağımsızlığı sorusudur. Yani, sorunuza olumlu ya da olumsuz bir yanıt vermek mümkün değildir, ve söylenebilecek tek şey bu durumda göze çarpan tek felsefi tutumun, "mutlak olarak aldığımız insan düşüncesinin doğasıyla, bu düşüncenin sınırlı düşüncelere sahip bireylerden oluşan bir kalabalık içindeki gerçekliği arasındaki (gerçekten varolan) çelişki"den bahsetmekten ibaret olduğudur. "Bu ancak sonsuz ilerleme vasıtasıyla çözülebilecek bir problemdir, insanoğlunun birbirini izleyen –en azından hemen hemen sonsuz– nesilleri vasıtasıyla. Bu bakımdan insan düşüncesi bağımsızdır ve değildir; ve bilme kapasitesi hem sınırsız hem sınırlıdır. Doğası ve yeteneği itibarıyla, potansiyel olarak, ve tarihteki esas amacına göre bağımsızdır; ancak her uygulamasında ve muhtelif durumlarından her birinde bağımsızlıktan yoksun ve sınırlıdır."[*] Bu düşünce, benden falanca ifadeyle değerlendirmemi istediğiniz alanda, ancak bozulmamış otonomisi ve mutlak bağımlılığının bilinci arasında gidip gelebilir. Bana öyle geliyor ki bizim zamanımızda sanatsal ve yazınsal üretim bütünüyle, bu oyunun bir yüzyıllık gerçekten keder verici şiir ve felsefeden sonra (Hegel, Feuerbach, Marx, Lautréamont, Rimbaud, Jarry, Freud, Chaplin, Troçki) kendisini çözmek için duyduğu gereksinimlere kurban ediliyor. Bu şartlarda, bu ürünlerin insanlığın ekonomik ve sosyal evrimini belirleyen ana akımları yansıtabileceğini veya yansıtması gerektiğini söylemek epeyce kaba bir yargı olur, yani düşüncenin sadece ikinci derecede önemli olan bilincini belirtip asıl doğasına pek itibar etmemek: hem mutlak hem ıslah edilmiş, ütopik ve gerçekçi, sonunu kendi içinde bulan ve yalnız hizmet etmeyi arzulayan, vs.

2) İşçi sınıfının arzularını ifade eden bir sanat veya edebiyatın mevcut olasılığına inanmıyorum. Böyle bir olasılığa inanmamamın sebebi, herhangi bir devrim-öncesi dönemde zorunlu olarak burjuvazinin ürünü olan yazar veya sanatçının, doğası itibarıyla bu arzuları aktarmaya ehil olmamasıdır. Bu arzularla ilgili bazı fikirler edinebileceğini, ve hayli istisnai ahlaki şartlarda, herhangi bir davanın proleter davaya nispeten göreceliliğini kavrayabileceğini inkâr etmiyorum. Bunu onun için bir duyarlılık ve bütünlük meselesi olarak değerlendiriyorum. Ne var ki bu, kendisine ait ifade yollarının içinde varolan, onu yapmayı tasarladığı işi kendi içinde ve yalnızca kendi için, çok özel bir açıdan düşünmeye zorlayan dikkate değer kuşkudan sıyrılabileceği anlamına gelmez. Bu işin geçerli olması için, hâlihazırda varolan belirli diğer işlerle ilişkili olarak konumlandırılması ve sıra kendisine geldiğinde yeni çığırlar açması gerekir. Gereken her şeyi hesaba katarak, örneğin, yasaları yürürlüğe konamayan şiirsel determinizm iddiasını protesto etmek, diyalektik materyalizm iddiasını protesto etmek kadar anlamsız olacaktır. Şahsen, bu iki tür hareketin benzer olduğuna inanıyorum, hatta, aralarında en azından şu ortak nokta var: ikisi de acımasız. Marx'ın tahmin ve öngörülerinin –ölümünden beri gerçekleşen neredeyse tüm harici olaylar söz konusu olduğunda– doğru çıkması gibi, Lautréamont'un yalnız zihni ilgilendiren olaylar hakkında söylediklerinin tek bir kelimesini bile geçersiz kılacak bir şey göremiyorum. Marx dışında sosyal olguları açıklamaya yönelik bütün girişimler, kimsenin proleter kültürle akrabalığı olduğunu iddia edemeyeceği bir tarihsel dönemde –çünkü bu kültür proleter rejimlerde bile henüz varolmamıştır– sözde "proleter" edebiyat ve sanatı savunmaya veya tanımlamaya yönelik çabalar kadar yanlış geliyor. "Burjuva kültürünün antitezi ve bu kültürle bir kıyaslama olarak anlaşılan proleter kültürle ilgili muğlak teoriler, proletarya ve eleştirel ruhtan yoksun olan burjuvazi arasındaki karşılaştırmalardan doğmuştur. . . . Şüphesiz, yeni toplumun evriminde, kültür ve sanatın azami hareket – gelişme özgürlüğüne sahip olacağı bir dönem gelecektir. Ama bu konuda ancak hayali varsayımlarda bulunabiliriz. Günlük ekmek kavgasının bunaltıcı kaygısından kurtulmuş, umumi çamaşırhanelerin herkesin çamaşırlarını yıkadığı, iyi beslenmiş, mutlu ve sağlıklı çocukların –tüm çocukların– bilim ve sanatın temellerini hava ve günışığı gibi içlerine çektiği, "gereksiz ağızların" olmadığı, insanın serbest kalmış egoizminin –olağanüstü bir güç– yalnızca bilgi ve evrenin daha iyi bir yere dönüştürülmesiyle ilgilendiği bir toplumda, kültürün dinamik doğası,

dünyanın geçmişte karşılaştığı hiçbir şeyle ölçülemez olacak. Fakat bu aşamaya ancak önümüzde uzanan uzun ve zahmetli geçiş sürecinden sonra ulaşabiliriz.”[*]

Bu takdire değer açıklamalar, bugün Fransa’da Poincaré’nin diktatörlüğü altında, kendilerini proleter yazar ve sanatçılar olarak yutturan, ve bunu yazıp çizdiklerinde çirkinlik ve sefaletten başka bir şey olmamasına bahane eden bazı hilekar ve kurnaz şahısların suçlamalarına olduğu kadar, basit röportajlar, anıt mezarlar ve hapishane krokisi dışında hiçbir şeyi kavrayamayan, bildiği tek şey Zola’nın hayaletini gözümüzün önünde sallayıp durmak olan –akbabalar gibi inceledikleri, buna rağmen zerre kadar küçültmedikleri Zola– ve (yaşayan, nefes alan, acı çeken, umut eden ve kederlenen her şeyi arsızca azarlayarak) her türlü ciddi araştırmaya karşı çıkan, her türlü keşfi önlemek için ellerinden geleni yapan, verdikleri bilgilerin anlaşılamadığı bahanesiyle –yaratılmakta olan şeyin hazır ve genel bilgisi– zihni küçümseyen karşıdevrimcilere de nihai bir cevap niteliğindedir.

Bir süredir, örneğin otomatik yazın ve rüyaların tarifi alanında, Sürrealizm’in hep talep ettiği gibi – daha sistematik ve sürekli çabaların olmamasının bir talihsizlik olduğunu söylüyorum. Bu türden metinlerin Sürrealist yayınlarda yer alması yönündeki ısrarımıza, ve bazı eserlerde önemli bir yere sahip olmalarına rağmen, uyandırdıkları merakın her zaman sürekli olmadığını, veya fazla “virtüöz parçalar” gibi göründüklerini kabul etmeye zorlanıyoruz. Bu metinlerden birinin ortasında apaçık bir klişenin bulunması, onlar vasıtasıyla yaratmak istediğimiz dönüşüme de tamamen aykırıdır. İşlerin bu hale gelmesinin sorumlusu, büyük çoğunluğu içlerinde olan biteni gözlemlemek için en ufak bir çaba harcamadan –bu bağlantısızlığın kavranması daha kolaydır ve düşünerek yazılanlardan daha ilginçtir– kalemlerinin kağıt üzerinde başıboş şekilde salınmasıyla yetinen, veya düşsel öğeleri, aralarındaki etkileşimi ortaya çıkarmak için değil pitoresk niteliklerini vurgulamak için keyfi olarak bir araya toplayan yazarlarının sınır tanımayan dikkatsizliğidir. Böylesi bir karışıklık, elbette, bu tür bir şeyin bize sağlayabileceği yararlardan mahrum kalmamız için hesaplanmıştır. Aslında Sürrealizm’e sundukları asıl değer, belirli mantıksal alanları ortaya çıkarmalarının muhtemel olması, veya daha net olarak şimdiye kadar bilinç aleminde güçlerinin sınırına kadar kullanılan mantıksal melekenin işlemediği alanları. Neler diyorum ben! Bu mantıksal alanlar keşfedilmemiş kaldığı gibi, kulak veren herkesin öncelikli olarak duyduğu

sesin kaynağı hakkında her zamanki kadar az şey biliyoruz, bizimle düşündüğümüze inandığımız şey dışındaki konularda sohbet eden, en kaygısız hissettiğimiz anlarda ciddi bir tona bürünen veya en mutsuz anımızda boş gevezeliklere dalan bir ses. Üstelik bu ses, basit çelişki ihtiyacına da teslim olmuyor. . . . Masamda yalnız otururken, bana hendekten çıkan bir adamdan bahseder, tabii kim olduğunu söylemez; ısrarcı olursam bana hayli net bir portresini çıkarır: hayır, kesinlikle bu adamı tanımıyorum. Bu gerçeği fark edene kadar adam kaybolmuştur bile. Dinlerim, İkinci Sürrealist Manifesto'dan uzağımdır. . . . Örnekleri çoğaltmaya gerek yok; bu ses bu şekilde konuşur. . . . Çünkü örnekler içer. . . Özür dilerim, ben de anlamıyorum. Bu sesin örneğin bana kulp takmaya ne derece yetkili olduğunu bilmek gerçekten ilginç olurdu: örnekleri çoğaltmaya gerek yok (ve Les Chants de Maldoror'dan beri bu lafa karışmaların ne kadar başıboş ve harika olabileceğini biliyoruz). Ses bana örneklerin içtiği (?) cevabını verdiğinde bu, bahsettiğim cevabı veren gücün kendini gizlemesinin bir yolu mudur, ve bu doğruysa neden kendini gizliyor? Onu kavrayamadan gafil avlamak için acele ettiğim anda, kendini açığa vurmanın eşiğinde miydi? Böyle bir problem, yalnız Sürrealizm'in ilgisini çekmez. Herkes, kendini ifade ederken, söyleyeceğini bildikleriyle, aynı konuda söyleyeceğini bilmedikleri ama yine de söyledikleri arasındaki karanlık bir anlaşma olasılığıyla uzlaşır. En kontrollü düşünce bile bu yardım olmadan yapamaz, ki titizlik açısından bu istenmeyen bir durumdur. Fikir, kendisini beyan eden cümlenin ortasında saldırıya uğrar. Dadaizm özellikle bu saldırıya dikkat çekmek istemiştir. Biliyoruz ki Sürrealizm, otomatizme itirazı vasıtasıyla bu saldırıdan bir çeşit yapının korunmasında yer almıştı: bir Uçan Hollandalı gibi bir şey (bazı kişilerin bana karşı kullanabileceklerini düşündükleri imge, haddinden fazla kullanılmış olsa da bana iyi görünüyor, ve ben de onu bir kere daha kullanıyorum).

Bu yüzden diyordum ki, insan zihninin derinliklerinde onun bilgisi dışında ortaya çıkan şeyi daha net bir şekilde görmeye çalışmak bize düşüyor, kendi girdabını bize karşı kullanmaya başlasa da. Bu konuda, çözülebilecek olanın oranını azaltmak istiyor değiliz, ve "kompleks"lerin bilimsel olarak irdelenmesine dönmek de aklımızın ucundan geçmiyor. Sosyal sorunlar alanında Marksist doktrini seçtiğini gördüğümüz Sürrealizm, fikirlerin evrimine gelindiğinde Freudyen doktrini küçümsemek niyetinde değildir: aksine, Sürrealizm Freudyen eleştirinin gerçekten sağlam bir temele sahip ilk ve tek eleştiri olduğuna inanır. Çeşitli

psikanalitik eğilimlerden nitelikli doktorları birbirine karşı kışkırtan tartışmaya ilgisiz kalmak Sürrealizm için imkansızdır –tıpkı Enternasyonal'in liderliği içindeki mücadeleyi günü gününe ve tutkulu bir ilgiyle takip etmesi gerektiği gibi– ancak yalnızca doktorlar arasında gerçekleşmesinde yarar olan bir tartışmaya karışmaya ihtiyacı yoktur. Sürrealizm'in kişisel deneylerinin önemini belirtmeyi düşündüğü alan, bu değildir. Sürrealizm'e yakın duran kişiler doğaları gereği, derin kaygılarının –yaratma, sanatsal olarak yok etme kaygısı– büyük bölümünü etkileyen Freudyen görüşle, yani "süblimasyon"[*] olarak bilinen olgunun izahıyla özellikle ilgilendiklerinden, Sürrealizm esasen bu insanlardan görevlerinin icrasına yeni bir farkındalık getirmelerini, kendilerini gözlemlemelerini –ki onların durumunda bu çok değerlidir–,çoğunlukla sanatçı değil doktor olan kişilerin sözde "sanatsal" ruh hallerini idrakindeki yetersizlikleri telafi etmelerini ister. Sürrealizm ayrıca Freudyen anlamda, atıfta bulunduğumuz "değerli kabiliyet"e sahip olanlardan, izlediklerini gördüğümüz yolun tam tersi bir yol takip ederek, bu ışıkta en karmaşık mekanizmayı, "esin"i incelemelerini ister, ve, onun kutsal bir şey olduğunu düşünmeyi bıraktıkları andan itibaren Sürrealizm onlardan, esinin sıra dışı erdeminden ne kadar emin olurlarsa olsunlar, sadece ona son bağlarını da bıraktırmanın, hatta –daha önce kimsenin kavramaya cüret edemediği bir şey– onun kendilerine boyun eğmesinin hayalini kurmalarını talep eder. Bu noktada kurnazlığa başvurmanın anlamı yok; hepimiz esinin ne olduğunu biliyoruz. Onu tanımamak imkansız; o, ifadenin yüce ihtiyaçlarını her zaman ve her yerde karşılayan şey. Yaygın olarak söylenene göre ya vardır ya yoktur, ve eğer yoksa, insan aklının onunla kıyaslayarak ileri sürdüğü hiçbir şey, mantıksal zeka, ve çok çalışarak elde edilmiş yetenek, yerini tutamaz. Onu seyrek aralıklarla, ortaya çıkan her sorunda, verili bir fikirle karşılık veren (örneğin, yazılı) bir fikir arasında yarattığı kısa devreyle bizi bir mantıklı çözümün değil de eşit oranda mantıklı başka bir çözümün oyuncağı olmaktan kurtaran, zihnimizin bu tam hakimiyetinden kolayca tanıyabiliriz. Fiziksel dünyada olduğu gibi, bir makinenin iki kutbu, az dirençli veya dirençsiz bir iletkenle bağlandıklarında kısa devre olur. Sürrealizm şiir ve resimde, bu kısa devreleri artırmak için elinden gelenin fazlasını yaptı. İnsanın belirli bir duygunun pençesinde, ansızın "kendisinden daha güçlü" bu şey tarafından ele geçirilip, nefsi müdafaa sonucu ölümsüzlüğe fırlatıldığı ideal anın yapay olarak tekrarlanmasına tüm kalbiyle inanıyor, ve inanacak. İnsan uyanık ve aklı başında olsaydı, dehşet içinde bu zor

durumdan sıyrılırdı. Onun için esas mesele bundan kurtulmak değildir, bu esrarengiz çınlama boyunca konuşmaya devam etmektir: aslında kendine ait olmaktan çıktığı noktada, bize aittir. Ruhsal etkinliğin bu ürünleri, anlamlandırma arzusundan mümkün olduğunca uzak, her zaman fren görevi yapmaya eğilimli sorumluluk fikrinden kurtulmuş, “zekanın edilgin yaşamı” olmayan her şeyden bağımsız – otomatik yazın ve rüyaların tarifinin temsil ettiği[*] bu ürünler, sanat alanında garip bir biçimde zayıf olduğunu açığa vuran bir eleştirinin değerini artırabilecek öğeleri sağlama, coşkulu değerlerin genel bir yeniden sınıflandırmasını yapmaya fırsat verme, ve insan denen kapalı kutuyu süresiz olarak açabilecek bir anahtar önerme avantajını sunar, onu karanlıkta dışarıdan, “ötesi”nin, gerçekliğin, mantığın, dehanın, ve sevginin dışından kilitlenmiş kapılara çarptığında, kendini korumak için geri dönmekten caydıran bir anahtar. Yaşadığımızı düşündüğümüzün dışındaki bir varoluşun açık kanıtlarıyla birlikte, onu daha önce yaptığımız gibi şövalyece kullanmaktan kaçınacağımız bir gün gelecek. O zaman gerçeği yakalamaya bu kadar yaklaşmışken, birçoğumuzun yüzme bilmeksizin suya atlamak, Anka’ya inanmaksızın bu gerçeğe ulaşmak için ateşe dalmak yerine, yazınsal veya başka bahaneler bulduğunu fark edip şaşıracağız.

Hata, tekrar ediyorum, ayrım yapmaksızın hepimizin olmayacaktır. Bu basit çabaların bir dereceye kadar başarısız olduğu disiplin ve saflık eksikliğiyle uğraşırken, bugün birçok eserde Sürrealizm’in geçerli ifadesi olarak geçenlerin nelerle kirlendiğini göstermek istiyorum. Genellikle, bu deyimin bu fikre uygunluğunu kabul etmiyorum. Sürrealizm’den yaşamayı başarmış olanı çıkarmak, onu hatırı sayılır bir karışıklık pahasına gerçek amacına yöneltmek gelecekteki bazı adamların masumiyet ve öfkesine düşecek. Bu sırada benim burada yaptığım gibi, Sürrealizm’in gereksizce çiçeklerle yüklenmiş ama hala gururlu siluetini bir dereceye kadar dik tutmak, ben ve arkadaşlarım için yeterli olacaktır. Sürrealizm’in şimdi bizden sakındığı cüzi alan, başkalarının bize karşı kullanmasından korkmamız gereken bir şey değildir. Tabii ki Alfred de Vigny’nin gösterişçi ve baştan aşağı aptal olması, Théophile Gautier’nin yaşlılığının bunaklıkla bozulmuş olması yazıktır, ama romantizme yazık olmamıştır. Mallarmé’nin birinci kalite küçük burjuva olduğunu, veya Moréas’nın ciddi bir sanatçı olduğuna gerçekten inanan insanlar olduğunu düşünmek bizi üzüyor, ama sembolizmin değerli bir şey olduğunu kabul edersek, insan sembolizm için üzülmez, vb. Aynı şekilde Sürrealizm’in, ne kadar parlak olursa olsun, şu

veya bu şahsın kaybından kaynaklanan ciddi bir sorunu olduğuna inanmıyorum, özellikle de ayrıldıktan sonra artık tam olmayan, ve her hareketiyle normale geri dönmek istediğini belli eden kişi konusunda. Bu nedenle, eleştirel yeteneklerinin geçici bir kötüye kullanımı olduğunu umduğumuz şeyi atlatması için kendisine inanılmaz bir süre tanıdıktan sonra, Robert Desnos'a[*] , artık kendisinden hiçbir şey beklemediğimizi ve onu geçmişte bize etmiş olduğu tüm taahhütlerden azat etmekten başka seçeneğimiz olmadığını söylemek zorundayız. Bunun beni bir dereceye kadar üzdüğünü itiraf etmeliyim. Hiçbir zaman alıkoymaya çalışmayı düşünmediğimiz eski gezgin dostlara karşılık Desnos, Sürrealizm'in evriminde asli bir rol, unutulmaz bir rol oynadı, ve şu anda bunu inkar etmek olanaksızdır. (Ama Chirico da aynı şekilde, değil mi, böyle olduğu halde…). Deuil pour deuil, La Liberté ou l'amour, C'est les bottes de sept lieues cette phrase: Je me vois gibi kitaplar ve, gerçeklikten daha az güzel olan bu mitin, yalnızca kitap yazmaya adanmamış bir etkinlik karşılığında Desnos'ya bahşedeceği her şey, uzun süre şimdi savaştığı şeyler lehine etkili olacak.

Bunun dört beş yıl önce olduğunu hatırlayalım. O zamandan beri, bir süreliğine kendisini destekleyen, ancak görünüşe göre hala karanlık olduklarının farkına varamadığı güçlerden istediğini bulamayan Desnos, maalesef birbirinden fakir ve yalnız insanlardan farksız olduğu gerçeklik düzleminde hareket etmeyi kafasına koydu, diğerlerinin görmeye korktuğu şeyi görmüş olan, görmüş olan diyorum, ve olanı yaşamak yerine "olmuş olanı" ve "olacak olanı" yaşamaya mahkum olanlar gibi. "Felsefi zemin eksikliği" bugün söylediği gibi –felsefi zemin eksikliği değil ama belki felsefi ruh eksikliği ve bunun bir sonucu olarak, kişinin iç karakterini şu veya bu dışsal tarihi karaktere nasıl tercih edeceğini bilme eksikliği– Cidden! Ne çocukça bir fikir: Robespierre veya Hugo olmak! Onu tanıyan herkes bunun Desnos'u Desnos olmaktan alıkoyacağını bilir – bu şekilde varolan en tehlikeli etkinliklerden birine, gazeteciliğe cezasız dalabileceğini düşündü, ve onun yüzünden Sürrealizm'in evrimi içinde karşı karşıya kaldığı avuç dolusu ciddi talebe kişisel olarak cevap vermekten kaçınabileceğini: Marksizm'i kabul etmek ya da etmemek gibi. Bu bireyci metot kendini kanıtladığına göre, Desnos'un gazetecilik faaliyeti diğerini tamamen yok ettiğine göre, ne kadar zalimce gelse de, konu üzerinde kendi sonuçlarımıza varmaktan başka şansımız yok. Zaten zorlukla tahammül edilen sınırlarını aşmış olan bu etkinliğin (Paris Soir, Le Soir, Le Merle)

fazlasıyla kafa karıştırıcı olarak bildirilmesi gerektiğini söylüyorum. Bifur olarak bilinen olağanüstü çöp kovasına neşeli katılımının hediyesi olarak yazdığı, “Fikrin Paralı Askerleri” başlıklı makalesi yeterince anlamlı: makalede Desnos kendisini değerlendiriyor, hem de ne üslupla! “Bir editörün huyları çok çeşitlidir. Genellikle nispeten dakik, epey tembel bir çalışandır,” vs, vs. Bay Merle ve Clemenceau’ya saygılarını sunmasının yanında, her şeyden daha acıklı şu itirafı da buluyoruz: “Gazete, kendisini yaşatanları öldüren bir devdir.”

Bundan sonra, herhangi bir gazetede şu gülünç dedikodu parçasını okumak nasıl şaşırtıcı olabilir: Robert Desnos, Man Ray’in Etoile de mer adlı filminin senaryosunu yazmasını istediği Sürrealist şair, geçen yıl benimle birlikte Küba’ya bir yolculuk yaptı. Ve Robert Desnos tropikal yıldızların altında bana ne okudu biliyor musunuz? Alexandrine[*] şiirler, A-lex-an-drine! Üstelik (ama bunu kimseye söyleyeyim demeyin, çünkü bu büyüleyici şairin itibarını yok edebilirsiniz) bu Alexandrine’ler Jean Racine’in değilken, ona aitmiş.”

Aslında, bu Alexandrine’lerin Bifur’da yayımlanan yazılarla tıpatıp uyuştuğunu düşünüyorum. Sonunda artık şüpheli olmayı bile bırakan bu şaka, bu maskaralıkta Bay Ernest Raynaud’yla yarışan Desnos’un, Rimbaud’ya ait daha önce bulunmamış bir şiir icat edebileceğini düşündüğü gün başladı. Maalesef bu şiir, sahte olduğuna dair bir açıklama olmaksızın, “Les Veilleurs” başlığıyla Arthur Rimbaud imzasıyla, La Liberté ou l’amour’da baş şiir olarak yayımlandı. Bu ve bunu izleyen aynı tür şiirlerin Desnos’un şanına zerre kadar katkıda bulunduğuna inanmıyorum. Bu şiirlerin kötü olup olmadığına (yanlış, şişirilmiş ve boş) karar vermeyi, ve Sürrealist bakış açısından gülünç bir hırs ile şiirin bugünkü amaçları konusunda affedilmez bir anlayışsızlığın belirtilerini gösterdiklerini teyit etmeyi uzmanlara bırakıyorum.

Desnos ve diğer birkaç kişinin anlayışsızlığı aslında öyle saldırgan bir hal alıyor ki, beni ona uzun uzadıya kusur bulmaktan kurtarıyor. Son kanıt olarak, gece maceralarının uğrak yeri olacak Montparnasse’daki bir “gece kulübü”ne isim olarak, zamanın başlangıcından beri dünyada aptal, adi ve iğrenç olan her şeye meydan okuyan tek kelimeyi seçtiklerini belirtmem yeterlidir: Maldoror.

“Görünüşe göre Sürrealistler arasında kargaşa var. Bay Breton ve Aragon’un bir çift kumandanmış gibi davranmalarının çekilmez hale

geldiği söyleniyor. Güvenilir kaynaklardan aldığım bilgiye göre tavırları, yeniden askere alınan iki eski başçavuşa benziyormuş. Nasıl olduğunu bilirsiniz. Bu tür şeylerden hoşlanmayan insanlar var. Kısacası, birkaçı bir araya geldi ve Montparnasse'da Maldoror adında yeni bir gece kulübü açmaya karar verdiler. Ortaya çıkıp, İsa bir Hıristiyan için neyse Maldoror da bir Sürrealist için odur, diyorlar ve böyle bir işaretin bu iki beyefendiyi, Breton ve Aragon'u şok edeceğini ve inciteceğini söylüyorlar."[*] Bu satırların yazarı, araziye yaptığı bir ziyaretten sonra, kötü bir niyeti olmadan ve gözlemlerine denk düşen gündelik üslubuyla şunları anlatıyor: "… O sırada bir Sürrealist geldi, bu da bir tane daha müşteri demekti. Ve ne müşteri! Bu Robert Desnos'dan başkası değildi! Büyük bir hayal kırıklığıydı, çünkü sadece taze sıkılmış bir limonata istedi. Genel şaşkınlığa cevap olarak kalın bir sesle açıkladı: 'Ancak buna dayanabilirim. İki gündür ayık bir nefes almadım.'"

Ne yazık!

Bugün bana saldırmanın, aynı zamanda saldırılamaz olan Lautréamont'a da saldırmadan mümkün olamayacağını düşünmelerinden faydalanmak, benim için çok basit olurdu.

Desnos ve arkadaşları, Disque verte'in eski bir araştırmasına cevap teşkil eden birkaç temel cümlemi burada tam bir ağırbaşlılıkla tekrarlamama itiraz etmeyeceklerdir, cümlelerimin üslubunu değiştirmeye hiç gerek yok, ve onların ifade ettiği duyguyu o zamanlar tüm kalpleriyle onayladıklarını da inkar edemezler: "Neye kalkışırsanız kalkışın, çok az insan o unutulmaz ışığın kendilerine rehberlik etmesine izin verir: Maldoror, ve hermetik Şiirler, hayatta ilerlemek ve varolmak için bilmeye ihtiyaç duyulmayan o ışık. Diğerlerinin fikrinin önemi çok azdır. Bir insan, bir şair, hatta bir kahin olan Lautréamont: şimdi gel! Başvurduğunuz sözde yazınsal gereklilik, Zihni bu çağrıdan, ki varolanların en dramatiğidir, ve tüm sokulganlığın, tüm insani sınırlamaların reddinden mahrum etmeyi başaramayacak, kıymetli bir değişim değeri ve ilerleme için rasgele bir basamak yaratmayı başaramayacak. Bugün edebiyat ve felsefe, kendilerini suçlu bulan bir açıklamayı göz önüne almamak için kibirle mücadele ediyor. Bütün dünya, farkında olmadan, bunun sonuçlarından zarar görecek, ve bu sebepten aramızdaki en açık görüşlü, en saf olanlar silah başında ölmeyi kendilerine borçlular. Özgürlük, Bayım…"

“Maldoror” kelimesinin ucuz bir barın varlığıyla ilişkilendirilmesi kadar kaba bir inkar, şimdiden sonra Desnos’un yazacağı herhangi bir şeyle ilgili en ufak bir yargı ifade etmekten kaçınmam için yeterlidir. Şiir alanında, şu dörtlükler aleminden daha uzağa bakmamıza gerek yok.[*] Bu, sözel yeteneğin ciddi bir düşünce eksikliğini gizlemek ve gülünç “düşüncelere dalmış” şair geleneğiyle bağları yenilemek için aşırı şekilde kullanılmasının götürdüğü yerdir; tam da bu geleneğin –birkaç gecikmiş kafiyeci ne düşünürse düşünsün– tamamen bozulduğu, gerçekten bir şey söylemek istedikleri için öne çıkardığımız insanların müşterek çabaları karşısında geri çekildiği bir anda – Borel, Aurélia zamanının Nerval’i, Baudelaire, Lautréamont, 1874-1875’in Rimbaud’su, Huysmans’ın ilk dönemi, “poèmes-conversations” ve “Quelconqueries” zamanındaki Apollinaire, içimizden biri olarak gördüğümüz birinin bizimle tamamen dışarıdan “bateau ivre” oyunu oynamaya, veya bizi “Stances”ın sesiyle uyutmaya karar verdiğini düşünmek acı. Geçtiğimiz birkaç yıl boyunca şiirin sorunlarının temel olarak biçimsel olmaktan çıktığı doğrudur, gerçekten de falanca yazarın neden ara sıra yeni bir paragrafa başlamaya karar verdiğinden çok, şiirin kendi içsel ışığını ve bu ışık sayesinde imkansız olanın neyi mümkün olana dönüştürdüğünü, hoş görülebilir olanın yasaklanmış olandan ne çaldığını göz önünde bulundurarak, Aragon, Crevel, Eluard veya Peret’ninkilerde olduğu gibi, eserlerin yıkıcı niteliğini değerlendirmekle ilgileniyoruz.

Bu zamanda birinin gelip de bizimle durak hakkında konuşması için bir sebep daha azaldı: neden aramızda belirli bir “serbest vezin” tekniğinin taraftarları olmasın, ve neden Robert de Souza’nın cesedini deşmeyecekmişiz? Desnos ciddi olamaz: dünyayı bu kadar kolay sakinleştirmeye hazır değiliz.

Her gün, yeni hayal kırıklıklarının belirtilerini getiriyor. Bunları, hiç değilse akıl sağlığının ölçütü olarak, kabul etme cesaretini göstermeli ve hayatın muhasebe defterinin sevimsiz borç hanesine kaydetmeliyiz. Birkaç istisna dışında bunlar, haddinden fazla cömertlikle güvenip umut bağladığımız kişilerdir. Özgür Duchamp, savaş yıllarının yaklaşan karanlığında oynadığı oyunu, sonu gelmez bir satranç maçı için bırakmaya niyetli değildi, hizmet etmeye isteksiz ancak –hep bu berbat Harar[*] – nedenini söylemeyi reddettiği yüksek dozda şüpheciliğe tutulmuş gibi görünen biri izlenimi uyandırabilecek bir maç. Hele Bay Ribemont-Dessaignes’in Bülbül’e[*] varis olarak sunduğu, en adi sinema dergilerinde

açıkça “Dessaignes” imzasıyla yayımladığı iğrenç detektif öyküleri affedilir gibi değil. Son olarak, Picabia’nın zaman zaman bizimkiyle bağdaşmayan, ama en azından şiir ve resimde takdire şayan bir anlamı olan saf provokasyon ve öfke tavrından vazgeçmenin eşiğinde olduğunu duymak beni kaygılandırıyor: “İşe koyulmak için, onu en üst dereceye, şiirsel ilhama hiçbir zaman engel olmayan ve bir eserin asırlar sonra bile genç kalmasını sağlayan asil “zanaatkarlık” derecesine getirmek için. . . dikkatli olmalıyız. . . dayanışma içinde olmalı ve, dürüst kişiler arasında, birbirimiz üzerinde kirli oyunlar oynamaya çalışmamalıyız. . . idealin yeşermesini desteklemeliyiz,” vs. Bu satırların Bifur’da çıktığını göz önüne alsak bile, bu şekilde konuşan gerçekten bizim bildiğimiz Picabia mı?

Bunları söyledikten sonra, uzun yıllardır ayrı düştüğümüz, fikirleri bizi hala ilgilendiren, yazılarından anladığımız kadarıyla endişeleri bizimkilerden çok da uzak olmayan, ve bu koşullarda aramızdaki anlaşmazlığın zannettiğimiz kadar ciddi bir şeyden kaynaklanmadığını düşünebileceğimiz bir adama hakkını vererek borcumuzu telafi etmek isteriz. 1922’nin başlarında, “Dada”nın bir hareket olarak dağıldığı dönemde, ortak bir amaca ulaşmada kullanmamız gereken pratik yöntemler konusunda bizimle aynı fikirde olmayan Tzara’nın, bu anlaşmazlık yüzünden kendisine yönelttiğimiz aşırı suçlamaların –kendisi de bize karşı aynı oranda insafsızca ithamlarda bulunmuştu– kurbanı olmuş olması mümkündür, ve Coeur à barbe’ın meşhur gösterimi sırasında, aramızdaki kopmanın gerçekleşmesi için, yanlış yorumladığımızı iddia ettiği –ve ben bunu yeni öğrendim– talihsiz bir hareket yapması yeterli olmuştur. (Şunu kabul etmek gerekir ki “Dada” gösterilerinin asıl amacı her zaman mümkün olduğu kadar çok karışıklık yaratmaktı, ve organizatörün aklındaki şey katılımcılarla halk arasındaki anlaşmazlığı en yüksek noktasına getirmekti. O akşam, hepimizin aynı tarafta olmadığı unutulmamalıdır.) Şahsen, bu versiyonu kabul etmeyi gönülden istiyorum, ve olaya dahil olan herkesin bunları artık unutması konusunda ısrar ediyorum. Bu olaylar olduğundan beri, Tzara’nın entelektüel tavrı netliğini hiç kaybetmezken, bunu ona açıkça söylememenin yersiz bir dar-kafalılık olacağı fikrindeyim. Biz –arkadaşlarım ve ben– bu uzlaşmayla, her koşulda hareketlerimizi yöneten şeyin asla Tzara’ya paylaşıp paylaşmadığını bile sormadığımız bir bakış açısını ne pahasına olursa olsun dayatma arzusu değil, nerede olursa olsun değere –değer olarak düşündüğümüz şeye– itibar etmek olduğunu göstermek istiyoruz. Tzara’nın şiirinin etkinliğine inanıyoruz, Sürrealizm

dışındaki tek gerçekten “konumlanmış” şiir olduğunu düşünüyoruz. Etkinliğinden bahsederken, olabildiğince geniş bir alanda etkili olduğunu ve bugün insanlığın kurtuluşu yönünde önemli bir adım olduğunu ifade etmek istiyorum. “Konumlanmış” dediğimde, okuyucu onu dün veya önceki gün de yazılmış olabilecek bütün o işlerle karşılaştırdığımı düşünecek: Lautréamont’un kesinlikle olanaksız kılmadığı şeylerin başında Tzara’nın şiiri gelir. De nos oiseaux henüz çıkmışken, basının sessizliği neyse ki verebileceği zararı önleyemeyecektir.

Bu yüzden Tzara’ya, kendisine hakim olmasını istemeksizin, sadece ne yaptığını geçtiğimiz birkaç yılda yapabildiğinden daha çok belli etmesini önermek isteriz. Bizimle geçmişte olduğu gibi güç birliği yapma arzusunda olduğunu biliyoruz, ona bir zamanlar “başka hiçbir şey için değil, insan aramak için” yazdığını hatırlatalım. Bizim de onun gibi olduğumuzu unutmasın. Kimse bizim kendimizi bulduğumuzu, daha sonra da kaybettiğimizi düşünmesin.

Çevremize bakıyorum, fikir alış verişi yapabileceğimiz birini daha arıyorum, ama boşuna: hiçbir şey yok. Belki olsa olsa, Le Grand jeu’de şeytan hakkında ilginç bir soruşturmaya başlayan Daumal’a, hala anımsayabildiğimiz bir olaydaki başarısızlığının hayli feci etkisi olmasaydı[*] , tek başına veya Lecomte ile imza attığı ifadelerin büyük bölümünü alkışlamamıza hiçbir şeyin engel olamayacağını belirtmek uygun olabilir. Diğer yandan, Daumal’ın şimdiye kadar Sürrealizm’le ilgili kişisel konumunu, Le Grand jeu’nün veya sorumlu olduğu bölümünün konumunu açık bir şekilde beyan etmekten kaçınması da talihsizliktir. Rimbaud için bu övgü şarkılarını söyleten bir şeyin, Lautréamont söz konusu olunca apaçık bir yüceltme uyandırmaması anlaşılır gibi değil. “Karanlık bir Kanıtın bitmek bilmeyen tefekkürü, canavarın mutlak ağzı”: aynı fikirdeyiz, mahkum olduğumuz şey bu. O zaman bir grubu diğerine karşı kışkırtmak neden? Kendisini kibirle farklı kılmak için değilse, Lautréamont’u hiç duymamış gibi davranmak neden? “Ama büyük, siyah anti-güneşler, ana konudaki hakikat kuyuları, gerilen göğün gri perdesinde gelip gider ve birbirlerini emerler, ve insan onlara Yokluklar der.”[*] Bu şekilde konuşan, artık kontrolünü kaybettiğini söyleme cesaretini bulan birinin, kendisinin de yakında anlayacağı gibi, bizden uzak kalmayı tercih etmesi için bir sebep yoktur.

Sözün simyası: bugün rasgele kullanıp durduğumuz bu ifade, kelimenin tam anlamıyla anlaşılmalıdır. Une Saison en enfer'in özellikle belirttikleri bölümü, amaçlarını belki tam olarak haklı çıkaramıyor olsa da, bugün yalnızca Sürrealizm'in uğraşmayı sürdürdüğü güç bir girişimin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Bu ünlü metne çok şey borçlu olduğumuzu inkar etmek, yazınsal bir çocukluk olurdu. Takdire şayan on dördüncü yüzyıl, insanlığın umudu (ve tabii umutsuzluğu) söz konusu olduğunda, Flamel gibi bir deha Yahudi Abraham'ın zaten varolan el yazmasını gizemli bir güçten aldığı, veya Hermes'in bütün sırları yok olmadığı için daha mı az önemlidir? Buna bir an bile inanmıyorum, ve yardım edilmiş ve öngörülmüş olmanın Flamel'in somut bir başarıya sahip görünen çabalarına hiçbir şey kaybettirmediğini düşünüyorum. Bizim zamanımızda her şey sanki birkaç adam doğaüstü bir şekilde Rimbaud, Lautréamont ve diğer birkaç kişinin işbirliğinden doğan tek bir cildin etkisine girmiş gibi, sanki bir ses onlara, meleğin Flamel'e dediği gibi, "Gel, bu kitaba bak, iyi bak, tek satırını bile anlamayacaksın, ne sen ne de başkaları, ama bir gün orada kimsenin göremediğini göreceksin" demiş gibi vuku buluyor.[*] Artık bu tefekkürden kaçacak konumda değiller. Amaçları söz konusu olduğunda Sürrealist çabalarla simyacıların çabaları arasındaki dikkate değer benzerliği fark ederseniz memnun olurum: felsefe taşı, insanın hayal gücünün her şeyden hayret verici bir intikam almasına olanak tanıyacaktı, bu da bizi zihnin yüzyıllar süren evcilleştirilmesi ve anlamsız teslimiyetinden sonra yeniden, hayal gücünü "duyuların uzun, uçsuz bucaksız, akla dayanan dengesizliğinden" nihai olarak kurtarma teşebbüsüne getiriyor. Belki şimdiye kadar sadece tevazu ile, meskenimizin duvarlarını, bize ilk bakışta güzel görünen figürlerle süslemeyi becerdik, yine asıl vasıtasını, "cevher"ini, "ocak"ını bulmazdan önceki Flamel'i taklit ederek. Böylelikle tasvir etmek istediği, "huzurunda bir yığın bebeği öldürten, kocaman palalı bir Kral, çocukların kanları diğer askerlerce bir araya toplanıp, cennetin Güneş ve Ay'ının yıkandığı geniş bir tasa koyulurken, kalpsiz zaptiyelerin ayaklarının dibinde hıçkıran anneler" idi, ve bunun hemen yanında "elinde başını örten salatayı sıvazladığı Merkür'ün değneğiyle, ayakları kanatlı genç bir adam. Uzun boylu yaşlı bir adam, kafasına taktığı saatle, koşarak ve açılmış kanatlarıyla uçarak ona doğru gidiyor." Bu Sürrealist resme benzemiyor mu? Ve kim gelecekte kendimizi –yeni delillerin ışığında veya değil– tamamen yeni, veya tamamen eskimiş kabul edilen nesneleri kullanma gerekliliği içinde bulup

bulmayacağımızı bilebilir? Köstebek kalbi yeme veya kalp atışlarımızı dinler gibi, kaynayan suyun ritmini dinleme alışkanlıklarına geri döneceğimizi düşünüyor değilim. Veya daha doğrusu gerçekten bilmiyorum, bekliyorum. Bildiğim tek şey insanın kederinin bitmekten çok uzak olduğu, ve selamladığım tek şey Agrippa'nın, yararsızca veya değil, dört çeşidini gördüğü bu taşkınlığın geri dönüşü.

Sürrealizm'le birlikte, uğraşmamız gereken şey gerçekten sadece bu taşkınlıktır. Ve şu açıkça anlaşılsın, sözcüklerin basitçe yeniden gruplandırılmasından veya görsel imgelerin yanardöner bir yeniden dağıtımından değil, ancak delilikle kıyaslanabilecek bir durumun yeniden yaratılmasından bahsediyoruz: bahsettiğim modern yazarlar bunu yeterince açık ortaya koymuşlardır. Rimbaud'nun "bilgiçlikler" adını verdiği şey için özür dilemesi umurumuzda değil; kendi deyimiyle bunun "olmuş" olması, bizi hiç ilgilendirmiyor. Bunda gördüğümüz tek şey, bazı fikirlerin sahip olabileceği kaderi hiçbir şekilde etkilemeyen, sıradan küçük bir korkaklık. "Bugün güzelliği nasıl selamlayacağımı biliyorum": Rimbaud'nun hapse geri döndüğünde, bizi kendi adına ikinci bir kaçışa inandırmak istemesi affedilemez. "Sözün Simyası": "söz"ün burada bir bakıma sınırlayıcı bir anlamda alınmasına da hayıflanabiliriz, üstelik Rimbaud, bu simyada "demode şiirsellikler"in fazla önemli bir rol oynadığını kabul etmiş gibi görünüyor. Söz bundan daha fazlasıdır, örneğin Kabalistler için insan ruhunun suretinde yaratıldığı şeydir; nedenlerin nedeninin ilk örneği olma noktasına kadar izinin sürüldüğünü biliyoruz; bu yüzden o, yazdığımız şeyde, sevdiğimiz şeyde olduğu kadar korktuğumuz şeydedir de.

Sürrealizm'in hala hazırlık devresinde olduğunu söylüyorum ve ekliyorum, bu devre benim kadar sürebilir (benim kadar derken, henüz Paul Lucas'ın on yedinci yüzyılın başında Brusa'da Flamel'le karşılaştığı, aynı Flamel'in 1761'de karısı ve çocuklarıyla Paris Opera'da görüldüğü, ve Paris'teki Cléry caddesi 22 numara'da bir dükkan kiraladığının iddia edildiği 1819 Mayıs'ında kısa bir süre ortaya çıktığını kabul etmediğimi belirtmek isterim). Aslında, hazırlıklar kabaca "sanatsal" nitelikte. Her şeye rağmen bir gün bitecekler, ve o zaman Sürrealizm'in muhafaza ettiği devrimci fikirler muazzam bir yırtılma sesi eşliğinde dizginlerinden boşanacak. Gelecekte bazı iradelerin modern manevralarından harika şeyler çıkabilir: bizim peşimizden haklarını arayacaklar, bizden daha amansız olacaklar. Her halükârda, biz sahneye çıktığımızda bile, öğretilmekte olanın rezil anlamsızlığını göstermeye yardımcı olmakla, ve öğretilmiş olanın

nihayet düşünülebilir olana yer vermesi gerekliliğinde ısrar etmekle üzerimize düşeni yapmış olacağımız kanısındayım.

Rimbaud, adımlarını izlemek isteyenlerin şaşkına döneceklerini ya da çıldıracaklarını söylerken tam olarak kimin gözünü korkutmaya çalışıyordu? Bunu merak etmeye herkesin hakkı vardır. Lautréamont başlangıçta okuyucuyu "okumasına katı bir mantık ve en azından meydan okuyuşuna denk metanetli bir zihinle başlamadığı takdirde, bu kitabın –Les Chants de Maldoror– ölümcül salınımlarının, ruhunu suyun şekeri erittiği gibi eriteceği" hususunda uyarır. Şimdiye kadar sadece kinayeli ve aptalca yorumlara yol açan bu lanet meselesi, hiç olmadığı kadar yerindedir. Sürrealizm'in, bu rotasını değiştirmesi durumunda kaybedeceği çok şey vardır. Simyacıların "Maranatha"sını bir kere daha vurgulamak gerekiyor, kafirleri durdurmak için kapının eşiğinde dur. Bana öyle geliyor ki bu, resimlerini satmakla birazcık fazla meşgul olan bazı arkadaşlarımızın dikkatini çekmemiz gereken en acil konudur. Nougé geçenlerde şöyle yazıyordu: "içimizde isimleri bir şeyler ifade etmeye başlayanlar, onları silerse minnettar olurum". Aklında kimin olduğunu bilmesem de, ortalıkta kendini beğenmişçe gösteriş yapmaya ve sahne ışıklarının altında görünmeye son verilmesini istemekle çok şey talep etmiş olmayacağımızı düşünüyorum. Halkın onayından, vebadan kaçar gibi kaçılmalıdır. Eğer karışıklıktan sakınmak isteniyorsa, halkın girişini önlemek kesinlikle zaruridir. Meydan okumalar ve tahriklerden oluşan bir sistemle, halkın kapıda beklenti içinde nefes nefese kalmış halde tutulması gerektiğini de eklemeliyim.

SÜRREALİZM'İN KÖKLÜ, HAKİKİ OKÜLTLEŞTİRİLMESİNİ İSTİYORUM.[*]

Bu hususta, mutlak şiddete hakkımız olduğunu ilan ediyorum. Dünyaya ödün vermek yok, merhamet yok. Elimizdeki korkunç sözleşmeyle.

Uğursuz ekmeği kuşlara dağıtanlara lanet olsun.

Sihrin Üçüncü Kitabı'na göre, "Ruhun yüce amacına ulaşma isteğiyle, Vahiy'i aramak için yola koyulan herkes, zihnini sıradan şeylerden tamamen koparmalıdır, ona ulaşmak için, zihnini tüm dertlerden, tüm zaaflardan, kin veya benzer kusurlardan, ve pasın demiri izlediği gibi onun takipçilerini izleyen, anlayışa aykırı durumlardan arındırmalıdır," ve Dördüncü Kitap kesin olarak belirtir ki ümitle beklenen vahiy, kişinin kendisini "duvarlarında beyaz örtülerle, saf, aydınlık bir yerde" tutmasını,

ve iyilerle olduğu kadar kötü Ruhlarla da ancak eriştiği “ululuk” derecesinde yüzleşmesini gerektirir. Kötü Ruhların kitabının “başka hiçbir amaç için kullanılmamış, çok saf bir kağıda” yazıldığı gerçeğinin üzerinde durur, genellikle “bakir parşömen” olarak anılan bir kağıda.

Yıldızbilimcilerin giysileri ve ruhlarını kusursuz bir temizlik halinde muhafaza edemedikleri yönünde hiçbir kanıt yoktur, ve bazı zihinsel simya uygulamalarından beklentilerimiz söz konusu olduğunda, nasıl onlardan daha az talepkâr olabileceğimizi anlayamıyorum. Ancak tam da bu yüzden şiddetle kınanıyoruz, şu anda kendi tabiriyle “her doğruluk için düzenlenen sefil soruşturmalar”a karşı saçma bir kampanya yürüten Bay Bataille’ın, iddia edilen tüm kusurlarımızdan daha fazla affedilmez bulduğu da bu tavrımızdır. Bay Bataille’la ilgilenmem sadece, tam anlamıyla her şeyi tabi tutmaya niyetli olduğumuz –ve Hegel’i bundan doğrudan sorumlu tutmakta bir yanlış görmüyoruz– zihnin sert disiplinini, zihin-dışı’nı konu edinmeye eğilimli olduğundan (nitekim Hegel de onu burada bekler), daha korkak görünmeyi bile beceremeyen bir disiplinle karşılaştırdığını sanmasından ileri geliyor. Bay Bataille dünyada yalnızca en aşağılık, en cesaret kırıcı ve en yozlaşmış olana hürmet etmeyi dilediğini açıkça söylüyor, ve insanları, hususi herhangi bir şeye faydalı olmaktan kaçınmaları için, “kendisiyle birlikte – gözleri birden donuklaşıyor ve gizli yaşlarla doluyor – böceklerden daha sefil, berber dükkanlarından daha rezil taşra evlerine doğru anlamsızca koşmaya” davet ediyor. Ara sıra bu çeşit açıklamalardan bahsetmemin sebebi, bunların sadece Bay Bataille’ı değil, her şeye karışabilmek için tamamen özgür olmak isteyen bazı eski Sürrealistleri de içeriyor olmasıdır. Belki Bay Bataille, onları bir araya getirecek kadar güçlüdür, ve bunda başarılı olursa, sonuçlar kanımca fazlasıyla ilginç olacaktır. Desnos, Leiris, Limbour, Masson ve Vitrac, Bay Bataille’ın organize ettiği yarışın başlangıç çizgisinde yerlerini aldılar bile. Bay Ribemont-Dessaignes’in onlara henüz neden katılmadığını ise çözemedik. Belirli bir ana faaliyetten, bazı kusurları nedeniyle uzaklaşmış olan bu kişilerin bir araya geldiğini görmek son derece anlamlı, çünkü büyük ihtimalle tek ortak noktaları, hoşnutsuzlukları. Ayrıca, Sürrealizm’den Bay Bataille’a rast gelmeden ayrılmanın imkansız olduğunu düşünmek beni eğlendiriyor, disiplinden hoşlanmamanın, ancak kişinin yeniden disipline boyun eğmesiyle sonuçlanabildiği gerçeği apaçıktır.

Bay Bataille’ın durumunda, ve bu yeni bir haber değil, tanık olduğumuz, bu sefer sebepsizce Freud’un içinden kendisine yol açmaya çalışan eski

anti-diyalektik materyalizme sevimsiz bir dönüştür. “Materyalizm” diyor, “ham olayların, her türlü idealizmi dışarıda bırakarak, doğrudan açıklanması, bunaklık halinde olduğunun düşünülmemesi için derhal ekonomik ve sosyal olaylara dayanmalıdır.” Burada “tarihsel materyalizm” tanımlanmadığına göre (gerçekten, nasıl tanımlanabilirdi?), ifadenin felsefi yönden belirsiz, yeniliğine gelince, şiirsel yönden değersiz olduğunu göstermek zorundayız.

Bay Bataille’ın tıptan mı yoksa şeytan çıkarma ayinlerinden mi geldiği tespit edilmesi gereken, az sayıdaki belirli fikirlerinden sağlamayı düşündüğü fayda ise bu kadar belirsiz değildir. Örneğin “sineğin hatibin burnunda belirmesi”ni ele alırsak (Georges Bataille, “Figure humaine,” Documents, No. 4) amaç “ego”ya karşı nihai argümandır. Hepimiz Lautréamont’un uzun zaman önce hakkını verdiği, Pascal’cı gülünç iddiayı biliyoruz: “En büyük adamın zihni (“en büyük adam”ın altını üç kere çizin) o kadar bağımlı değildir ki, etrafındaki en küçük gürültüden bile rahatsız olabilir. Onu düşünmekten alıkoymak için bir topun sessizliği gerekmez. Bir rüzgargülünün, bir makaranın gürültüsü gerekmez. Sineğin düşünce süreçleri halihazırda rahatsızdır. Kulaklarında bir adam vızıldamaktadır.” Düşünen bir adam, bir dağın tepesine konabileceği gibi, bir sineğin burnuna da konabilir. Sineklerden bu kadar uzun uzadıya bahsetmemizin sebebi, Bay Bataille’ın onları sevmesidir. Biz değil: biz eski rahip şapkalarını severiz, önüne altın bir kılıç işlenmiş, onları uzak tutacak şekilde temizlendikleri için sineklerin yerleşmediği saf ketenden şapkaları. Bay Bataille’ın talihsizliği düşünmesidir: güya, “burnunda sinek olan biri” gibi düşünür, bu da onu yaşayanlardan çok ölülerle müttefik yapar, ama gerçekten düşünür. İçindeki tamamen bozulmamış olan mekanizmanın yardımıyla, saplantılarını paylaşmaya çalışır: bu gerçek, kendisi ne derse desin, herhangi bir sisteme, düşünmeyen bir vahşi gibi karşı olduğunu iddia edemeyeceğini kanıtlar. Bay Bataille’ın durumunda çelişkili ve utanç verici olan şey, “düşünce” fobisinin, bunu aktarmaya çalıştığı anda ancak ideolojik bir hal alabilmesidir. Doktorlar buna, yayılmaya eğilimli bilinçli bir yetersizlik durumu, derlerdi. Aslında burada, ilke olarak şunu öne süren birinden bahsediyoruz: “dehşet patolojik bir hoşgörüye yol açmaz, ve gübrenin bitki için oynadığı rolü oynar. Gübre şüphesiz kötü kokar, ama bitki için yararlıdır.” Bayağı görünüşünün altında, bu düşünce başlı başına aldatıcı ve patolojiktir (geriye Lully, Berkeley, Hegel, Rabbe, Baudelaire, Rimbaud, Marx ve Lenin’in hayatlarında tam bir domuz gibi

davrandıklarını ispatlamak kalmıştır). Bay Bataille'ın sıfatları tutkuyla suiistimal etmesi: kirli, bunak, kaba, sefil, müstehcen, sarsak, ve bu sözcüklerin çekilmez bir gidişatın aleyhinde konuşmaya değil, aldığı hazzı coşkuyla ifade etmesine yaraması dikkate değerdir. Jarry'nin bahsettiği "tarifsiz çalı"nın resmine dahil olduğu Bay Bataille, çok memnun olduğunu belirtiyor.[*] Gün boyu saatlerce kütüphaneci parmaklarını eski ve bazen büyüleyici elyazmalarının üzerinde gezdiren (bu mesleği Bibliothèque Nationale'de yaptığı bilinen bir gerçek) bu adam geceleri, hayalinde onları kapladığını görmek istediği pislikler içinde debelenir: Documents'un ikinci sayısında bir makale adadığı Apocalypse de Saint-Sever'e bakın, yalancı şahitliğin prototipi olan bir makale. Okuyucumuz lütfedip aynı sayıdaki "The Flood" illüstrasyonuna göz atarak bana objektif olarak, "sayfanın altındaki keçi ve gagasını – burada Bay Bataille'ın coşkusu sınır tanımıyor – bir insan başının etine daldırmış olan kuzgunla birlikte neşeli ve beklenmedik bir hissin" belirip belirmediğini söylerse memnun olurum. Bu çalışma boyunca ve başka yerlerde yaptığı gibi çeşitli mimari öğelere insani özellikler vermek, klasik bir psikasteni belirtisinden başka bir şey değildir. Aslına bakılırsa, Bay Bataille sadece çok yorgundur, ve kendisi için büyüleyici olan, "bir gülün içinin, dışının güzelliğine uymadığı, taçyapraklar koparıldığında geriye yalnızca pis görünümlü bir püskülün kaldığı" keşfini yaptığında, ancak Alphonse Allais'nin öyküsünü hatırlayıp gülümsememi sağlayabilir; Sultan, kendisini eğlendirenleri o kadar tüketmiştir ki, onun sıkıldığını görmekten üzüntü duyan Sadrazam, ona çok güzel bir genç dansçı kız getirir. Kız, tamamen örtülü halde onun için dans etmeye başlar. Öyle güzeldir ki, Sultan dans etmeyi bıraktığı her seferinde örtülerinden birini atmasını ister. Kız kısa süre sonra çıplak kaldığında, Sultan umursamazca kızın soyulmasını işaret eder: kızın derisi derhal canlı canlı yüzülür. Yaprakları koparılan gülün gül olmaya devam ettiği, ve yukarıdaki öyküde dans eden kızın dans etmeye devam ettiği her şeye rağmen doğrudur.

. . . . . .

Herhangi biri, argüman olarak "delilerle birlikte kapatılmış olan Marquis de Sade'ın, yapraklarını drenaj hendeğindeki sıvı pisliğe batırmak için en güzel gülleri toplatıp getirttiği" hikayesini gündeme getirirse, ona cevabım, hikayenin olağanüstü anlamlarını yitirmesi için bu davranışın, inançları için hayatının yirmi yedi yılını hapiste geçirmiş biri tarafından değil, ağırbaşlı bir kütüphaneci tarafından gösterilmesinin yettiği olacaktır. Ahlaki ve

sosyal bağımsızlık arzusu, Bay Bataille'ınkinin aksine konu dışı olan Sade'ın, bu davranışıyla sadece şiirsel idol'e, bir çiçeği ister istemez hem en soylu, hem de en alçak duygulara aracı yapabilen geleneksel "erdem"e saldırmak istediğine, ve bunu insan zihnini zincirlerinden kurtarma çabasıyla yaptığına inanmak için bolca nedenimiz var. Ayrıca, tamamen uydurma olmasa bile, Sade'ın yaşamı ve düşüncesinin kusursuz dürüstlüğüne, ve kendisinden önceki her şeye bağımlıymış gibi olmayan bir düzen yaratma ihtiyacına zarar vermeyecek bu olayla ilgili hüküm vermek bize düşmez.

Sürrealizm'in bu dürüstlükten vazgeçmeye, ya da şu veya bu kişi, "yaşamak zorunda olduğu" bahanesiyle onu terk etmekte özgür olduğunu düşünürken boş boş oturmaya niyeti yoktur. Bu "yetenek"lerle işimiz yok. Talep ettiğimiz, sanırız, bir kabullenme yaratmak için mutlak bir reddediş, ve kelimelere boyun eğmemek için, değişken ümitleri sürdürmek. Sırf uzakta, içine zayıf kaynaklarımızı, itibarımız ve şüphelerimizden artakalanları, güzel, hassas zücaciyeyle iktidarsızlık kavramını ve sözde ödevlerimizin saçmalığını dökmeye niyetli olduğumuz maden eritme kabının dibinde, yok olmayacak ışığı görmenin hazzı için her şey riske atılır mı, atılmaz mı?

Sürrealist çabanın ancak, bu günlerde çok az kişinin ilgilendiği, ahlaki sterillik koşullarında uygulanırsa başarılı olmayı umabileceğini düşünüyoruz. Bu koşullar olmadan, bazı şeylerin "olduğunu", aslında olabilecek olan diğer şeylerin ise "olmadığını" düşünmekten ibaret olan bu zihin kanserinin yayılmasını durdurmak imkansızdır. Bu şeylerin, birbirlerine karışması veya kendi sınırları içinde fark edilir şekilde birbirlerini etkilemesi gerektiğini öne sürmüştük. Mesele o noktada kalmak değil, sınırları çılgınca zorlamadan duramamaktır.

İnsan, birkaç utanç verici tarihi başarısızlığın kendisini yıldırmasına izin verse de, hala özgürlüğüne inanmakta özgürdür. Gelip geçen zorluklara ve engellerle karşılaşan gizli güçlerine rağmen, kendisinin efendisidir. Saklı olan kısa vadeli güzelliğin, ulaşılabilir ve ortaya çıkarılabilir olan uzun vadeli güzelliğin kokusunu almaz mı? Bırakın şairin bulduğunu iddia ettiği, aşkın anahtarını da arasın: ona sahiptir. Tehlikeli şekilde yaşamanın ve ölmenin geçici duygusunun üstünde yükselmek, sadece kendisine kalmıştır. Bırakın bütün sınırlamalara rağmen, tüm varlıkların ve her şeyin acımasızlığına karşı, intikam için düşüncenin silahını kullansın, ve bırakın

bir gün mağlup olduğunda – ancak dünya, dünya olarak kalırsa mağlup olacaktır – üzerine boşaltılan kasvetli kurşunları, bir selamlama salvosuymuş gibi karşılasın.

Üçüncü bir Sürrealist Manifesto

için Ön kavramlar ya da Başka bir şey

Şüphesiz ki, herhangi bir davaya tüm benliğini adayan bir adam olmak için, içinde çok fazla kuzey barındıran biriyim ben. Bu kuzey, benim gözümde hem doğal granit surlardan, hem de sisten yapılmıştır. Güzel olduğunu düşündüğüm bir varlıktan, her şeyi istemeye yatkın tutumuma bakarak, sistem denilen soyut yapılanmalara eşit hak tanıdığım sanılmasın. Coşkum sönüyor onların önünde ve aşkın artık beni kamçılamadığı da ortada. Elbette etkilenebilirim, fakat hiçbir zaman benim gibi bir adama bir şeyin ‘doğru’ diye sunulduğu o aldanma noktasına gözlerimi kapayacak kadar değil. Bu aldanma noktası, tam olarak öğretenin kendine çizdiği yol üzerinde yer almasa da, benim nezdimde, bu yolun başka insanlar tarafından sürdürülen uzantısında yer alır. Bir insanın gücü ne kadar büyükse, sınırları da o kadar dar çizilir; başkaları sundukları hürmetle ve bitmek bilmez çetrefilli aktiviteleriyle söz konusu insanı harap etmekten geri durmazlar. Bu iki yozlaşma sebebi dışında, her büyük düşünce belki de kendisinden farklı işleyen zihinlerle işbirliği içindedir ve bu insan yığınıyla ilişki içine girdiğinde değişmekten kurtulamaz. Bunu doğrulamak için elimizde yeterli kanıt da mevcut; modern zamanlarda Robespierre’in, Saint-Just’ün ilkelerini yüzsüzlükle kendilerine şiar edinen insanlar türedi, Hegelci öğreti aşırı sağcı ve solcuların elinde paramparça edildi, Katolikler ve gericiler sersemletici bir kendine güvenle Rimbaud’yu kendi oyunlarına alet etmeye çalışıyorlar. Daha da yakınlara gelirsek: Freud’un ölümü psikanalitik düşüncenin geleceğinin belirsizleşmesi için yeterli oldu ve bir kez daha, bir ölüm, özgürleştirici örnek bir aracın, bir zulüm ve baskı aracına dönüşmesine vesile oldu. Sürrealizm bile, yirmi yıllık bir yaşamdan sonra, saygınlığın ve ünün bedeli olan illetlerin gözlediği bir kurbana dönüşmekten kendini kurtaramadı. Bu hareketin içindeki bütünlüğü

korumak amacıyla alınan önlemler – genellikle pek sert bulunan (önlemler)- ne Aragon'un ne Avida Dollars'ın pikoresk* sahtekârlığını önleyebildi. Sürrealizm adı altında gerçekleştirilen açık ya da kapalı etkinlikleri – Tokyo'nun o sırrına erişilmez çaylarından, Beşinci Cadde'nin yağmurdan ıslanmış vitrinlerine kadar (her ne kadar Japonya ve Amerika savaşta olsalar da) –bu akımın kapsamı altında incelemek bir hayli güçleşti. Belirli bir yön verilerek yapılan şey, istenilen şeye çok az benziyor. En etkileyici insanların bile arkalarında bir hale bırakarak değil, toz saçan büyük bir bulut gibi gitmeyi bilmeleri gerekiyor.

İnsanlar, koşullarının farkında olmadıkları müddetçe, sadece toplumsal koşulları değil, insan olarak koşulları ve bu koşulların iğretiliği ve geçiciliği bahsettiğim; aslında bu koşul insan türünün aklımızla tasarlayabildiğimiz ölçüdeki etkinlik alanıyla kıyaslandığında gülünç denilebilecek bir süre; insanın birkaç basit içgüdüye kendisinden saklanarak boyun eğmesi, abartılan, yersiz biçimde yüceltilen gücü; kurbanı bir rutinin içine düşüren, toplumun önceden belirlenmiş çizgiler aracılığıyla denetimini sağladığı bir güç; dahası, her an yok olabilecek bir güç, düşünmeme (tek başına) ya da kötü düşünme gücüyle (tek başına ya da başkalarıyla birlikte), en az kendisine eşit bir güçle dengelenen bir güç; insanlar ısrarla kendilerine yalan söylemeyi sürdürdükleri müddetçe; fani ve ölümsüz, sebepsiz ya da sebepli kendilerine hâkim olan arasında, içlerinde kıskançlıkla korudukları 'biricik'i ve onun topluluk içindeki heyecan verici yayılmasının ayrımını yapamadıkları müddetçe; insanların bir kısmına Batı'da bir şeyleri iyileştirmek umuduyla risk alma yeteneği, bir kısmına da Doğu'da, ilgisizliğin kültürü bölüştürüldüğü müddetçe; insanların bir kesimi öteki kesimi takdir bile etmeden sömürdüğü müddetçe – çünkü bu iki kesim arasında asıl Tiran paradır; para bu iki kesim arasında kendi kuyruğunu ısıran bir yılana ya da bir bomba fitiline benzer; İncil bir elde, Lenin öteki elde, hiçbir şey bilmeden her şeyi bildiklerini sanmayı sürdürdükleri müddetçe; karanlık gecelerde gezginler kahinlerin yerini almayı başardıkları müddetçe; (şunu da belirtmeliyim: her şeyi bildiğini iddia edecek son kişi olabilirim) ve sanırım bunların yanında daha sıralanabilecek birçok '…müddetçe' vardır; konuşmaya gerek yok ve birbirimizle çatışmaya daha da az gerek var, aşk olmayan her şeye sırt çevirmeden aşık olmaya daha da az gerek var; ölmeye daha da az gerek var ve - ilkbahar dışında, hala gençliğin hayalini kuruyorum, çiçek açmış ağaçları, bütün bu kınanan şeyler yaşlılarca kınanan şeyler-, o harika sokak rastlantılarını (

New York’unkileri bile) hayalini kuruyorum, yaşamaya daha az gerek var. ‘Var’ – Apollinaire’in son şiirlerinde tekrar ve tekrar bulunabilen bu iyimser şükran formülünü düşünüyorum; bu esnada Güney Amerika’nın kocaman, yıkık tebeşir kutuları arasında, kirpiklerinin gölgesinde dolaşan, bakışlarıyla insana savaşın anlamın unutturan büyülü bir kadın var; Yeni Gineliler var, savaşta en ön sıralarda yer alan, gökyüzünde onlara sunulan gösteriye iyice kapılmış – sanatları içimizden kimilerini ama en çok Roma ve Mısır sanatını etkilemiş- Yeni Gineliler var; - Affedin, onların sahip oldukları tek şey üç yüz çeşit cennet kuşu- söylenene bakılırsa ‘iyice tadını çıkartıyorlarmış’ bu bedava gösterinin, beyazlarla sarılara ancak yetecek kadar zehirli ok kalmış ellerinde, gün batımında limanlarda tekrarlanan toplantılarla kendilerini tanımlamaya çalışan gizli örgütler var; Martinik’te, Eluard ve onun yazdıklarına benzeyen nakaratlara ara vermiş, bugün bizim ihtiyacımız olan türden şiirler yazan, mıknatıslı ve kara dostum Aimé Césaire var. Bir de topraktan yeni çıkmış, bakanın saçları dışında bir yerlerini göremedikleri liderler var, onları gören herkes aynı şeyin oluşunu yeniden görmek için yapılan değişimlerin korkusunun üstesinden gelecek bu çimenlerin ne türden çimenler olduğunu soracak. Bu kafalar, dünyada bazı yerlerde filizlenmeye başlamışlardır kuşkusuz- tüm yönlere yorulmadan bakmaya devam edin. Bu liderlerin kim olduklarını, nereden geldiklerini, tarihsel anlamda ne ifade ettiklerini bilen yok- belki kendilerinin bildiklerini sanmak bile fazla iyimser bir sanıdır. Fakat şimdiden aramızda oldukları kesin; günümüzün hengâmesine, toplumu benzersiz biçimde sarsan dinsel ve ekonomik krize bakarak, bu önderlerin sistem aracılığıyla bildiğimiz ürünler olduklarını sanmak hata olur. Şüphesiz ki, tahmin edilebilir bir çevreden geliyorlar: yine de talepleri uğruna kendi sıkı sıkıya bağlı programlarını üretmek zorunda olacaklardı, partilerin bugüne kadar hiçbir şey yapmak istemedikleri programlardı bunlar – aksi takdirde yakın zamanda barbarlığın pençesine yeniden düşeceğiz. Sadece insanların birbirlerini sömürmesi bir son bulmamalı, aynı zamanda ‘Tanrı’ denen o saçma ve insanın sabrını tüketen belleğin insanı sömürmesi de bir son bulmalı. Kadın ve erkek ilişkilerindeki sorunlar, her türlü ikiyüzlülük ve tahammülsüzlük eğiliminden arınmış biçimde baştan ayağa gözden geçirilmeli. İnsanın pılısını pırtısını toplayıp, insanın yanına geçmesinin vakti geldi. Daha fazla zayıflığa yer yok; çocukça davranışlara, iğrenç ve rezalet fikirlere yer yok; cansızlığa tembelliğe yer yok; mezar taşları üzerinde daha fazla çiçeğe yer yok; iki beden dersi arasında

vatandaşlık dersine yer yok. Bu kadar hoşgörü yeter, gizli düşmanlara artık yer yok.

Partiler: çizgide olanlar ve olmayanlar. Peki ya benim dolambaçlı çizgim Heraklitos, Abelard, Eckhardt, Retz, Rousseau, Swift, Sade, Lewis, Arnim, Lautréamont, Engels, Jarry ve diğer birkaç kişiden geçiyorsa? Onlardan kendi amacıma uygun bir sistem oluşturdum; bu sistem kendi kişisel deneyimime direndiği ölçüde, yarının umudunu içeriyormuş gibi görünüyor gözüme.

Küçük Kâhinsel Ara

Kısa bir süre sonra cambazlar gelecekler; şimdiye dek görülmemiş, hem güneşin hem de ayın ışıklarını aynı anda emen, bir renkte işlenmiş giysilerle. Bu rengin adı özgürlük olacak; gökyüzü mavi ve siyah bayraklarını parçalayacak çünkü ilk defa tam olarak elverişli bir rüzgar ulaştı ve bunu fark edip yelkenleriyle yola çıkanlar daha önceki seyahatlerin bir tuzaktan ibaret olduğunu anlayacaklar. Ve insanlar, yabancılaşmış düşünceleri, zamanımızın zalimce çekişmelerini, Meduse'ün salından kurtulanları gemisine alan Kaptan Argus Brikin'in bakışıyla seyredecek. Ve herkes biraz aydınlatıldığında, aslında zincirlerden oluştuğunu göreceği bir ejderhanın koruduğu büyük uçuruma başı dönmeden bakabildiğine şaşıracak. İşte oradalar, en yukarıya çıkmışlar. Merdivenlerini uzaklara dayamışlar, artık onları kimse tutamaz. Işından da hafif, eğik bir halı üzerinde, bir zamanların kâhin kadınları bize doğru geliyorlar. Badem yeşili taşlarla parçalanmış giysileri ve dağılmış saçlarının oluşturduğu gövdeden yükselen, hiç ağırlıksız salınan büyük parlak gül bezek; işte gerçek yaşamın çiçeği sonunda açıyor. Daha önceki tüm yönelimler önemsizleşiyor, alan artık serbest; düşünsel düzeyde serbest. Onur noktası, şu iki çizgiyi aynı anda açıklayan bir kuyrukluyıldız hızıyla ağıyor: karşı cinsin varlığının seçimi için yapılan dans ile, insanoğlunun ölümünden sonra da kendilerine karşı sorumlu olduğuna inandığı yeni gelenlerin gizemli galerisi uğruna düzenlediği geçit. Bunun dışında, insanlar için başka bir görev göremiyorum. Tüm sahtelikler demetinden bir başak, nasıl olsa kendini sıyırıyor, mühim olan uçarken yakalayabilmek onu; bu kendine söz verdiği yegâne maceranın tek yoludur; ne kitapların derinliklerinde yazar, ne de esintiyi artık yalnızca kıyıdaki banklarında değerlendiren yaşlı denizcilerin bakışlarında. İnsan kendisinden kaynaklanmayan bir emre itaat etmiş, ne anlamı olabilir bunun? Bugünün gerçekliğiyle, ondan daha iyi olmayan umutlu bir yerin gerçekliği; insan bu etrafını çeviren zavallıca ağdan kurtulmalıdır. Her dolu dakika, içinde yüzyılların topal, kırık tarihinin yadsınmasını taşır. Başlarımızın üzerindeki o alev gibi parlayan sekizleri döndürmeye kendini adamış olanlar bunu ancak saf güçle başarabileceklerdir.

Günümüzdeki tüm sistemler, sebepleriyle üzerinde düşünülünce, bir marangozun tezgahındaki aletlerden başka bir şey değildirler. Bu marangoz sensin. Bu aletlerin biri dışında hiçbirini kullanmamak ya da mesela çekiç kullanmanın hatalı ve saçma bir durum olduğunu öne sürecek kadar rendeye bağlanmak için, maalesef ki delilikten kudurmuş olmak gerekir. Oysa, her seferinde bir ayrımcı, Fransız ya da Rus devrimini “baba nefreti” (bu durumda söz konusu olan, düşen hükümdar) ya da Mallarmé’nin yapıtını zamanının “sınıflar arası ilişkileri” ile doyurucu biçimde açıklayabileceğini sanıyor. Eklektizmin hiçbir türü olmadan, her duruma uygun görünen bilgi aracına başvurmakta özgür olabilmeli insan. Yerkürenin bugün tanık olduğumuz türden ani bir sarsıntısı, tarihin en yakın evresinde insanlar üzerindeki çekici güçleri oldukça büyük olmuş, belirli bilgi biçimleri zorunluluklardan olmasa bile, en azından yeterliliklerinden şüphe duymamıza yetiyor. Kanıt olarak ise şu noktaya işaret edebilirim: birbirlerinden çok farklı olsalar da günümüzün en uyanık, en cesur figürleri arasında yer alan Bataille, Caillois, Duthuit, Masson, Mabille, Léonora Carrington, Ernst, Etiemble, Péret, Colas, Seligman, Hénein; her biri aynı kaygıya, şu soruya hızlı bir yanıt verme kaygısında: “Sosyal söylen olmadan, toplum da olamaz.” istemi hakkında ne düşünmek gerekir; arzulanabilecek bir topluma uygun düşecek söyleni seçmeye ve benimsemeye, bunu topluma zorla empoze etmeye ne hakkımız var? Bu noktada, Ortaçağ Felsefesine olduğu kadar “melun bilimlere” (ki melun şiir sayesinde bu bilimlerle sözsüz, örtük bir bağ korunmuştur hep) duyulan ilginin bu savaş sırasında tekrar uyandığını söyleyebilirim. Ayrıca şunu da belirtmeliyim ki, dünyanın değişimi uğruna savaşlarını sürdüren, bu değişimin de sadece dünyanın ekonomik durumunun değişimiyle gerçekleşeceğine inananların kendi akılsal sistemlerine içlerinden yöneltilen ültimatoma benzer şey ulaştı; pekala, sistem beni gücünle ele geçirmişsin, sana ruhumu ve bedenimi vermişim fakat bana söz verdiklerinin hiçbiri bana henüz ulaşmadı. Ayağını denk al. Beni kaçınılmaz olduğuna inandırdığın şey hala görünürde yok ve görünen o ki bazı engellere takıldığına inanabilecek duruma gelebilir insan. Eğer bu son savaş ve bu savaşın sunduğu birçok olanak da boşa giderse, senin bir parça kendini beğenmiş olduğunu düşünmek zorunda kalacağım; ya da kim bilir sende temel bir bozukluk olduğunu, kendimden bile saklayamayacağım. Zavallı ölümlülerin şeytanı yerine göndermeleriyle övünmeleri, söylenene

bakılırsa, şeytanın en sonunda insan kılığında kendini göstermeye karar vermesine sebep olurmuş, bu da öyle bir durum.

Gerçek şu ki, 20. yüzyılın sonunda, gençlik yıllarında yaptığım gibi, her türlü konformizme karşı çıkma mecburiyetini duyuyorum ve bu karşı çıkmaya çok belirgin bir Sürrealist konformizmi de dahil ediyorum. Doğrusu günümüzde, pek çok tablo kendinden hiçbir şeyi feda etmeyi göze almamış, Chirico'nun, Picasso'nun, Ernst'in, Masson'un, Miro'nun, Tanguy'nin (ve gelecekte de Matta'nın) sayısız izleyicisinin öykünmelerinden edindikleri sözde değerler göz boyamaya çalışıyor; sanat dünyasında ancak birisinin yaşamını riske atarak yolculuğa çıkılabileceğinin, izlenecek yolun asla korkuluklarla çevrili bir yol olmayacağını, her sanatçının Altın Post'u tek başına araması gerektiğini bilmeyenlerin sözde tabloları.

Her devirden çok günümüzde, 1942'de, muhalefet ilkesinin güçlendirilmesi gerekiyor. Başarıya ulaşmış her düşünce, yıkıma hızla sürüklenir. Şu gerçeğe tam olarak inanması gerekiyor insanın; belli bir konuda genel bir görüş birliğine varılmışsa, bireysel direniş hapishaneden çıkış için tek anahtardır artık. Fakat bu direniş aydınlatıcı ve belirgin olmalı. İçgüdüsel olarak kendisinden daha kalabalık bir meclisin oyuna karşı çıkmaya açıkça karar veremeyen bir meclisin oybirliğine, karşı çıkacağım kesin, fakat şu da kesin ki; yine aynı içgüdüyle oyumu insanı özgürleştirmek için çabalayan ancak henüz kesinlikler tarafından test edilmemiş bir yol izleyen, yükselen kişilerden yana kullanacağım. Doğrunun, idrak edilmek için değil, sadece kölesine gülermiş gibi ortaya çıktığı tartışılmaz olan tarihsel süreç göz önüne alınırsa, sürekli yenilenen, bir kaldıraç gibi hareket eden azınlığı neden desteklediğim anlaşılır: benim en büyük amacım, benden sonrakilere, bu azınlığın kuramsal anlamını sonsuza dek aktarılabilir biçimde bırakmak olurdu.

Duchesne Baba’nın Dönüşü

Duchesne baba oldukça dinlenmiş gözüküyor. Fiziksel ve ahlaksal anlamda, ne tarafa dönse, kokarcalar bu yürüyüşün kraliçeleri olmuş. Eski yıpranmış kabuklardan üniformalarıyla Paris kahvelerinin teraslarındaki nazik beyler, zaferle geri dönen, tekmelerle zorla trene bindirilen Sistersiyen ve Trapistler, elli gramlık at ciğeri olmak için – ve daha sonra aynı ciğeri iki yer elması karşılığında geri vererek- banliyölerde sabah erkenden alfabetik sıraya girip bekleyenler, - bu arada sen, paranla, Lapérouse’da, listeye bile bakmadan; cumhuriyet döküme gönderilmiş böylece senin en büyük sembolik çaban geri gelip senin yüzüne tükürebilir ve bütün bunla güya donmuş bıyıklı bir adamın gölgede kusmaktan kravatını fırçalayan adamın gözü altında olur- itiraf edin, hiç de kötü değil! Fakat, kahretsin ki, başaracağız, başaracağız, mutlaka başaracağız! Bilmem, o üç kuruşa sattıkları, yağmur yağınca da bedavaya verdikleri zarif çizgili kumaşı; içinde donsuzların cinsel organlarını, denizin sesiyle sallandırdıkları kumaşı bilir misiniz? Son zamanlarda pek giyilmiyordu ama kahretsin, tekrar moda oluyor, hem de fena halde moda olacak yakında. Tanrı şu anda bize küçük erkek kardeşler yapmakla uğraşıyor, denizin sesiyle bize geri gelecekler. Saint-Ouen kapısından, Vanves kapısına kadar olan bütün süprüntüyü süpüreceğim ve bu sefer söz veriyorum; Yüce Varlık adına beni susturamayacaklar, bütün bunlar çok sıkı kurallara göre gerçekleşmeyecek, sana evde kalmanı ve açlığını önemsememeni buyuran o umursamaz!, kitapları yutmayı reddetmenin vakti geldi artık. Kahretsin, kafanı kaldır ve sokağa bak – ne kadar tuhaf, belirsiz ve korunmalı değil mi? Oysa senin olabilir, harika bir şey bu!

Evrensel zeka şüphesiz hiçbir zaman insana bahşedilmediği ve evrensel bilginin insanlar içindeki paylaşım süreci kesildiği sürece, bir dahinin araştırma alanını ve dolayısıyla yetkileri dışında kalan alanını aşan konular üzerindeki talepleri hakkında şüphe duymak en iyisi. Büyük matematikçi, terliklerini giyip, gazetesine daldığında, davranışlarında hiçbir özel ihtişam yoktur. Ondan tek isteyebileceğimiz şey, sabit saatlerde matematikten bahsetmesidir. Hiçbir insan omzu tüm bilimi taşıyamaz. İnsanlar başta “tüm bilimin” Tanrı’nın bir niteliği olduğunu iddia ettiler ve “Tanrı’nın sureti” ne göre yaratıldığına inanan insan bu tüm bilime özenmeye zorlandı. Bu iki

saçmalığa da aynı anda son vermenin vakti geldi. İnsanın izin verdiği ya da emrettiği hiçbir şeye kesin ve dokunulmaz gözüyle bakılamaz; ve “kült” olan daha tanrısallaştırılmış istemlere boyun eğmeyi gerektiriyorsa, daha az “kült” olur. Bu çekincelerin doğal olarak istenmiş bir bağımlılığa ve saygının aydınlatılmış biçimlerine karşı işlemesini engellemek gerekir.

Bu bağlamda, bana karşı çıkılacağı kesin, ben bu mistisizm hakkındaki suçlamalara kulak bile asmıyorum, usumu onun nerede olduğunu merak etmekten kimse alıkoyamaz, insanı, ilk olarak kendi varlığıyla övünmesinin, yaratımın vazgeçilmez kralı olmadığına ikna etmenin kötü bir fikir olmadığını düşünüyorum. Bu fikir, bana en azından şiirdeki dengeler hakkında birkaç bakış açısı; bu fikri veren gerçek ise ister istemez, bir tür dolaylı etkinlik kazandırıyor.

Kendine tamamen hâkim, en yetkin ve alanındaki tüm engelleri aşmak için en uygun olan rasyonel düşünce, alanının dışında tatbik edildiği vakit bana hep en tuhaf basmakalıp bencillikler hoş görülebilecekmiş gibi geliyor. Bahsettiğim şaşkınlığı ilk olarak düşüncesinin gücü ve genişliği açısından eşsiz birisiyle konuşurken yaşadım. Meksika’da, Patzcuaro’daydık: yirmi kafesten yükselen alaycı kuşların çığlıkları arasında, çiçeklerle bezenmiş verandaya tepeden bakan avlu boyunca ileri-geri yürüyüşümüz gözümün önünde canlanıyor. Devrimizin en önemli birkaç olayını yönetmiş, sinirli ve güzel eli, çevremizde merakla gezinen köpeği okşayarak dinleniyordu. Köpeklerden bahsetti ve ben bu esnada dilinin kusursuzluğunu nasıl yitirdiğini, titiz bir dikkate sahip zihninin, yavaş yavaş nasıl gevşediğini fark ettim. Kendini sevgiye teslim etmiş hayvanın, doğal iyiliğinden ve hatta herkes gibi, bağlılığından bahsetti. Ancak insanlar söz konusu olduğunda bir anlam kazanabilecek duyguları, hayvanlara yakıştırmanın şüphesiz ne kadar keyfi bir şey olduğunu anlatmayı denedim; bu durumda sivrisineğin bilinçli bir merhametsizlikle, ıstakozun kasıtlı gericilikle suçlanmasının önlenemeyeceğini anlatmaya çalıştım. İçerlediği ve benim argümanlarımın yolunda ilerlemek istemediği kesindi: ısrar etti – ve bu zaafı, geri dönüp bakınca kendini insanların davalarına tüm varlığıyla adayışına karşılık, insanların ona tanıdıkları trajik kaderi düşününce, benim için daha dokunaklı bir anlam kazandı- bu köpeğin, kelimenin tam anlamıyla ona karşı dostluk duymasına ne kadar önem verdiği belli oluyordu.

Fakat ben yine de, hayvanların dünyasına yöneltilen bu antropomorfik bakışın, hiç iyi olmayan, kolaya kaçan bir düşünüş biçimini ele vermek konusunda ısrarcıyım. Hayvanların dünyasını anlayabilmek için pencerelerin boylu boyunca ütopik manzaralara açılması hususunda, hiçbir sakınca görmüyorum. Yaşadığımız devire benzer bir devirde, Cyrano de Bergerac'a, Gulliver'e özgü tüm yolculuklar, amacı çağın geleneksel tüm düşünce biçimlerine meydan okuyan tüm düşünceler, yokluğunu somut biçimde hissettiklerimizin hepsi hoş görülebilir. Biraz dolaştıktan sonra, terk ettiğimiz ülkeden daha sıkı denetlenen topraklara varmanın müthiş ihtimalini de hesaba katmak gerekir; sizi bugün davet ettiğim yolculuk bu değil elbette.

Büyük Saydamlar

İnsan belki de evrenin merkezi falan değildir. Hatta daha da ileri gidersek, hayvansal aşamada insana kendi davranışının tuhaflığı kadar tuhaf gelebilecek su sineği ya da balina gibi yaratıkların var olabileceğini söyleyebiliriz. Bu yaratıkların, hayal edilebilecek herhangi bir gizleme sayesinde insanın duyumsal sisteminden kaçabilir olmalarına hiçbir engel yok; zaten bu gizlenme ihtimali biçim teorisi ve taklitçi hayvanlar üzerinde yapılan çalışmaları doğrular nitelikte. Her ne kadar bu fikir insanı kendi evreninin sabit koşulları içinde yorumlamaktan öteye gidemeyecek olsa da,- tıpkı karınca yuvasına bir tekme attıktan sonra karıncayı altından tasarlayabileceğini sanan çocuk gibi- önünde sonsuz bir kurgusal alan uzanıyor bu düşüncenin. İnsanın gücünün sadece kurban ya da tanık olmaya yettiği kiklos tipi rahatsızlıklar ya da bugüne kadar ulaşmış, üzerinde son derece yetersiz yorumların öne sürüldüğü, savaş gibi durumlar düşünülünce, şu seçenek hiç de akıldışı gözükmüyor: en gözü pek tümevarım yönetiminden asla sapmayacak geniş kapsamlı bir işin içinde, bu türden varsayımsal yaratıkların, (kendilerini bize ancak gizemli bir biçimde, biz korkarken ya da olasılıklara açıkken gösteren) yaratıkların yapıları ve tabiatlarını inanılır kılacak noktaya kadar inceleme olanağı.

Sanıyorum ki, bunları söylerken Novalis’in şu tespitinden pek de uzaklaşmıyorum: “Gerçekte, parazitleri olduğumuz bir hayvanın içinde yaşıyoruz. Bu hayvanın yapısı bizimkini, bizimki de onunkini belirliyor.” Ve William James’in şu düşüncesiyle de uyum içinde olduğumu düşünüyorum: “Kim bilir, belki de, doğa içinde, varlıklarının farkında bile olmadıklarımızın yanında, evlerimizde beslediğimiz kedi ve köpekler kadar bile küçük bir yer kaplamıyoruzdur.” Bilginler bile bu görüşü yalanlamıyorlar: “Belki de etrafımızda, bizlerle aynı düzeyde yapılanmış fakat bizlerden farklı yaratıklar, mesela albüminleri düz olan insanlar dolaşıyordur.” Emile Duclaux, Pasteur Enstitüsü’nün eski müdürü, böyle söylüyor.

Yeni bir söylen mi? Bir seraptan kaynaklandığına inandırmamız gerekir mi o canlıları, yoksa kendilerini görünür kılmaları için onlara bir şans verilmesi mi gerekir?

ALTIKIRKBEŞ MANİFESTO KİTAPLIĞI

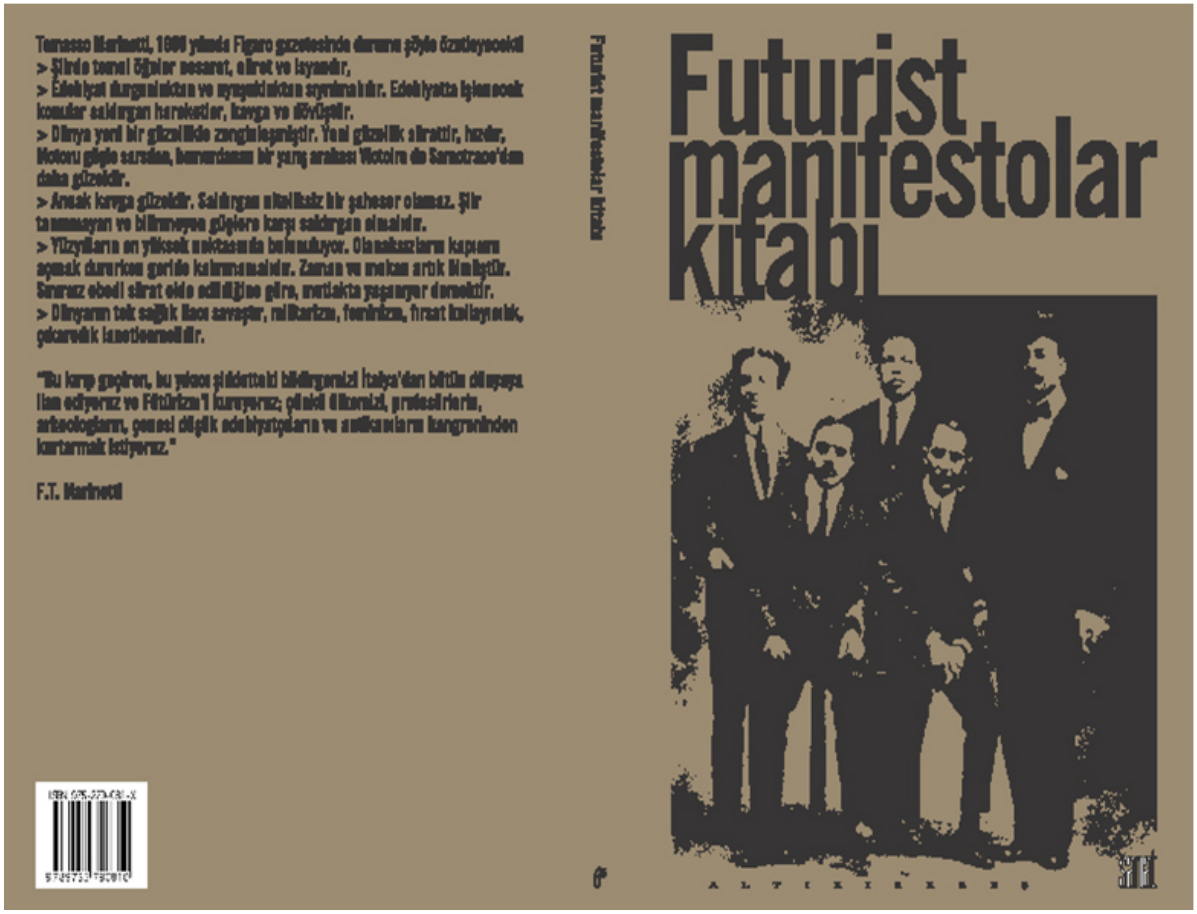

Türkçede ilk defa Fütürizmin tüm manifestoları bir arada…

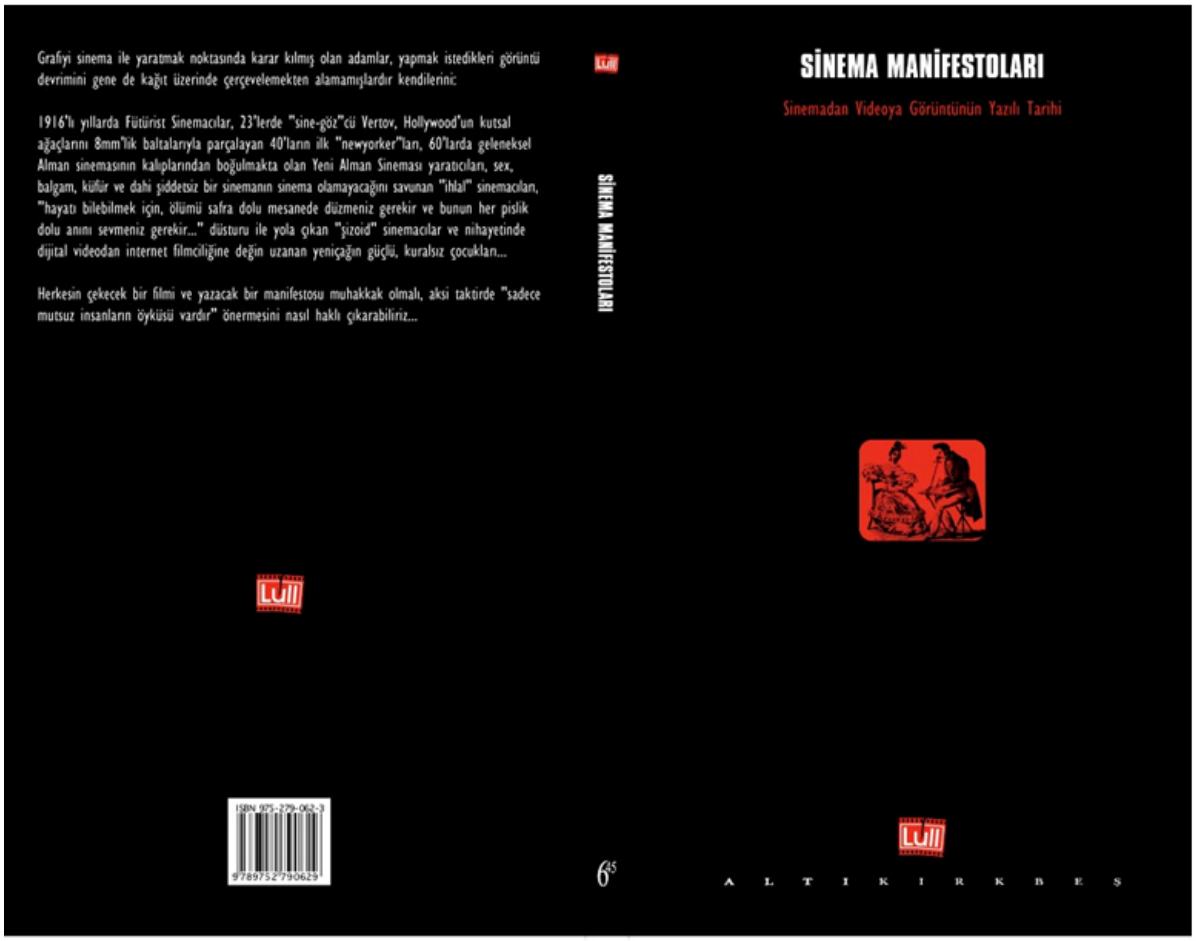

Sinemanın pulp kültüründen felsefi boyutuna dek yeraltından popüler vizyona kadar manifestosal sunumu..

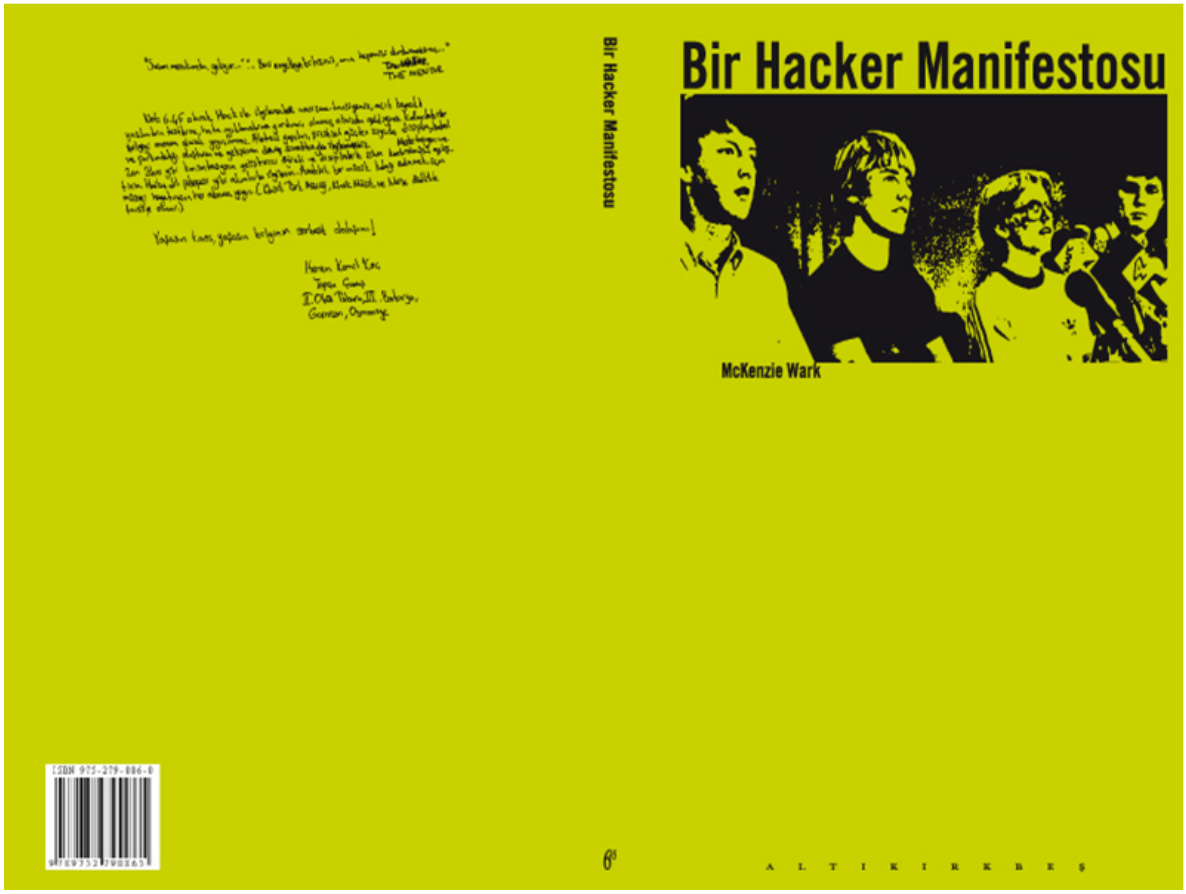

Yeni kavramlar, yeni terimler ve düzene yepyeni bir saldırı, “hack”in gerçek doğasına gizli Marxist bir yenidenlik yolculuğu.

Sadece Tizara’nın değil tüm dadaistlerin manifestolarını bir araya getiren bir çalışma.

[1]* Dostoyevski, Suç ve Ceza - Çev. Ali Şan, Cem Yayınevi 2002

[2]* Pascal

[3]* Barrès, Proust

[4]* Rüyanın derinliğinin göz önüne alınması gerekir. Ben, çoğu zaman yalnızca en yüzeysel katmanlarından bulup çıkarabildiklerimi anımsıyorum. Rüya üzerine kafa yorarken en çok hoşuma giden, uyanık halde yüzeyin altına gömülen tüm şeyler, önceki günün akışı sırasında yaptığım işler hakkında unuttuğum her şey, koyu ağaç yaprakları, aptal dallardır. Benzer şekilde, “gerçeklik”te de düşmeyi yeğlerim.

[5]* Hayal ürünlerinin en mükemmel tarafı, şeylerin artık hayal ürünü olmaktan çıkmasıdır: Yalnızca gerçeklik vardır

[6]* Breton, Fontaine = Pınar ile çevrilemeyecek bir kelime oyunu yapmış-ç.n

[7]* Bkz: Les Pas perdus, N.R.F tarafından yayımlanmıştır

[8]* Nord-Sud, Mart 1918.

[9]* Şayet bir ressam olsaydım, şüphesiz bu görsel tasvir benim için diğerinden daha büyük önem taşıyacaktı. Büyük olasılıkla, olayı belirleyen şey benim önceki yatkınlıklarım olmuştu. O günden beri, dikkatimi isteyerek benzer hayaletler üzerinde yoğunlaştırma fırsatım oldu ve bunların da tamamıyla işitsel fenomenler kadar aşikâr olduğunu biliyorum. Elimin altında bir kalem ve beyaz kâğıt bulunsaydı, bunların taslağını ana hatlarıyla yapabilirdim. Burada bir kez daha, bunun resim çizmek değil, yalnızca taslak yapmak meselesi olduğunu tekrarlamak isterim. Bu şekilde, bir ağacı, bir dalgayı, bir müzik aletini hâlihazırda en kabataslağını dahi yapmaktan aciz olduğum her türlü nesneyi resmedebilirdim. Yolumu tekrar bulabileceğime ikna olmuş şekilde, ilk bakışta hiçbir yere çıkmıyormuş gibi görünen bir satırlar labirentinin içine dalardım. Ve gözlerimi açmamla, “hiçbir zaman görülmemiş” bir şeyin çok güçlü olan etkisinin altında kalırdım. Söylemekte olduğum şeylerin kanıtı pek çok kereler Robert Desnos tarafından sunulmuştur: İkna olmak için yalnızca birkaç çiziminin (Romeo ve Juliet, Bu Sabah Bir Adam Öldü, vb.) bulunduğu Feuilles libres dergisinin 36’cı sayısına göz gezdirmek yeterlidir; bunlar söz konusu dergi tarafından bir delinin çizimleri olarak yorumlanmış ve bu şekilde yayımlanmıştır.

[10]* Knut Hamsun, başımdan geçmiş olan bu tür bir açığa çıkma anını açlığa yoruyor ve haklı olabilir. (Doğrusu, hayatımın o döneminde her gün yemek yemiyordum

[11]* Knut Hamsun - Açlık, Çev. Ahmet Cemal, Can Yayınevi 1984

Appolinarie, Chirico'nun ilk resimlerinin senestetik bozuklukların (migren, kolik vb.) etkisi altında yapıldığını öne sürmüştür.

[12]* Kendime ilişkin düşüncemin yanılmazlığına gitgide daha çok inanmaya başladım ve bu fazlasıyla adil sayılabilir. Yine de insanın dışarıdan gelen ilk dikkat dağınıklığının merhametine kaldığı bu düşünce yazımında birtakım "patlamalar" olabilir. Aksini iddia etmek bizim açımızdan bağışlanamaz bir hareket olacaktır. Tanım itibarıyla, düşünce güçlüdür ve kendisini kolay kolay hataya düşerken yakalamaz. Bu aşikâr zayıflıkların sorumluluğu, düşünceye dışarıdan gelen telkinlere yüklenmelidir.

[13]* Ve ayrıca Thomas Carlyle tarafından Sartor Resartus'ta ([Kitap III, Bölüm VIII, "Natural Supernaturalism" - Doğal Süpernatüralizm] da kullanılmıştır, 1833 – 34

[14]* Ayrıca, bkz: L'Ideorealisme, Saint-Pol-Roux.

[15]· Aynı şeyin bazı filozoflar ve ressamlar için geçerli olduğunu söyleyebilirim; ikinci gruptakiler arasında geçmişteki ressamlardan Uccello'yu ve modern çağın ressamlarından Seurat, Gustave Moreau, Matisse (örneğin, "La Musique'de), Derain, Picasso (şimdiye kadar en katıksızı), Braque, Duchamp, Picabia, Chirico (bu kadar uzun süreli bir hayranlık yaratmayı başarmıştır), Klee, Man Ray, Max Ernst ve bizlere çok yakın olan André Masson gibi isimleri gösterebiliriz)

[16]* NOUVELLES, HEBRIDES, DESORDRE FORMEL, DEUIL POUR DEUIL

[17]* Kaynak metinde İngilizcede Ben sözcüğüne karşılık gelen "I" harfi kullanılmıştır.-ç.n

[18]* Kaynak metinde Türkçede karşılığı bulunmayan "it is raining" örneği verilmiştir.-ç.n

[19]* Hastanın kendisine söylenen sözleri anlamsız şekilde aynen tekrarlaması.-ç.n

[20]* Baudelaire

[21]* Jules Renard’ın yapıtındaki imgeleri karşılaştırın

[22]* (*Şunu unutmamalıyız ki, Novalis’in formülüne göre “gerçek olaylara paralel şekilde akıp giden bir dizi olay vardır. İnsan ve koşullar genellikle olayların ideal sırasını değişikliğe uğratır, kusurlu görünmelerinin nedeni de budur. Aynısı Reformasyon’da da olmuştu; karşımıza Protestanlık yerine Luthercilik çıktı.”)

[23]* Hükümet raporu’nun İngilizcedeki karşılığı white paper olduğundan çeviride kaybolacak bir kelime oyunu yapılmıştır-ç.n

[24]* Genel anlamıyla sorumluluk kavramına ve bireyin sorumluluk derecesini belirleyen tıbbi-hukuki etkenlere ilişkin olarak besleyebileceğim çekinceler her ne olursa olsun ve benim açımdan herhangi türden bir ehliyet prensibini kabul etmek her ne kadar güç olsa da, Sürrealist karakteri gün gibi aşikâr olan ilk cezalandırılabilir suçların ne şekilde yargılanacağını bilmek isterdim. Sanık aklanacak mı yoksa hafifletici sebepler nedeniyle sadece lehte düşünme hakkı mı kullanılacak? Günümüzde Basın’ı yöneten kanunları ihlalin hemen hemen hiçbir baskı altında tutulmaması üzüntü verici bir durumdur; çünkü şayet böyle olmasaydı çok yakında şu türden bir davayla karşılaşabilirdik: Sanık, halkın ar ve ahlak duygularını incitici nitelikte bir kitap yayımlamıştır. Birçok “pek saygın ve onurlu” vatandaşı ona karşı bir şikâyette bulunmuştur ve ayrıca, iftira ve karalama ile suçlanmaktadır. Orduyu küçük düşürme ve hakaret, cinayete, tecavüze vb. teşvik gibi kendisine yüklenmiş diğer pek çok türde suç söz konusudur. Üstüne üstlük, sanık ifade edilen suçların çoğunu suçlayan kişilerle birlik olup “açıkça lanetlemek” bakımından hiç zaman kaybetmemiştir. Tek savunması, söz konusu kitabın onu imzalayan kişi nezdinde herhangi bir erdem veya erdem eksikliği meselesine meydan vermeyen bir Sürrealist terkipten başka bir şey olmaması nedeniyle kendisini bu kitabın yazarı olarak düşünmediğini iddia etmesidir; dahası, tek yaptığı akabinde hiçbir fikir beyan etmeden bir belgeyi kopyalamak olmuştur ve kendisi de en azından davayı yöneten yargıç kadar suçlanan metne yabancıdır.

Sürrealist yöntemler oldukça geniş bir alanda kabul görmeye başlar başlamaz, bir kitabın yayımlanması konusunda geçerli olan şey, pek çok başka eylem açısından da geçerli olacaktır. Bu meydana geldiğinde, tüm mahkemelerimizin ve talihsizliklerimizin kaynağı olan yaygın ahlak anlayışının yerini yeni bir ahlak anlayışı almalıdır.

[25]* Rimbaud

[26]* Yine, yine... Kesinlikle bu konunun derinliklerine inmemiz gerek. Bugün, 8 Haziran 1924'te saat bir sularında bir ses bana şöyle fısıldadı:"Béthune, Béthune." Bunun anlamı neydi? Béthune'a bir kez olsun gitmemiştim ve Fransa haritası üzerinde bulunabileceği yere dair sadece son derece müphem bir fikre sahibim. Béthune, bana hiçbir şey çağrıştırmıyor; hatta Üç Silahşörler'in bir sahnesini bile. Belki de, beni bekleyen bir şeyin bulunduğu Béthune'a gitmem gerekirdi; bu, gerçekten de çok kolay olacaktı. Birileri bana Chesterton'ın bir kitabındaki, belirli bir kentte aradığı kişiyi bulmak için à çok küçük bir ayrıntıyla dahi olsa, dışarıdan baktığında ona bir şekilde anormal görünen evleri çatısından mahzenine kadar köşe bucak arayan bir dedektif kahramandan söz etmişti. Bu da, diğerleri kadar iyi bir sistem. Benzer şekilde, 1919 yılında Soupault kapıcıya Phlippe Soupault'nun gerçekte orada yaşayıp yaşamadığını sormak için pek çok binaya girmişti. Tahminimce, olumlu bir cevap onu şaşırtmayacaktı. Gidip, adamın kapısını çalacaktı.)

[*] energumen: sahip olması gerekenin üzerinde bir güce sahip insan. (ç.n.)

[*] Hatta mı? diyecek insanlar. Aslında gerektiği kadar yavaş biçimde –böylece Sürrealizm'in şiir uzmanları, sanat eleştirmenleri ve dar görüşlü psikologları sinirlendiren belirli bir biçimde entelektüel merakının tadını da kaçırmadan–, ani bir patlama olmadan, işçilerin düşünce biçimine doğru –ki tanım itibariyle sınıf mücadelesi için duyulan devrimci kaygının beraberinde getirmediği bir dizi girişimde bizi takip etmeye eğilimlidir– hareket etmek bize kalmış. Toplumun tek ilginç parçasının sistematik olarak diğer parçanın başının ne yaptığı bilgisinden yoksun bırakıldığı gerçeğine üzülen ilk biziz. Kendini yalnızca kurtuluşuyla bağlantılı fikirlere adayacak zamanı var, bu da onun çabuk bir güvensizlikle, isteyerek veya değil, kendi alanının dışında üstlenilen her şeyi karıştırmasına neden oluyor. Çünkü sosyal problem sadece ortaya atılan problemden ibaret değil. Bu yüzden Sürrealizm'in kendi takdire değer etkinlikteki düşüncelerinden az da olsa sapmaması şaşırtıcı değildir. Gençliğin bir bölümü ağır işlerde çalışır, diğer az çok alaycı bölümü de onları izler. Bunun karşılığında başlangıç olarak, yalnızca vicdani ilkelerle silahlanmış bir grup adam –zengin ailelere mensup olmaları onların da fakirlik karşısında zenginliği seçeceği anlamına gelmez– kesin ayrıcalıkların eşiğinde durmak dışında ne yapabilir? En içten arzumuz, şaşırtıcı bulduğumuz fikirlerden oluşan bir çekirdeği bu insanların erişebileceği bir noktada tutmak. Bu arada bu fikirlerin amaca ulaştıracak

araçlardan amacın kendisine dönüşmemesi için dikkatli olmamız gerekiyor. Amaç, kendimize rağmen ait olduğumuz bir sınıfın taleplerinin tamamen yok edilmesi olmalıdır ve bunları kendi içimizde yok etmeden dışımızda da yok edemeyiz.

[*] “Ve her neyse, devrimin canı cehenneme!” Sürrealist grubun üyesiyken söylediği tarihi söz. – Şüphesiz.

[*] Daha kesin olamazdım: bu satırlar La Révolution Surréaliste’de ilk çıktığından beri öyle bir lanetleme korosunun hedefi oldum ki, bütün bunlarda övünebileceğim bir şey varsa o da bu kitlesel katliamı bir süreliğine ertelemiş olmamdır. Uzun zamandır açık olduğumu bildiğim tek suçlama, şüphesiz fazla hoşgörülü olmamdır: gerçek arkadaş çevrem dışında bunu belirten açık görüşlü insanlar da oldu. Belirli bir etkinlik veya etkisizlik konusunda kişisel mazeretler işin içine girince zaman zaman aşırı derecede toleranslı olduğum doğru. Genel olarak varsayılan bazı fikirler şüphe konusu olmadıkça, –bunu dürüstçe söyleyebilirim– şunun hakaretlerini, bunun tuhaflıklarını, bir diğerinin gerçek yetenek yoksunluğunu görmezden geldim. Bu konuda bir yanlışlık olmasın: bu bozukluğu düzeltmeye çalışıyorum.

[*] “Man is what he eats”, Feuerbach. (ç.n.)

[*] Kelebek olmadan önce bir böceğin, koza veya kozasız olarak geçirdiği başkalaşma evresi. (TDK)

[*] Bu idrak bazı açılardan ne kadar üzücü olursa olsun, kanımca Sürrealizm, dipsiz uçurumun üzerindeki bu daracık köprü, hiçbir koşulda tırabzanlarla çevrelenemez. İyi veya kötü huylarının bize katılmaya sevk edeceği kişilerin samimiyetine güvenmek için haklı sebeplerimiz var. Şu anda, onlardan şüphesiz ve sonsuz bir sadakat beklemek çok şey istemek olur, bu da onlarda hiçbir nihai ilerleme olmayacağına dair acımasız bir önyargıyla aynı kapıya çıkar. Yalnızca sunduğu birkaç sayfanın tümüyle sanatsal niteliklerine dayanarak kendisini size övmeyi düşünen 20 yaşında bir adamın düşüncesinin sağlamlığı nasıl sınanır, kısıtlamalara karşı duyduğu dehşet, sundukları bunlara maruz kaldığını kanıtlıyorsa, onları zorlayamayacağı anlamına gelmez? Böyle olduğu halde, değişmez bir fikrin canlanması, mutlak olarak bu genç adama ve ona getireceği harekete bağlıdır. Ne kadar kuru umutlar! Bunu düşünmeye fırsat bulamadan başka bir yirmilik çıkıveriyor. Gerçek güzelliği gençliğin tazeliğinden ayırmak çok zordur.

[*] Eski hekimlikte henüz mikroplar bilinmezken epidemik ve bulaşıcı hastalıkların (kolera, veba, tifüs) topraktan zararlı sızıntılar ve yayılmalar sonucu oluştuğunu belirtmek için kullanılan sözcük. (ç.n.)

[*] Rimbaud.

[*] Friedrich Engels, La Morale et le droit. Vérités éternelles.

[*] Leon Troçki, “Devrim ve Kültür”, Clarté, 1 Kasım 1923

[*] Freud der ki, sinirsel hastalıkların patolojisini araştırdıkça, onların insanın ruhsal hayatının diğer olgularıyla, hatta en çok önem verdiklerimizle bağlantılarını da görmeye başlarız. Ve göründüğümüzün aksine, gerçekliğin bizi ne kadar az tatmin ettiğini görürüz; böylece, içimizdeki bastırmaların altında, arzularımızı uygulayarak asıl varoluşumuzun yetersizliğini telafi eden bir fantezi dünyası yaratırız. Başarılı olan faal insan [“başarılı olan”: bu terminolojinin sorumluluğunu Freud’a bıraktığımı söylememe gerek yok] bu arzu-fantezileri gerçeğe dönüştürebilendir. Bu dönüştürme dış koşullar veya bireyin zayıflığı yüzünden başarısız olduğunda, kişi gerçekliğe sırt çevirir: hayallerindeki daha mutlu dünyaya çekilir: hastalık durumunda, onların içeriklerini semptomlara dönüştürür. Belirli elverişli koşullarda, çocukluk alemine çekilerek gerçeklikten uzaklaşmak yerine, fantezilerinden gerçekliğe doğru hareket etmek için başka bir yol bulabilir; eğer –psikolojik olarak çok gizemli olan– sanatsal bir kabiliyeti varsa, hayallerini semptomlar yerine sanatsal yaratılara dönüştürebileceğine inanıyorum. Böylelikle nevroz akıbetinden kaçabilir ve, bu sapma vasıtasıyla, gerçeklikle ilişki kurabilir.

[*] Bu iki prosedürün değerini güçlü bir şekilde vurgulamak zorunda hissediyorsam bunun nedeni düşünsel bir deva teşkil ediyor gibi görünmeleri değil, deneyimli bir gözlemci için karışıklık ve hileye diğerlerinden daha az yatkın olmaları ve hala insana kaynaklarıyla ilgili adil bir fikir verebilmek için bulabildiğimiz en iyi şey olmalarıdır. Hayatın bize dayattığı koşullar, görünüşte sebepsiz olan öğretilmiş bir uygulamayı kesintisiz olarak gerçekleştirmeyi neredeyse imkansız kılıyor. Çekinmeden böyle girişimlerde bulunanlar, bazıları daha sonra ne kadar uzak düşmüş olursa olsun, bir gün içsel masal dünyasının kalbine bu kadar yararsızca fırlatılmış olmayacaklar. Bu büyülü dünyayla karşılaştırıldığında, zihnin önceden tasarlanmış herhangi bir etkinliğine geri dönmek, çağdaşları onun üzerine ne kadar yemin ederse etsin, onlara ancak üzücü bir davranış olarak görünecek. Herkesin kullanabileceği bu çok doğrudan vasıtalar, ne zaman –

esasen şimdiki gibi sanat eserleri yaratma değil– kendi içimizde güçlükle gördüğümüz bütün güzellik, bütün sevgi, bütün erdemin muazzam bir yoğunlukla parladığı, varlığımızın henüz ortaya çıkmamış ama ortaya çıkabilecek bölümünü aydınlatma meselesi tartışılsa teşvik etmekte ısrarcı olduğumuz vasıtalar, tek vasıtalar değildir. Özellikle, şimdilerde sanata ve hayata uygulanması sonucunda dikkati artık gerçek veya hayali olan üzerinde değil, bunu nasıl ifade edebilirim, gerçekliğin öbür tarafında tutacak kusursuz aldatma teknikleriyle ilgili büyük beklentiler var. İnsan çözümsüz sorunlar yüzünden bitemeyen romanlar hayal etmekten hoşlanır. Ne zaman birkaç önemsiz özellikle bol keseden tanımlanmış karakterlerin, tamamen tahmin edilebilir şekilde davranarak tahmin edilemeyen bir sonuca doğru gittiği, veya tersine, psikolojinin büyük görevlerini insanlar ve olaylar pahasına baştan savma bir şekilde yerine getirmeye çalışmaktan vazgeçerek iki uç arasında bir salise durup, oraya olayların tohumlarını ektiği; veya mekanın gerçeğe benzerliğinin ilk defa, en sıradanından en açık seçik tanımlananına kadar nesnelerin sadece rüyalarda sahip olduğu tuhaf sembolik hayatı bizden gizlemeyi bıraktığı; ya da yapının fazlasıyla basit olduğu, ancak genellikle yorgunluğu tarif etmek için kullanılan sözcüklerin bir kaçırılma sahnesini betimlemek için kullanıldığı veya mutlu sözcüklerin büyük bir kesinlikle bir fırtınayı tanımlamak için vb. kullanıldığı bir roman göreceğiz? Bu küçültücü “gerçekçi” deliliklere son verme vaktinin geldiğini düşünen hiç kimse, kendi seçimini yaratmakta zorlanmayacaktır.

[*] 8 Haziran 1945’te Çekoslovakya’daki Theresienstadt toplama kampında tifüsten ölmüştür. (ç.n)

[*] 12 heceli mısra. (ç.n)

[*] Candide, 9 Ocak 1930.

[*] krş. Corps et biens (Nouvelle Revue Française, 1930), son sayfalar.

[*] Etiyopya’nın doğusunda bir kent. Rimbaud, 1800’lerin son çeyreğinde bir süre burada yaşamıştır. (ç.n)

[*] Hans Christian Andersen’in bir masalı. (ç.n)

[*] krş. “A Suivre”, Variétés, Haziran 1929

[*] René Daumal, “Feux à volonté”, Le Grand jeu, Bahar 1929.

[*]

[*] İkinci Sürrealist Manifesto’nun bu pasajı yazıldıktan üç hafta sonra, Desnos’un bu pasajdan iki gün önce, Documents’un 5. sayısında yayımlanan “Le Mystère d’Abraham juif” (Yahudi Abraham’ın gizemi) başlıklı makalesinden haberdar oldum. 13 Kasım’da şöyle yazdım “Şüphesiz Desnos ve ben, birbirimizden tamamen bağımsız olarak hareket etmemize rağmen, aynı anda aynı tecrübeyi yaşamışız. Birimizin diğerinin neyle uğraştığını duymuş olup olmadığını saptamak faydalı olacaktır, ve şunu kesin olarak söyleyebilirim ki Yahudi Abraham’ın adı, asla birimiz tarafından diğerinin yanında telaffuz edilmedi. Desnos’un metnine eşlik eden üç figürden ikisi (bunların kabalığını bizzat kınamalıyım; öncelikle, on yedinci yüzyıldan kalmalar) tam da daha sonra bahsettiğim Flamel’in. Böyle bir şey Desnos ve bana ilk kez olmuyor.(Örneğin, La Nouvelle Revue Française tarafından yayımlanan Les Pas perdus’deki “Entrée des médiums”a, “Les mots san rides”e bakın.) Duygusal bağlardan daha uzun ömürlü olabilen böyle medyumistik olguların belirmesi kadar önem verdiğim başka bir şey yoktur. Bu vesile ile, Nadja’da yeterli şekilde gösterdiğime inandığım gibi, değişec değilim.” Daha sonra, Bay G.-H. Rivière bana, Documents’da, Desnos’un Yahudi Abraham’ın adını ilk kez dergi kendisinden onunla ilgili bir yazı yazmasını istediğinde duyduğu bilgisini verdi. Beni doğrudan düşünce iletimi hipotezimi terk etmek zorunda bırakan bu bilgi, bana öyle geliyor ki gözlemimin genel mantığını geçersiz kılmamaktadır. Ancak insanların bana bu okültleştirmenin nasıl sağlanabileceğini sormalarını bekliyorum. Sürrealizm’in birkaç dizeyle bitmesinden memnun olacak bu parazitçe ve “Fransız” eğilimi bozmak için harcanan çabadan bağımsız olarak, bugün değişik nedenlerden itibar edilmeyen bilimleri ciddi olarak incelemenin zaman kaybı olmayacağını düşünüyorum. Bu bilimlerin en eskilerinden astroloji, ve modern bilimlerden metafizikten (özellikle doğaüstü algılama konusundaki çalışmalardan) bahsediyorum. Mesele, bu bilimlere minimum güvensizlikle yaklaşmaktan ibarettir, ve bunun için iki durumda da, olasılıkların hesaplanması konusunda kati – ve müspet – bir fikre sahip olmak yeterlidir. Önemli olan, bu hesaplamayı bizim yerimize yapması için kimseye, hiçbir koşulda itimat etmememiz gerektiğidir. Örneğin, bazı deneklerin, çizen kişinin bilgisi dışında ışık geçirmeyen kapalı bir zarfa konan resimleri, onları görmeden yeniden çizme yeteneğine sahip olup olmadıkları sorusuna kayıtsız kalamayız. “Salon oyunları” olarak tasarlanan, ve eğlence olarak değerleri, gözümdeki önemlerini hiçbir şekilde azaltmayan çeşitli deneyler

sırasında: ara sıra aynı odada birçok kişi tarafından eşzamanlı olarak yazılan Sürrealist metinlerde, tek bir cümle veya resim oluşturmak amacıyla herkesin sadece bir öğesini sağladığı (özne, yüklem, veya sıfat – baş, karın veya bacaklar) ortak çalışmalarda (“Le cadavre exquis”, krş. La Révolution surréaliste, sayı 9 ve 10; Variétés, Haziran 1929), belirsiz bir şeyi tanımlarken (“Le Dialogue en 1928”, krş. La Révolution surréaliste, sayı 11), tamamen beklenmedik bir duruma yol açacak olayları tahmin ederken (“Jeux surréalistes”, krş. Variétés, Haziran 1929) vs., düşüncenin garip bir olanağını açığa çıkardığımıza inanıyoruz, birleştirilebilme olanağını. Bu suretle çok çarpıcı ilişkiler kurulduğu, olağanüstü benzerliklerin meydana çıktığı, çoğu kez açıklanamaz bir reddedilemezlik faktörünün işe karıştığı, kısaca bunun en sıradışı buluşma zeminlerinden biri olduğu gerçektir. Fakat henüz sadece nerede olduğunu tahmin etme aşamasındayız. Kaldı ki, bu alanda yalnızca kendi kaynaklarımıza güvenmenin saçma bir kibir gösterisi olacağı ortadadır. Olasılık hesabının gerekliliklerinden başka, ki metafizikte bunlar neredeyse her zaman insanın en küçük iddiadan elde edebileceği çıkarla orantısızdır ve bizi başlangıçta sayımızın on veya yüz kat artmasını beklemeye mecbur edecektir, özellikle hepsine akademik psikolojinin aşılandığı kişiler arasında kabul görmeyen çözülme ve geleceği görebilme kabiliyetini de dikkate almalıyız. Bu münasebetle hiçbir şey, hem normal hem diğer dünyadan alınmış belirli denekleri, hem yan gösterinin hem muayenehanenin ruhuna meydan okuyarak, yani tek kelimeyle Sürrealist bir tavırla “izlemeye” çalışmaktan daha faydalı olmayacaktır. Bu gözlemlerin sonucu, herhangi bir şiirselleştirmeye olanak vermeden, doğalcı bir biçimde kaydedilmelidir. Bir kere daha, çok az sayıda da olsa gerçekten varolan medyumlara teslim olmamızı, ve yaptığımız şeyden – fazla değer biçmemek gereken – çıkarımızı, ilk mesajlarının sunduğu çıkara tabi kılmamızı talep ediyorum. Histeriye şükürler olsun, demiştik Aragon ve ben, ve onun çatılar boyunca savrulan genç, çıplak kadınlardan oluşan maiyetine. Kadın meselesi, dünyadaki en harika ve rahatsız edici meseledir. Öyle ki, yozlaşmamış bir adamın sadece Devrime değil, *aşka da* duyması gereken güven, bizi yeniden ona götürür. Israrcılığım şimdiye kadar çok fazla atışmaya neden olduğu için, bu hususta daha da çok ısrar ediyorum. Evet, inanıyorum ki, ve hep inandım, aşktan vazgeçmek, ideolojik bir bahaneyle de olsa, bir nebze zeka sahibi bir insanın hayatı boyunca işleyebileceği en telafisi olmayan suçlardandır. İsmi lazım değil, kendini devrimci olarak gören bir adam, bizi aşkın burjuva bir toplumda imkansız

olduğuna inandırmak istiyor; bir diğeri kendisini aşktan daha kıskanç bir davaya adamış gibi yapıyor; gerçek şu ki hemen hemen hiç kimsenin, saplantılı kurtuluş fikirlerinin ve ruhun lanetlenmesinin insanın yüce gelişimi için içinde harmanlanıp birleştiği, aşkın aydınlık günışığına bile bile hakaret etmeye cesareti yok. Bu konuda beklenti içinde ve algıları açık durumda olmayı başaramayan her kimse, sizlere sorarım, nasıl *insanca* konuşabilir?

Geçenlerde, *la Révolution surréaliste*'in yaptığı bir soruşturmaya giriş olarak şöyle yazdım:

“Şimdiye kadar kendisini küçültmek için gösterilen bütün çabalardan kurtulmuş, en katı pesimistlere bile direnmiş bir fikir varsa, bizce bu her insanı, bir anlığına ya da değil, *hayat* fikriyle uzlaştırabilen tek fikir olan *aşk* fikridir.”

Her türlü eşek şakasında kullanılan, her genellemeye, mümkün olan her bozulmaya maruz kalan (evlat aşkı, kutsal aşk, vatan aşkı, vs.) bu kelimenin – “aşk” – bizim tarafımızdan en katı anlamıyla kullanıldığını ayrıca belirtmeye gerek yoktur. Ona gerçeğin, *bizim gerçeğimizin*, o kişinin ruhu ve bedeni olan bir “ruh ve bedendeki” karşı konulamaz bilincinden kaynaklanan, bir insanı top yekûn bağlılıkla tehdit eden anlamını geri veriyoruz. Her anlamlı eylemin temeli olan bu hakikat arayışı boyunca başvurduğumuz şey, sabırlı araştırmalardan oluşan bir sistemin, çalışmalarımızın ortaya koymadığı ve falanca günde, gizemli bir şekilde somutlaşan bir kanıt adına aniden terk edilmesidir. Bu kanıtın “zevk” uzmanlarını olduğu kadar, aşk macerası koleksiyoncularını, (mani’lerini coşkuyla gizlemeye yatkın olduklarını varsayarak) bedensel haz peşinde koşanları, sözde aşk-deliliğini hor gören ve onu tedavi eden üfürükçüleri, ve daimi aşk-hastalarını da bize cevap vermekten caydıracak nitelikte olmasını umuyoruz.

Sesimi gerçekten hep diğerleri, ve sadece onlar vasıtasıyla duyurmayı ümit ettim. Aşkı, her düşüncenin ideal olarak okültleştirilebileceği bir bölge olarak algılamaktan korkmayanların – madem Sürrealizm'in okültleştirilebilme olanaklarını tartışıyoruz – yardımına her zamankinden daha çok ihtiyacım var. Onlara şöyle diyorum: gerçek görüntüler vardır, ama zihinde, insanlığın çoğunun içinde kendisini göremeyeceği bir ayna bulunur. Nefret verici kontrol, o kadar da işe yaramaz. Sevdiğiniz insan yaşar. Vahyin dili bazı sözcükleri kendisine söyler, kimilerini yüksek, kimilerini kısık sesle, ve hepsini her yönden bir anda. Onu parça parça öğrenmeye katlanmalıyız.

Öte yandan, Uranüs'ün etkisinin baskın olduğu Sürrealizm'in astrolojik olarak ne ifade ettiğini düşündüğümüzde, kim bu konudaki eksikliği kapatacak, Sürrealist bakış açısıyla yazılmış, Uranüs'le ilgili eleştirel bir çalışma görmek istemez. Henüz bu tür bir çabaya girişilmemiş olduğu söylenebilir. Uranüs ve Neptün'ün dikkate değer birleşmesi döneminde doğan Baudelaire'in doğum haritası, sanki yorumlanamazmış gibi kalmıştır. Uranüs'le Satürn'ün 1896'dan 1898'e kadar süren *ve sadece kırk beş yılda bir gerçekleşen* birleşmesi – Aragon'un, Eluard'ın ve benim doğumumu etkisi altına alan birleşme, kapsamlı astrolojik çalışmalara konu olmadıysa da, Choisnard'dan bildiğimiz kadarıyla "bilimlere derin bir bağlılık, gizemli olana karşı merak, ve engin bir öğrenme ihtiyacına delalet ediyordu." (Tabii, Choisnard'ın sözcükleri şüphe götürür.) "Kim bilir" diye ekliyor, "belki de Satürn'ün Uranüs'le buluşması, bilim alanında yeni bir ekolün doğumuna sebep olur. Bu gezegenlerin birbirlerine göre konumu, doğru düzgün bir horoskopta incelendiğinde, düşünce, bilgelik ve özgürlük vasıflarıyla donatılmış bir adam ortaya çıkarır, birinci sınıf bir araştırmacı olmaya muktedir bir adam." *L'Influence astrale* adlı çalışmasından alınan bu satırlar 1893'te yazılmıştı, ve Choisnard 1925'te öngörüsünün gerçekleşiyormuş gibi göründüğünü belirtti.

[*] Différence de la philosophie de la nature chez Democrite et Epicure adlı eserinde Marx, nasıl her çağda saç-filozofları, tırnak-filozofları, ayak tırnağı-filozofları, dışkı-filozofları vs. olduğunu anlatır.